

Kangasalan
kerkuista

rakennusinventointi

2004-2005

Loppuraportti.

SISÄLLYSLUETTELO

1. JOHDANTO	1.
2. HISTORIAA	2.
2.1 Esihistoria	2.
2.2 1500-luku	2.
2.3 1600-luku	2.
2.4 1700-luku	4.
2.5 1800-luku	4.
2.6 1900-1930	5.
2.7 1930-1950	7.
2.8 1960-1970	10.
2.9 1980-1990	12.
3. NYKYTILANNE JA INVENTOIDUT KOHTEET	13.
Kartta maisema-analyysi ja inventoidut kohteet	17.
4. RAKENNUSTEN ARVOTTAMINEN	18.
LÄHTEET	19.
LIITTEET	Inventointilomakkeet nro:t 1-28

1. Johdanto

Tämä rakennusinventointi on tehty perusselvityksenä Kangasalan keskusta laadittavaa yleiskaavaa varten. Inventointi on kuitenkin tehty asemakaavatasoisesti, jolloin sitä voidaan hyödyntää myös muissa yhteyksissä. Työn tilaajana on ollut Kangasalan kunta. Alueella on pääosin Herttualan, Sorolan ja Tarpilan kylien maita, osittain myös Pikkolan ja Rekiälän. Vesaniemen alueeseen kuuluu palanen Tursolaa ja Kyötikkälää. Kylien maita on myös kaavoitettavan alueen ulkopuolella, mutta tämä selvitys koskee ainoastaan kaavoitettavaa aluetta. Aluerajaus on osoitettu alla olevassa kartassa. Raportti on luovutettu Kangasalan kunnan ympäristöpalveluun, kaavoitusosastolle. Raportti on CD:llä.

Kangasalan kirkonkylän historiasta ja rakennetusta ympäristöstä oli kattavat lähde-tekot. Marja-Liisa Lehtinen on tehnyt Tampereen teknillisessä korkeakoulussa arkkitehtuuriosastolla arkkitehtuurin historian peruskurssin harjoitustyönä vuonna 1976 tutkimuksen Kangasalan kirkonkylä, rakennetun miljöön historia. Lisäksi Kangasala-Seura on julkaissut teoksen Kangasalan kirkon seutu vuosisadan vaihteesta 1950-luvulle vuonna 1977. Teoksesta on ilmestynyt vuonna 1992 laajennettu ja korjattu painos. Nämä kaksi teosta ovat olleet tässä inventoinnissa pääasialliset lähteet osuudessa 2. Historiaa. Muut lähteet on mainittu lähdeluettelossa.

Inventointi on aloitettu joulukuussa 2004, jolloin inventoitiin kaavoitusarkkitehti Markku Lahtisen toivomat kohteet. Työ on jatkunut keväällä 2005, jolloin valitsin keskustasta historiallisesti, maisemallisesti ja rakennushistoriallisesti merkittävimmät, hyvin tai melko hyvin ominaispiirteensä säilyttäneet kohteet. Lomakkeet on tehty excelillä, jolloin ne on mahdollista liittää paikkatietojärjestelmään. Omistajat on pyritty tavoittamaan ja heitä on haastateltu. Valokuvat on otettu digitaalisesti. Ne ovat lomakkeissa inventoijan ottamia ellei muutoin mainita. Valokuvat alkuperäisessä pikselikoossa ja niiden käyttöoikeus on luovutettu tilaajalle.

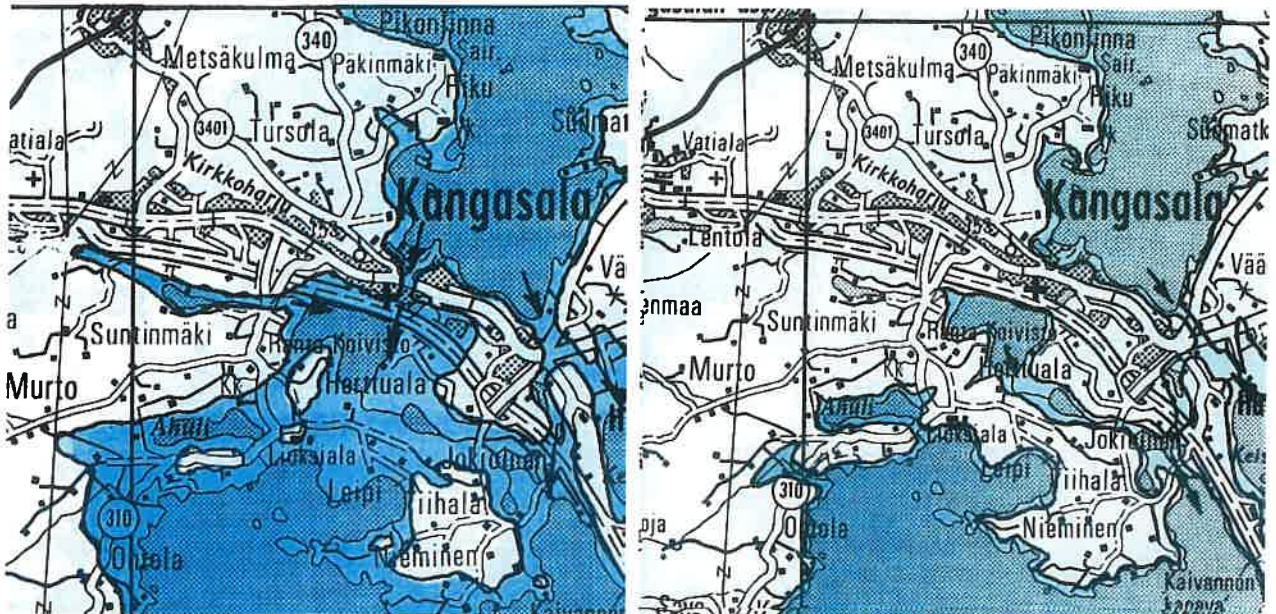

Inventoidun alueen rajaus

2. Historiaa

2.1 Esihistoria

Kangasalan keskusta eli kirkonkylä on muodostunut pääosin Herttualan, Tarpilan ja Sorolan kylien maille. Lisäksi Vesaniemen alueeseen kuuluu palanen Tursolaa ja Kyötikkälää. Nykyisen kirkonkylän alueelta ei tunneta asuinpaikkoja kivi- ja rautakaudelta. Keskustan alueelta on tehty irtolöytöjä esihistorialliselta ajalta. Tällöin asutus oli keskittynyt kuitenkin mm. Kirkkojärven eteläosiin. Kirkonkylän seudun kylistä olivat keskiajalla olemassa ainakin Herttua, Tarpila, Sorola Toikkola ja Kyötikkälä. Aluksi Kangasala kuului Pirkkalan seurakuntaan, mutta itsenäistyi siitä jo 1300-luvulla. Ensimmäinen kirkko rakennettiin Liuksialan kartanon maille, n. 5km päähän nykyisestä keskustasta.

Vesistöjen pinnanvaihtelut ovat muuttaneet keskustan maisemaa sekä vaikuttaneet asutuksen sijoittumiseen, samoin kuin harjut. Vesijärven ja Kirkkojärven yhdistänyt harjujen välinen notko oli veden vallassa aina n.1050-luvulle saakka. Seuraavien vuosisatojen kuluessa maa kohosi edelleen niin että harjujen välinen notkelma tuli esiin ja Kirkkojärvi alkoi kuroutua erilleen. Kartat:Kangasala-Seura ry.

2.2 1500-LUKU

Ensimmäiset kirjalliset tiedot kylistä ja niiden taloista ovat vuoden 1540 maakirjassa. Tällöin oli Herttualan kylässä neljä taloa; Hannula, Eerola, Lauvala ja Putero eli Toljola. Hannula jakaantui v.1558 kahtia, jolloin muodostui Aakkula. Tarpila muodostuu kahdesta kantatalosta, Alanen ja Ylinen, jotka ovat syntyneet keskiajan loppupuolella halottaessa yksinäistalo kahtia. Sorolan kuusi taloa yhdistettiin 1650 säterikartanoksi.

Kyliä pysyvä asutus on muodostunut todennäköisesti jo keskiajalle niille paikoille joissa se esiintyy ensimmäisissä kartoissa. Kylistä, joiden maille keskusta on pääosin muodostunut, Herttualan kylän kantatalot ovat sijainneet paikalla, jossa nykyisin ovat Hannula ja Toljola. Tarpilan taloista Ala-Tarpila sijaitsee edelleen samalla paikalla, Yli-Tarpila on ollut nykyisen Urkutehtaan kohdalla. Sorolan talot sijaitsivat todennäköisesti nykyisen Sorolan kartanon tietämillä. Talot ovat siis Tarpilaa lukuun ottamatta sijainneet keskustan ulkopuolella.

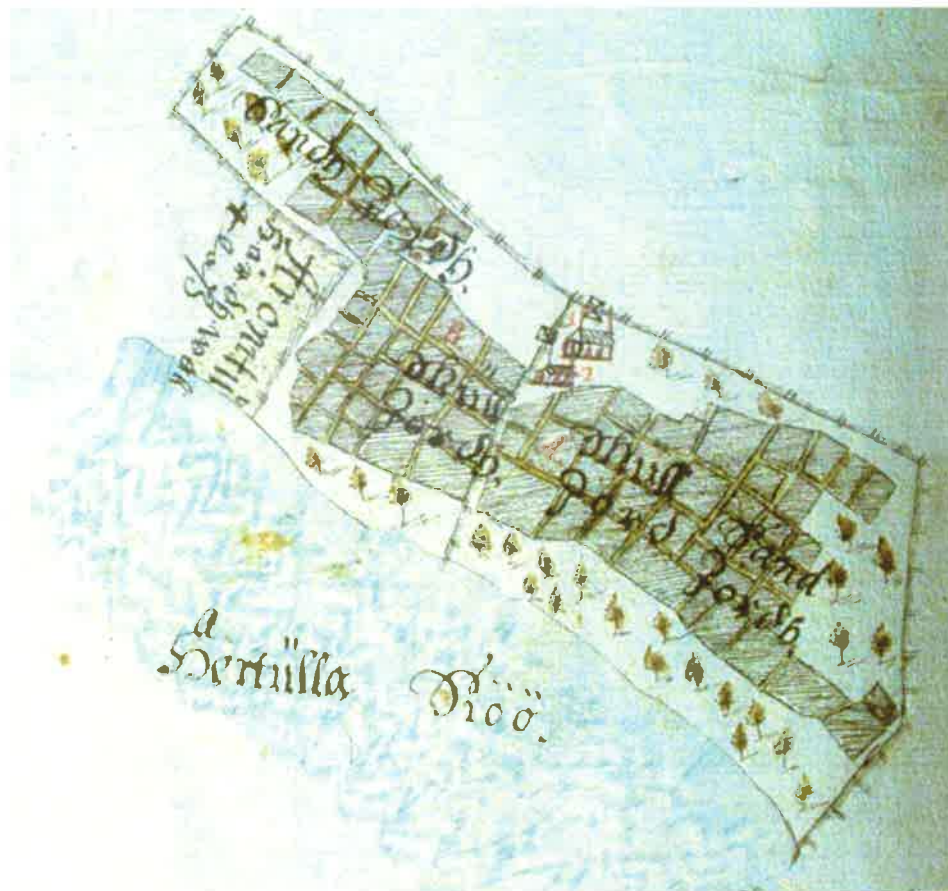
2.3 1600-LUKU

Keskusta alkoi kehittyä, kun piispa määräsi v. 1645 rakennettavaksi uuden kirkon keskeisemmälle paikalle, vanhan rappeuduttua. Syynä kirkon siirtoon oli myös Liuksialan isännän valitukset kirkkorahvaan talleamisesta viljapeltoja. Kirkon paikaksi valittiin Herttualan kylä. Kirkko rakennettiin nykyisen hautausmaan koillisnurkkaan, tapuli läheiselle mäelle. Maaseudulla ei kaupankäynti ollut sallittua ja markkinateiden varsille oli järjestettävä majataloja tietyn välimatkoin. Vuonna 1666 kirkonseudun majatalonpidon

velvollisuus siirtyi Herttualasta Tursolaan. Samana vuonna rakennettiin Sorolansyrjän kapakka kirkon viereen maantien varteen. 1600-luvun lopulla perustettiin kirkonkylään kymmenysaitta.

Vuoden 1604 vesistöjen virtaussuuntien muutoksen myötä, alkoi vähitellen muodostua Ukkijärvi. Kartta: Kangasala-Seura ry.

Tarpilan kylän maakirjakartta vuodelta 1635, Steng Anders.

Lähde: virtuaaliyliopisto.fi/palvelut/maakirjakartat/kartat/haku.php. Signum : a1 321

2.4 1700-LUKU

Kirkonkylässä tapahtui 1700-luvulla isoja muutoksia, kun aloitettiin uuden kivikirkon rakentaminen. Edellinen kirkko oli alunperinkin liian pieni ja huonokuntoinen vaatien jatkuvia korjauksia. Monien vaikeuksien ja ristiriitojen jälkeen kirkon rakentaminen aloitettiin 1764. Rakennusmestarina toimi Antti Piimänen, muurarimestarina Kustaa Rosenberg. Piirustukset oli laadittu Tukholman yli-intendenttinvirastossa 1762. Kirkon rakentamisen yhteydessä rakennettiin myös kiviaita kirkon ympärille. Kirkko valmistui vuonna 1767, kirkon torni v.1776. Torni sortui vuonna 1782. Uudet piirustukset saatiin Tukholmasta 1785 ja muurarimestari Juho Ahlström rakensi tornin vuosina 1799-1800.

Aikaisemmin oli kirkon vierellä sijainnut vain lukkarin asunto ja Sorolansyrjän kapakka. Nyt sinne rakensivat tupansa useat käsityöläismestarit ja virkailijat. Lisäksi Tapulinmäellä asui usein muutamia itsellisiä ja entisiä sotamiehiä. Isojaon yhteydessä Herttualan kylän silloisesta kahdeksasta talosta siirrettiin toinen Aakkulan taloista kirkon läheisyyteen. Tämä osa talosta sai nimen Kirkko-Aakkula. Talo sijaitsi nykyisen valtion virastotalon kohdalla. Asukasluku nousi ajoittain reilusti yli sadan.

Majatalo oli edelleen Tursolassa, kunnes se 1738 siirrettiin Sorolaan. 1751 Sorolansyrjän kapakka siirrettiin Jokioisiin. Kirkonmäelle perustettiin krouvi uudelleen 1764 aluksi kirkonrakentajien tarpeisiin, mutta se jäi pysyväksi.

Vuoden 1747 jälkeen Kangasalasta tuli Suomen ensimmäisiä turistikohteita kun P.A.Gadd löysi emäs- ja rautapitoisen lähteen Kuohunharjun juurelta ja Kangasalla kävi runsaasti kaivonjuojia. V. 1758 perustettiin Tursolan kylään, ikään kuin uranuurtajana sisämaan postikonttoreille, Kangasalan postikonttori. Konttori siirrettiin kuitenkin jo vuoden päästä Tampereelle.

2.5 1800-LUKU

Kuohunharjun terveyslähteen varsinainen kukoistuskauti alkoi vuoden 1800 vaiheilla ja käyttö terveyslähteenä päättyi joskus 1840-luvulla. Lähteen vierellä ollut kaksikerroksinen ravintola- ja hotellirakennus siirrettiin Vääksiyn.

Vuonna 1804 valitettiin sitä, että useat rakennukset sijaitsivat liian lähellä kirkkoa ja kolme perhettä oli rakentanut talonsa kirkon maalle. Myös Kirkko-Aakkulan purkamista vaadittiin. Syynä oli tulipalon pelko. Mihinkään toimenpiteisiin valitukset eivät johtaneet.

Tapulinmäelle rakennettiin viljamakasiini eli lainajvästö vuosien 1833-35 aikana. Vuonna 1803 oli annettu määräys rakentaa joka pitäjään katovuosien varalta viljamakasiini, mutta Kangasala sai lykkäystä Kaivannon kanavasta aiheutuvien rasitusten vuoksi.

Koulutoiminta alkoi, kuin ns. Ahlmanin koulu aloitti toimintansa Ylä-Tarpilassa v. 1817. Koulu siirrettiin Kirkko-Aakkulaan 1844 ja Ala-Tarpilaan 1849. Ala-Tarpilassa aloitti myös varsinainen kansakoulu, tytöille 1869, pojille 1871. Ensimmäinen koulurakennus rakennettiin 1882 nykyisen Kirkkoharjun koulun tontille.

Merkittävä vaikuttaja kirkonkylän maisemalle on ollut v. 1843 perustettu urkutehdas. ”Urkuverstas” toimi Ylä-Tarpilan talossa. Vähitellen alkoi sen ympärille ja muuallekin kirkonkylään nousta urkutehtaan työntekijöille kuuluneita asuntoja. Jo ennestään runsas käsityöläisten määrä lisääntyi huomattavasti 1800-luvun loppukymmenillä.

1800-luvun puolivälissä kirkonkylän maisemaa muutti Vesijärven pinnan lasku, joka toi esiin mm. Vesaniemen alueen.

Vaikka Kuohunlähteen toiminta oli lakannut, oli Kangasala 1800-luvun lopulla turismin lisäksi suosittu lomaviettäpaikka ja lomailijoita oli runsaasti majoittuneena myös kirkonkylän taloihin. 1880-luvun lopulla vierailleet matkailijat kiinnittivät huomiota kirkonkylän kasvuun, vilkkauteen ja kaupunkimaisuuteen. Myös kauneus ja viihtyisyys huomattiin. Erään kirjoittajan mukaan Kangasalan kirkolle tultaessa olisi voinut luulla saapuneensa jonkun suuren kaupungin huvilakaupunginosaan.

1880 perustettiin Kangasalle maamme ensimmäinen VPK. Palokunnalle rakennettiin oma kalustuhuone ja torni kirkon lähelle tien viereen, seurahuoneen alapuolelle. Kangasalan ensimmäinen meijeri perustettiin

Sorolan säterikartanon maille Ukkijärven rantaan 1880-luvulla. Samalla tontilla toimi jonkun aikaa myös pärehöylä ja saha. Kirkkoharjulle rakennettiin näkötorni 1882. 1892 rakennettiin kansanopistorakennus kirkolle nykyiselle Säpyskän tontille Kuohunharjun rinteeseen. Vuonna 1900 opiston toiminta loppui ja vähän myöhemmin rakennus siirrettiin Ukin rannalle Lepokodiksi. Kirkonkylän kestikievari toimi Hammarenin talossa Ukin rannalla. Rakennukset olivat 1700-luvulta. Viimeiset niistä purettiin 1930-luvulla.

Kangasalan keskusta 1800-luvun lopulla. Vesaniemi on tullut esiin veden pinnan laskun seurauksena ja se on ollut peltoa ja metsää. Kuvälähde: Kangasala-Seura ry.

2.6 1900-1930

Matkailu jatkui vilkkaana vielä 1900-luvun alun. Kestikievari toimi kirkon lähellä Norrmanin talossa. Paitsi sieltä, saattoi majapaikan saada myös Kangasalan seurahuoneelta tai Pohjosen matkailijakodista. Varsinkin kesäaikana pitivät myös monet yksityiset täyshoitolaisia. Vilkas liikenne synnytti yhdessä ahtaiden kulkureittien kanssa katuvalaistusyhdistyksen, jonka toimesta keskustaan asetettiin 1900-luvun alussa kymmenkunta petrooilampua katuvaloiksi.

1900-luvun vaihteessa oli toiminnassa kaksi tuulimyllyä. Kirkko-Aakkulan tuulimylly sijaitsi Kirkkoharjun rinteessä ja urkutehtaan oma tuulimylly kauempana harjun rinteessä. Ukin rannalla toimi Sorolan mylly höyryvoimalla. Myöhemmin perustettiin sähköllä toimiva Kangasalan vehnämylly. Sekä Sorolan myllyn että Kangasalan vehnämyllyn yhteydessä oli myös saha.

1905 perustettiin Kangasalan osuusmeijeri Kuohunharjun rinteeseen. Meijeri oli toiminnassa vuoteen 1923. Taloa korotettiin sen jälkeen ja siinä oli mm. pianotehdas, palokunnan tilat ja urkuhuolto. Rakennus on purettu ja tilalle on rakennettu rivitalo.

Vesiliikenne oli vilkasta. Matkailijat tekivät Vesijärvellä retkiä mm. Haralanharjunlle. Vilkas vesiliikenne paransi myös paikkakunnan asukkaiden yhteyksiä kirkonkylään.

Tuli tuhosi 1905 urkutehtaan puiset rakennukset. Jo samana vuonna rakennettiin uusi tiilinen urkutehdas, jota laajennettiin 1927. Urkutehdas oli ainoa merkittävä teollisten työpaikkojen tarjoaja. Työntekijöiden asuntoja rakennettiin edelleen lisää eri puolille kirkonkylää 1900-luvun alussa. Urkutehtaan viereen, sen itäpuolelle, on jaettu lohko 10-15 tonttiin työläisten asuntoja varten vuonna 1912.

Urkutehtaan työläisille tonteiksi lohkottu palsta 1930-luvulla. Kuvälähde: Kangasala-Seura ry.

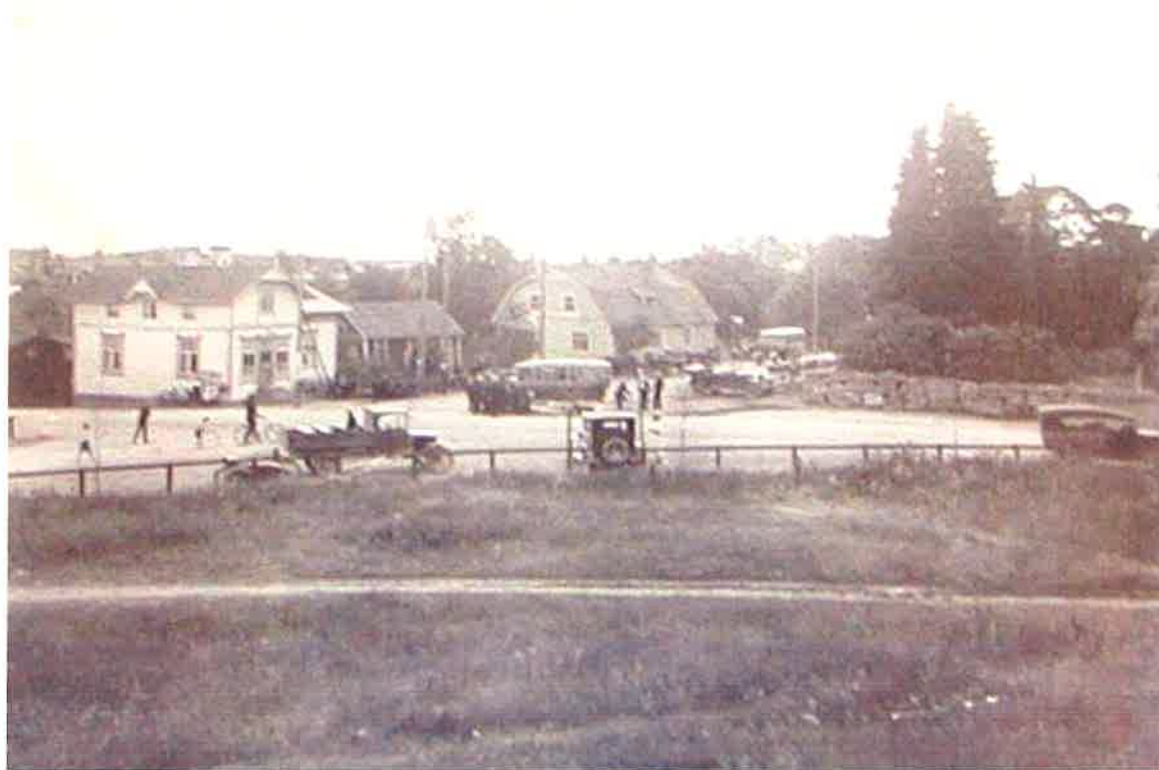
Urkutehdas vuonna 1905. Kuvälähde:Kangasala-Seura ry.

Yhdistystoiminta oli myös vilkasta. 1906 rakennettiin nuorisoseurantalo Tapulinmäelle ja 1908 työväenyhdistyksen talo Kuohunharjun juurelle lähelle Kirkkojärveä. Kunta osti Kirkko-Aakkulan tontin rakennuksineen. Jo aikaisemmin oli kunnanlääkäri asunut toisessa päärakennuksessa, nyt tuli näihin rakennuksiin myös kunnantoimisto ja eläinlääkäriin asunto. Vuonna 1921 perustettiin 5-luokkainen yhteiskoulu. Aluksi se toimi vuokratiloissa, mutta sai oman koulurakennuksen Kirkkoharjun rinteeseen 1925 (nykyinen lukio).

Kirkonkylän talokanta enemmän kuin kaksinkertaistui vuosien 1890-1920 välisenä aikana. Asutustaajama alkoi Pikkolan talon kohdalta ja jatkui Kuohunharjun juurelle ja Kirkkoharjun itäpäähän. Kirkolla toimi useita kauppiaita, kahviloita ja leipuriliikkeitä. Työläiset, virkamiehet ja työpajoissaan tai pienissä liikkeissään ahertavat eri alojen yrittäjät - siinä Kangasalan kuntakeskusta luonnehtivat ominaispiirteet. Kolmen järven ja teiden rajaamat maa-alueet jaettiin tonteiltaan pieniksi. Pihamaat koristeltiin koivuilla ja vaahteroilla sekä tarharuusuilla. Maanteitä rajasi molemmin puolin sireenit niin lähellä toisiaan, että paikoin niiden latvat yhtyivät.

Kirkonkylä alkoi saada vähitellen kaupunkimaiselle taajamalle kuuluvia piirteitä. Rakentamisen rönsyilemisen estämiseksi esitettiin kirkonkylän seudun muuttamista taajaväkiseksi yhdyskunnaksi. Maaherra teki aloitteen asiasta syksyllä 1918, jolloin asiaa tutkimaan asetettiin toimikunta. Toimikunta kannatti hanketta mutta kirkonkylän väestön enemmistö vastusti hanketta. Kun kirkonkylän asuintontteja ei sisällytetty myöskään torppien vapautuslain piiriin, säilyi kirkonkylän maapohja harvojen omistajien hallussa. Tilanne selkeni 1920-luvun puolivälissä kun Herttualan uusjako valmistui ja apteekkari T.J.Borg osti Kirkko-Aakkulan tilan. Hän antoi arkkitehti B.Federleyn tehtäväksi laatia Aakkulan mailla olleen asuntoalueen asemakaavan.

1920 aloitettiin linja-autoliikenne Kangasalla. Aluksi haettiin vain Kangasalan asemalle , mutta vähän ajan kuluttua alettiin liikennöidä suoraan Tampereelle. 1930 alkoi linja-autoliikenne Tampereelta Helsinkiin Kangasalan kautta.

Keskustan risteys 1920-luvulla. Vaalea talo on entinen leipomo-kahvila ns. Laaksosen talo, jossa aloitti Kangasalan ensimmäinen Kansallis-Osake-Pankki vuonna 1928.

2.7 1930-50

1930-luvulla kirkonkylään alkoi nousta julkisia rakennuksia, jotka ulkonäöltään erottuivat selvästi muusta rakenteesta. Vuonna 1935 rakennettiin uusi kansakoulu entiselle tontille ja vanha rakennus purettiin, sekä v.1938 kunnantalo. Molemmat ovat arkkitehti Arvo Eräsen suunnittelemia. Rakentaminen oli muutenkin vilkasta. Omakotitaloja nousi runsaasti eri puolille kirkonkylää. Lunastuksista ja kirkonkylän muuttamisesta keskusteltiin uudestaan 1930-luvun lopulla, jolloin 1938 lääninhallitus julisti kahden vuoden rakennuskiellon. Tuona aikana piti alueelle laatia rakennuskaava. Seuraavana vuonna alkoi sota ja kirkonkylän maapohja- ja rakennuskaavakysymys siirtyi myöhemmin ratkaistavaksi.

Ilmakuva 1930-luvulta. Virastotalo ja uusi kansakoulu edustavat uutta rakentamistapaa.

Ilmakuva 1930-luvulta urkutehtaalta Vesaniemeen päin. Vesaniemen alue on edelleen pääosin peltoa. Joitakin omakotitontteja on kuitenkin jo alettu myymään. Keskellä Vesaniemeä kolme Urkutehtaan työläisen itselleen rakentamaa omakotitaloa. Kuva: Yksityiskokoelmista.

Kangasalla toimi useita urheiluseuroja, mutta kesäurheilua varten ei ollut kunnollisia suorituspaikkoja. Kesäkuussa 1934 kutsui Kangasalan Kisan johtokunta asian harrastajat neuvottelukokoukseen Pirtille. Kun Kansallispankki lahjoitti sopivan, kattilan muotoisen suoalueen, päästiin vuoden 1935 lopulla rakentamaan kenttää. Kentän rakensi urheilukenttäyhtiö, joka rahoitti hankkeen järjestämällä erilaisia tapahtumia sekä keräsi avustuksia. Myös kunta ja valtio rahoittivat hanketta. Rahoituksista huolimatta, arkkitehti Eräsen suunnittelemaa paviljonki-rakennusta jouduttiin pienentämään. Kesällä 1938 pidettiin kentän avajaiset. (Antila Olavi, 110 Kehityksen ja kasvun vuotta. Kangasalan historia III 1865-1975.)

Rakennuskaavaehdotus oli nähtävillä keväällä 1947 ja lopullisesti se hyväksyttiin v.1952. 1950-luvulla alkaakin tapahtua muutos rakentamisessa. Rakennuskaavassa on kirkosta itään päin oleva alue tien molemmin puolin osoitettu yleisille rakennuksille ja liike- ja kerrostaloille. Muu osa kirkonkylää on kaavoitettu pääasiassa omakotitaloille. Kirkolle alkoikin nousta liike- ja asuinkerrostaloja. Ensimmäinen niistä oli Kansallis-Osake-Pankki. 1956 rakennettiin säästöpankki ja vuosina 1957-58 nousivat Tapulinmäelle Ukkilinnan asuinkerrostalot. Lisäksi rakennettiin Kangasalan ensimmäinen linja-autoasema ja seurakuntakoti.

Vuonna 1949 tehtiin Vesaniemestä kunnallinen uintipaikka ja vuosina 1953-54 rakennettiin Vesaniemen keskusuintamala, jossa oli 7,5 metrinen hyppytorni. (Antila Olavi, 110 Kehityksen ja kasvun vuotta. Kangasalan historia III 1865-1975.)

Kangasalan keskustaa 1950-luvulla. Etualalla uusi Vesaniemen uintikeskus. Uusi urheilukenttä valmistui jo 1938. Kuva:Kangasala-Seura ry.

Kangasalan ensimmäinen, 1950-luvulla rakennettu linja-autoasema joka on purettu uuden valmistuttua 1980-luvun alussa. Kuvalähde: Kangasala-Seura ry.

2.8 1960-70

Muutos jatkuu voimakkaana kun vanhat puutalot häviävät pala palalta ja tilalle nousee uusia liike- ja kerrostaloja. Rakentamispaine on ollut suuri kun asukasluku kirkolla asuvista kuntalaisista lisääntyi vuodesta 1960 vuoteen 1970 37,3%. 1960-luvulla on rakennettu mm. Yhdyspankin talo, Valtion virastotalo, Osuuspankin talo, Harjusolan liike- ja asuinkerrostalot sekä Ukinrinteen ja Kuohunhaan asuinkerrostalot. 1970-luvulla liikenteen järjestelyjen suunnittelu kävi välttämättömäksi, sillä keskustan kaksikaistaisen maantien liikenteenvälityskyky kävi selvitysten mukaan liian ahtaaksi. Suurimpia ongelmia aiheutti vilkkaimpien toimintojen sijoittuminen olemassa olevien yhteyksien varrelle. Tällöin tuli ratkaistavaksi keskustan liikennejärjestelyt ja maankäytön tavoitteet. Uusi Lahdentie on rakennettu 1970-luvulla ja se on osaltaan vaikuttanut keskustan kehittämiseen.

Vasemmalla 1960-luvulla rakennettu Yhdyspankin toimitila, jossa nykyisin on Aholaita.

Alla Kuohunharjun 1960-luvulla rakennetut liiketilat. Kuva otettu 1980-luvulla. Kuvalähteet: Kangasala-Seura

1970-luvulla rakennettiin K- ja E-halli sekä säästökeskus, jossa sijaitsee liiketilojen lisäksi kirjasto ja kunnanvaltuuston kokoussali. Lisäksi rakennettiin paljon kerros- ja rivitaloja ympäri kirkonkylää. Samalla vuosikymmenellä osan keskustan liikenneongelmista ratkaisi kirkonkylän ohittava Lahdentie.

Keskusta 1960- ja -70-lukujen vaihteessa. Uusi Valtion virastotalo on valmis. Nykyinen torialue oli soranotto-paikka aina 1960-luvulle saakka. Kuvalähde: Kangasala-Seura ry

Keskusta 1972. Kesäpäivän rakennus on valmis. E-kauppa toimii Voiman talossa. Kuvalähde: Kangasala-Seura ry.

Kesäpäivää laajennetaan ja Voiman talon tilalle on rakennettu E-halli. E-halli on purettu Kesäpäivän parkkipaikan laajennuksessa 1990-luvun puolivälin paikkeilla. Kuvalähde: Kangasalan Sanomat, kirjaston arkisto.

2.9 1980-90

Vuonna 1980 valmistuivat uusi linja-autoasema sekä nyt jo purettu taksiasema sen lähetyville. Linja-autoaseman toiminnot ja tilat olivat jo tuolloin lähes samanlaiset kuin nykyään. E-halli purettiin 1990-luvun puolivälissä. Nykyisin siinä on osittain Luopioisten Säästöpankin tilat, osittain Kesäpäivän parkkitilaa. Taksiasema purettiin 1990-luvun lopulla. Sen ja viereisen hirsisen omakotitalon kohdalle on rakennettu tiilinen kerrostalo. Myös muut torin ympäristön puutalot purettiin 1990-luvun loppupuolella ja keskustan ilmettä on uudistettu torin ja paikoitustilojen uusimisella sekä uuden liikerakennuksen rakentamisella entisen torialueen kohdalle. Myös muutamia uusia asuinkerrostaloja on rakennettu.

Keskustan ilmettä nykyisen torin ja paikoitusalueen kohdalta 1980-luvun alussa. Kuvälähde: Kangasalan Sanomat, kirjaston arkisto

Keskusta uudistettuna 1980-luvun lopulla. Kuvälähde: Kangasala-Seura ry.

Keskustan ilmettä alettiin 1990-luvulla muuttamaan kohti nykyistä. Ilmakuvasa 1980-luvulta, etualalla näkyvä vanha taksiasema ja sen oikealla puolella olevat vanhat puutalot purettiin pikkuhiljaa. Entinen Nordean kiinteistön takana sijainnut tori siirrettiin nykyiselle paikalleen ja linja-autoaseman liikennöintijärjestetyt, samoin kuin keskustan muutakin ilmettä uudistettiin. Kuvassa kesäpäivän vasemmalla puolella olevat talot on purettu. Paikalla oli pitkään tyhjä monttu, johon tehtiin paikoitushalli.

3. Nykytilanne ja inventoidut kohteet

Voimakkaimmat muutokset, kuten historiasta näemme, ovat tapahtuneet jo edellisillä vuosikymmenillä. Tästä johtuen vanhoja liike- ja asuinrakennuksia on keskustan alueella varsin vähän. Lähes kaikki jäljellä olevat on inventoitu ja niitä on vain kolmisenkymmentä kappaletta. Niistäkin osa on jo uudempaa, 1950-luvun rakentamista edustavia kohteita.

Ydinkeskustan kokonaisilmettä tarkastellessa, siinä on selvästi luettavissa eri vuosikymmenten mukanaan tuomat kerrokset. Kuitenkin kerrostumat; 1930-luvun virastotalo, 1950-60-lukujen liikerakennukset ja 1970-80-lukujen liikerakennukset erottuvat kukin oman aikakautensa edustajina. Nämä kerrostumat ovat sellaisia, joita tulisi uudempienkin, 1950-70-luvun liikerakennusten ja kerrostalojen korjaamisessa huomioida, jotta kerrokset olisivat edelleen havaittavissa, eikä ominaispiirteitä muutettaisi. Purettujen taksiaseman ja puutalojen tilalle on rakennettu kerrostaloja. Uusi tori paikoitusalueineen on rakentunut kirjaston ja linja-autoaseman väliselle alueelle. Uusi liike- ja toimistorakennus on rakentunut entisen torin paikoille. Ydinkeskustan ilme on täydentynyt nykyrakentamisen kerroksella. Myös Pikkuharju on muuttunut kun vanhat talot on purettu ja tilalle on rakentumassa uusia kerrostaloja.

1930-luvulla rakennettu nykyinen virastotalo ja 1950-luvulla rakennettu Kopinkulma reunustavat tienvarsimaisemaa kirkolta katsottuna. Kuohunhakan liiketalot edustavat tyypillistä 1960-luvun liikerakentamista. Nämä kerrostumat ovat säilyttäneet hyvin ominaispiirteensä.

Entinen Ydyspankin talo, nykyinen Aholaita, edustaa 1960-luvun liikerakentamista, apteekki 1970-luvun ja Nordean talo 1980-luvun rakentamista. Tori on uutta kerrostumaa.

Vasemmalla keskustan uusi liiketalo jonka takana uusia kerrostaloja. Oikealla Pikkuharjun uusien kerrostalojen työmaa. Vanhimmat

liikerakennukset ja vanhan raittimaisen puu- ja puutarhakylän tunnelmaa on kirkon länsipuolella, Kangasalantien varressa, kohti Urkutehdasta. Tienvarsimaisema etenkin, aivan kirkon tuntumassa, henkii vielä vanhinta kerrosta. Kirkon länsipuolen, kirkonkylän vanhimmat rakennukset, tulisi säilyttää, jotta myös kaikista vanhin historiallinen kerrostuma keskustan alueella säilyisi edustettuna. Vanha raittitunnelma on aistittavissa myös vanhalta kirjakaupalta kohti Lepokotia, Ruutanantien varressa. Etenkin näkymä entiseltä postilta kohti vanhaa kirjakauppaa, on tärkeä. Nämä raittitunnelmaltaan tärkeät pienet kokonaisuudet ovat osa laajempaa kirkon ja Kirkkoharjun ympäristön kokonaisuutta, joka jatkuu aina Tarpilan kantatilalle saakka. Kirkko, Tapulinmäki rakennuksineen ja muut Kirkkoharjun päällä ja rinteessä sijaitsevat yksittäiset kohteet muodostavat kokonaisuuden, jossa vielä runsaasti keskusta-alueen vanhimpia elementtejä, unohtamatta uudempia kerrostumia kuten Tapulinmäen 1960-luvun kerrostaloja, säästöpankin 1950-luvun liikerakennusta sekä kouluja. Tien varteen on rakentunut myös uudempia liike- ja asuinrakennuksia, mutta kokonaisuuden kannalta tärkeintä on vielä jäljellä olevien vanhojen rakennusten säilyminen.

Vasemmalla näkymä Kangasalantiellä lännestä kohti kirkkoa. Etualalla tienvarsimaiseman vanhimmat, säilyneet liikerakennukset. Oikealla urkutehdas etelästä.

Kangasalantien ja Ellintien välinen osuus ja Ellintien ympäristö, on rakentunut samojen vuosikymmenten aikana kuin ydinkeskustan ilme on muuttunut. Ellintieltä länteen, kohti Urkutehdasta, on rakennettu viime vuosina runsaasti asuin- ja kerrostaloja. Urkutehtaan ja Lahdentien välinen alue, joka rakentuu edelleen kohti Pikkolaa, onkin muuttunut voimakkaasti. Urkutehtaan takana ollut, työntekijöille palstoitettu alue, on täysin muuttunut. Taloista enää yksi on jäljellä, muut on purettu. Tilalle on rakennettu mm. vanhusten palvelutalo ja rivitaloja. Urkutehdas on ulkoisesti säilyttänyt 1920-luvun ominaispiirteensä vaikka käyttötarkoituksensa onkin muuttunut.

Urkutehtaan eteläpuolelle on rakentunut viime vuosina runsaasti uusia kerrostaloja. Jo aiemmin on urkutehtaan työläisille palstoitettu alue kokenut muutoksen. Vain yksi talo on enää jäljellä (valkoinen mansardikattoinen).

Vesaniemen ja Huhmarin alueet ovat rakentuneet 1930-luvulta lähtien tähän päivään saakka siten, että siellä on tyyliltään eri vuosikymmenien edustajia. Kokonaisuutena alueet ovat kirjavia, jopa hiukan sekavia. Alueilla on käytetty monenlaisia materiaaleja, värityksiä ja rakennukset ovat massoiltaan ja mittasuhteiltaan erilaisia. Rakennusten ominaispiirteet ovat kuitenkin sen verran säilyneet, että niistä on luettavissa, milloin mikin talo on rakennettu.

Urkutehtaan työntekijöiden itselleen 1930-luvulla rakentamat talot, muodostavat edelleen oman pienen kokonaisuuden Kiertotiellä. Sitä täydentää näiden veljesten itselleen 1950-luvulla rakentama puusepänverstasrakennus.

Edelleen on nähtävissä alueet, joille on rakennettu 1½-kerroksisia jälleenrakennuskauden taloja. Taloja on sekä suurempina kokonaisuuksina että yksittäisinä kohteina, etenkin Huhmarissa. Kokonaisuuksissa yksittäisten kohteiden ominaispiirteet ovat kuitenkin muuttuneet niin paljon, ette suojeltavia kokonaisuuksia ole. Lisäksi on joitakin yksittäisiä kohteita, jotkin hyvinkin ominaispiirteensä säilyttäneitä. Lisäksi on 1960-, 70- ja 1980-luvukujen omakotitaloja. Joitakin taloja on rakennettu 1990-luvullakin ja uusia ollaan myös rakentamassa, aluetta tiivistäen.

Hyvin ominaispiirteensä säilyttäneitä taloja. Vesaniemessä. 1970-luvun talo Ukintien kulmuksesta ja Huhmarista 1½-kerroksinen, jälleenrakennuskauden talo Kuovinkujan päästä.

Vasemmalla 1930-, -50- ja -60-luvuilla rakennettuja taloja urheilukentän pohjoispuolelta Kiertotien länsipäässä. Kuvassa vasemmalla yksi 1930-luvulla rakennettu talo. Oikealla eri ikäisiä taloja kiertotien itäpäässä.

Kiertotien puolella välissä sijaitsevat urkutehtaan työntekijöiden 1930-luvulla rakentamat talot ja Veljekset Pulkkilan puusepäntyöverstas 1950-luvulta.

Myös Pikkolan ympäristössä on monen ikäistä omakotitaloa. Runsaimmin tällä hetkellä noin 1930-40-luvuilla rakennettuja, mutta ominaispiirteensä muuttaneita. Vanha Rekiälän kantatilan päärakennus risteyksestä on purettu, paikalla on enää vanha lato. Myös muutama uusi omakotitalo on rakennettu ja uusia on rakentumassa.

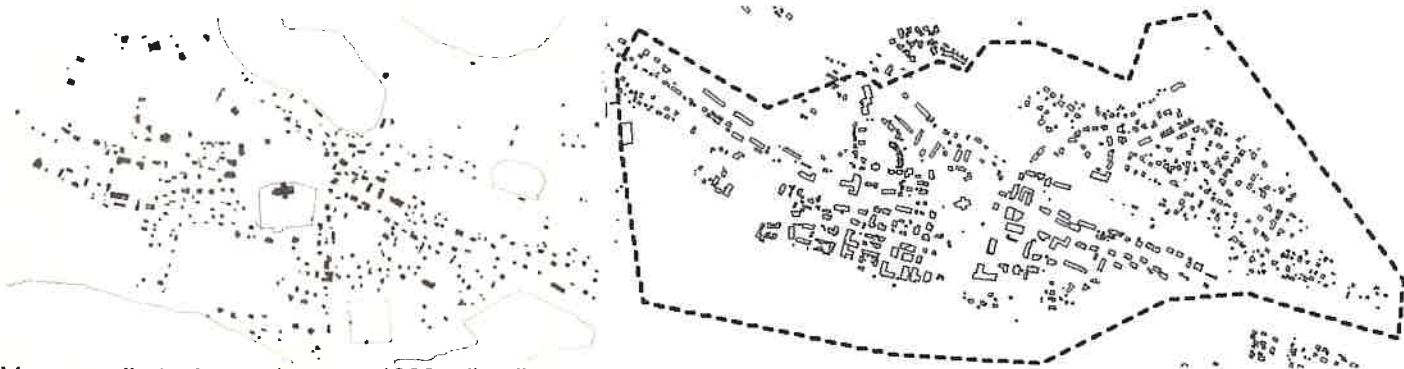
Alueen länsipään taloja Kangasalan tien varressa.

Rekiälän kantatilan entinen lato.

Rekiälän kantatilan purettu asuinrakennus.
Kuvälähde: Nieminen Timo

Vasemmalla taajamarakenne v.1939, oikealla nykytilanne. Taajama on tiivistynyt ja kehittynyt erityisesti Vesaniemien ja Huhmarin alueille sekä kirkon lounaispuolelta.

SISÄLLYSLUETTELO

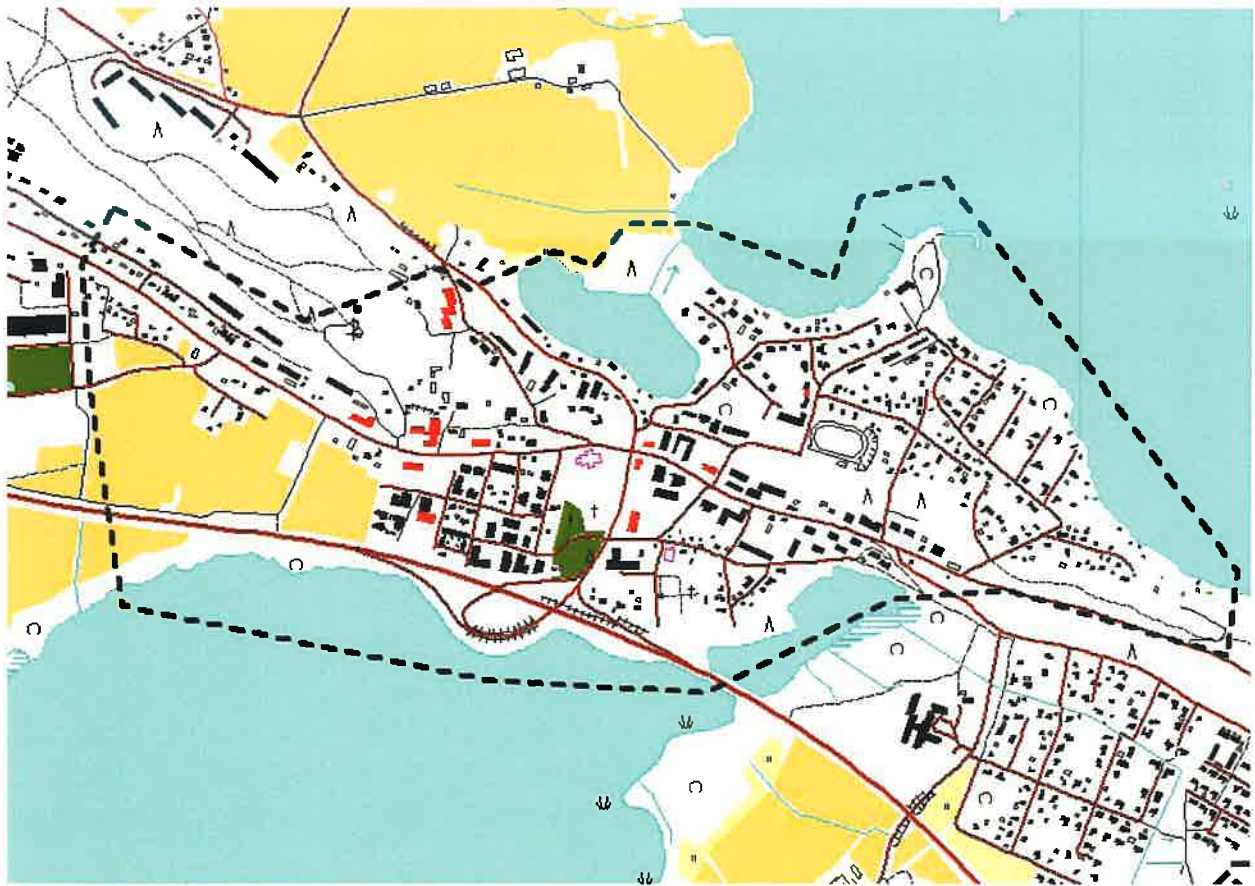
1. JOHDANTO	1.
2. HISTORIAA	2.
2.1 Esihistoria	2.
2.2 1500-luku	2.
2.3 1600-luku	2.
2.4 1700-luku	4.
2.5 1800-luku	4.
2.6 1900-1930	5.
2.7 1930-1950	7.
2.8 1960-1970	10.
2.9 1980-1990	12.
3. NYKYTILANNE JA INVENTOIDUT KOHTEET	13.
Kartta maisema-analyysi ja inventoidut kohteet	17.
4. RAKENNUSTEN ARVOTTAMINEN	18.
LÄHTEET	19.
LIITTEET	Inventointilomakkeet nro:t 1-28

1. Johdanto

Tämä rakennusinventointi on tehty perusselvityksenä Kangasalan keskusta laadittavaa yleiskaavaa varten. Inventointi on kuitenkin tehty asemakaavatasoisesti, jolloin sitä voidaan hyödyntää myös muissa yhteyksissä. Työn tilaajana on ollut Kangasalan kunta. Alueella on pääosin Herttualan, Sorolan ja Tarpilan kylien maita, osittain myös Pikkolan ja Rekiälän. Vesaniemen alueeseen kuuluu palanen Tursolaa ja Kyötikkälää. Kylien maita on myös kaavoitettavan alueen ulkopuolella, mutta tämä selvitys koskee ainoastaan kaavoitettavaa aluetta. Aluerajaus on osoitettu alla olevassa kartassa. Raportti on luovutettu Kangasalan kunnan ympäristöpalveluun, kaavoitusosastolle. Raportti on CD:llä.

Kangasalan kirkonkylän historiasta ja rakennetusta ympäristöstä oli kattavat lähdeteokset. Marja-Liisa Lehtinen on tehnyt Tampereen teknillisessä korkeakoulussa arkkitehtuuriosastolla arkkitehtuurin historian peruskurssin harjoitustyönä vuonna 1976 tutkimuksen Kangasalan kirkonkylä, rakennetun miljöö historian. Lisäksi Kangasala-Seura on julkaissut teoksen Kangasalan kirkon seutu vuosisadan vaihteesta 1950-luvulle vuonna 1977. Teoksesta on ilmestynyt vuonna 1992 laajennettu ja korjattu painos. Nämä kaksi teosta ovat olleet tässä inventoinnissa pääasialliset lähteet osuudessa 2. Historiaa. Muut lähteet on mainittu lähdeluettelossa.

Inventointi on aloitettu joulukuussa 2004, jolloin inventoitiin kaavoitusarkkitehti Markku Lahtisen toivomat kohteet. Työ on jatkunut keväällä 2005, jolloin valitsin keskustasta historiallisesti, maisemallisesti ja rakennushistoriallisesti merkittävimmät, hyvin tai melko hyvin ominaispiirteensä säilyttäneet kohteet. Lomakkeet on tehty excelillä, jolloin ne on mahdollista liittää paikkatietojärjestelmään. Omistajat on pyritty tavoittamaan ja heitä on haastateltu. Valokuvat on otettu digitaalisesti. Ne ovat lomakkeissa inventoijan ottamia ellei muutoin mainita. Valokuvat alkuperäisessä pikselikoossa ja niiden käyttöoikeus on luovutettu tilaajalle.

Inventoidun alueen rajaus

2. Historiaa

2.1 Esihistoria

Kangasalan keskusta eli kirkonkylä on muodostunut pääosin Herttualan, Tarpilan ja Sorolan kylien maille. Lisäksi Vesaniemen alueeseen kuuluu palanen Tursolaa ja Kyötikkälää. Nykyisen kirkonkylän alueelta ei tunneta asuinpaikkoja kivi- ja rautakaudelta. Keskustan alueelta on tehty irtolöytöjä esihistorialliselta ajalta. Tällöin asutus oli keskittynyt kuitenkin mm. Kirkkojärven eteläosiin. Kirkonkylän seudun kylistä olivat keskiajalla olemassa ainakin Herttuala, Tarpila, Sorola Toikkola ja Kyötikkälä. Aluksi Kangasala kuului Pirkkalan seurakuntaan, mutta itsenäistyi siitä jo 1300-luvulla. Ensimmäinen kirkko rakennettiin Liuksialan kartanon maille, n. 5km päähän nykyisestä keskustasta.

Vesistöjen pinnanvaihtelut ovat muuttaneet keskustan maisemaa sekä vaikuttaneet asutuksen sijoittumiseen, samoin kuin harjut. Vesijärven ja Kirkkojärven yhdistänyt harjujen välinen notko oli veden vallassa aina n.1050-luvulle saakka. Seuraavien vuosisatojen kuluessa maa kohosi edelleen niin että harjujen välinen notkelma tuli esiin ja Kirkkojärvi alkoi kouroutua erilleen. Kartat:Kangasala-Seura ry.

2.2 1500-LUKU

Ensimmäiset kirjalliset tiedot kylistä ja niiden taloista ovat vuoden 1540 maakirjassa. Tällöin oli Herttualan kylässä neljä taloa; Hannula, Eerola, Lauvala ja Putero eli Toljola. Hannula jakaantui v.1558 kahtia, jolloin muodostui Aakkula. Tarpila muodostuu kahdesta kantatalosta, Alanen ja Ylinen, jotka ovat syntyneet keskiajan loppupuolella halottaessa yksinäistalo kahtia. Sorolan kuusi taloa yhdistettiin 1650 säterikartanoksi.

Kylien pysyvä asutus on muodostunut todennäköisesti jo keskiajalle niille paikoille joissa se esiintyy ensimmäisissä kartoissa. Kylistä, joiden maille keskusta on pääosin muodostunut, Herttualan kylän kantatalot ovat sijainneet paikalla, jossa nykyisin ovat Hannula ja Toljola. Tarpilan taloista Ala-Tarpila sijaitsee edelleen samalla paikalla, Yli-Tarpila on ollut nykyisen Urkutehtaan kohdalla. Sorolan talot sijaitsivat todennäköisesti nykyisen Sorolan kartanon tietämillä. Talot ovat siis Tarpilaa lukuun ottamatta sijainneet keskustan ulkopuolella.

2.3 1600-LUKU

Keskusta alkoi kehittyä, kun piispa määräsi v. 1645 rakennettavaksi uuden kirkon keskeisemmälle paikalle, vanhan rappeuduttua. Syynä kirkon siirtoon oli myös Liuksialan isännän valitukset kirkkorahvan tallettamisesta viljapeltoja. Kirkon paikaksi valittiin Herttualan kylä. Kirkko rakennettiin nykyisen hautausmaan koillisnurkkaan, tapuli läheiselle mäelle. Maaseudulla ei kaupankäynti ollut sallittua ja markkinatien varsille oli järjestettävä majataloja tietyin välimatkein. Vuonna 1666 kirkonseudun majatalonpidon

velvollisuus siirtyi Herttualasta Tursolaan. Samana vuonna rakennettiin Sorolansyrjän kapakka kirkon viereen maantien varteen. 1600-luvun lopulla perustettiin kirkonkylään kymmenysaitta.

Vuoden 1604 vesistöjen virtaussuuntien muutoksen myötä, alkoi vähitellen muodostua Ukkijärvi. Kartta: Kangasala-Seura ry.

Tarpilan kylän maakirjakartta vuodelta 1635, Steng Anders.

Lähde: [Virtuaaliyliopisto.fi/palvelut/maakirjakartat/kartat/haku.php](http://virtuaaliyliopisto.fi/palvelut/maakirjakartat/kartat/haku.php). Signum : a1 321

2.4 1700-LUKU

Kirkonkylässä tapahtui 1700-luvulla isoja muutoksia, kun aloitettiin uuden kivikirkon rakentaminen. Edellinen kirkko oli alunperinkin liian pieni ja huonokuntoinen vaatien jatkuvia korjauksia. Monien vaikeuksien ja ristiriitojen jälkeen kirkon rakentaminen aloitettiin 1764. Rakennusmestarina toimi Antti Piimänen, muurarimestarina Kustaa Rosenberg. Piirustukset oli laadittu Tukholman yli-intendenttivirastossa 1762. Kirkon rakentamisen yhteydessä rakennettiin myös kiviaita kirkon ympärille. Kirkko valmistui vuonna 1767, kirkon torni v.1776. Torni sortui vuonna 1782. Uudet piirustukset saatiin Tukholmasta 1785 ja muurarimestari Juho Ahlström rakensi tornin vuosina 1799-1800.

Aikaisemmin oli kirkon vierellä sijainnut vain lukkarin asunto ja Sorolansyrjän kapakka. Nyt sinne rakensivat tupansa useat käsityöläismestarit ja virkailijat. Lisäksi Tapulinmäellä asui usein muutamia itsellisiä ja entisiä sotamiehiä. Isojaon yhteydessä Herttualan kylän silloisesta kahdeksasta talosta siirrettiin toinen Aakkulan taloista kirkon läheisyyteen. Tämä osa talosta sai nimen Kirkko-Aakkula. Talo sijaitsi nykyisen valtion virastotalon kohdalla. Asukasluku nousi ajoittain reilusti yli sadan.

Majatalo oli edelleen Tursolassa, kunnes se 1738 siirrettiin Sorolaan. 1751 Sorolansyrjän kapakka siirrettiin Jokioisiin. Kirkonmäelle perustettiin krouvi uudelleen 1764 aluksi kirkonrakentajien tarpeisiin, mutta se jäi pysyväksi.

Vuoden 1747 jälkeen Kangasalasta tuli Suomen ensimmäisiä turistikohteita kun P.A.Gadd löysi emäs- ja rautapitoisen lähteen Kuohunharjun juurelta ja Kangasalla kävi runsaasti kaivonjuojia. V. 1758 perustettiin Tursolan kylään, ikään kuin uranuurtajana sisämaan postikonttoreille, Kangasalan postikonttori. Konttori siirrettiin kuitenkin jo vuoden päästä Tampereelle.

2.5 1800-LUKU

Kuohunharjun terveyslähteen varsinainen kukoistuskausi alkoi vuoden 1800 vaiheilla ja käyttö terveyslähteenä päättyi joskus 1840-luvulla. Lähteen vierellä ollut kaksikerroksinen ravintola-ja hotellirakennus siirrettiin Vääkseen.

Vuonna 1804 valitettiin sitä, että useat rakennukset sijaitsivat liian lähellä kirkkoa ja kolme perhettä oli rakentanut talonsa kirkon maalle. Myös Kirkko-Aakkulan purkamista vaadittiin. Syynä oli tulipalon pelko. Mihinkään toimenpiteisiin valitukset eivät johtaneet.

Tapulinmäelle rakennettiin viljamakasiini eli lainajyvästö vuosien 1833-35 aikana. Vuonna 1803 oli annettu määräys rakentaa joka pitäjään katovuosien varalta viljamakasiini, mutta Kangasala sai lykkäystä Kaivannon kanavasta aiheutuvien rasitusten vuoksi.

Koulutoiminta alkoi, kuin ns. Ahlmanin koulu aloitti toimintansa Ylä-Tarpilassa v. 1817. Koulu siirrettiin Kirkko-Aakkulaan 1844 ja Ala-Tarpilaan 1849. Ala-Tarpilassa aloitti myös varsinainen kansakoulu, tytöille 1869, pojille 1871. Ensimmäinen koulurakennus rakennettiin 1882 nykyisen Kirkkoharjun koulun tontille.

Merkittävä vaikuttaja kirkonkylän maisemalle on ollut v. 1843 perustettu urkutehdas. "Urkuverstas" toimi Ylä-Tarpilan talossa. Vähitellen alkoi sen ympärille ja muuallekin kirkonkylään nousta urkutehtaan työntekijöille kuuluneita asuntoja. Jo ennestään runsas käsityöläisten määrä lisääntyi huomattavasti 1800-luvun loppukymmenillä.

1800-luvun puolivälissä kirkonkylän maisemaa muutti Vesijärven pinnan lasku, joka toi esiin mm. Vesaniemen alueen.

Vaikka Kuohunlähteen toiminta oli lakannut, oli Kangasala 1800-luvun lopulla turismin lisäksi suosittu lomanviettopaikka ja lomailijoita oli runsaasti majoittuneena myös kirkonkylän taloihin. 1880-luvun lopulla vierailleet matkailijat kiinnittivät huomiota kirkonkylän kasvuun, vilkkauteen ja kaupunkimaisuuteen. Myös kauneus ja viihtyisyys huomattiin. Erään kirjoittajan mukaan Kangasalan kirkolle tultaessa olisi voinut luulla saapuneensa jonkun suuren kaupungin huvilakaupunginosaan.

1880 perustettiin Kangasalle maamme ensimmäinen VPK. Palokunnalle rakennettiin oma kalustuhuone ja torni kirkon lähelle tien viereen, seurahuoneen alapuolelle. Kangasalan ensimmäinen meijeri perustettiin

Sorolan säterikartanon maille Ukkijärven rantaan 1880-luvulla. Samalla tontilla toimi jonkun aikaa myös pärehöylä ja saha. Kirkkoharjulle rakennettiin näkötorni 1882. 1892 rakennettiin kansanopistorakennus kirkolle nykyiselle Säpyskän tontille Kuohunharjun rinteeseen. Vuonna 1900 opiston toiminta loppui ja vähän myöhemmin rakennus siirrettiin Ukin rannalle Lepokodiksi. Kirkonkylän kestikievari toimi Hammarenin talossa Ukin rannalla. Rakennukset olivat 1700-luvulta. Viimeiset niistä purettiin 1930-luvulla.

Kangasalan keskusta 1800-luvun lopulla. Vesaniemi on tullut esiin veden pinnan laskun seurauksena ja se on ollut peltoa ja metsää. Kuvalähde: Kangasala-Seura ry.

2.6 1900-1930

Matkailu jatkui vilkkaana vielä 1900-luvun alun. Kestikievari toimi kirkon lähellä Norrmanin talossa. Paitsi sieltä, saattoi majapaikan saada myös Kangasalan seurahuoneelta tai Pohjosen matkailijakodista. Varsinkin kesäaikana pitivät myös monet yksityiset täyshoitolaisia. Vilkas liikenne synnytti yhdessä ahtaiden kulkureittien kanssa katuvalaistusyhdistyksen, jonka toimesta keskustaan asetettiin 1900-luvun alussa kymmenkunta petroolilamppua katuvaloiksi.

1900-luvun vaihteessa oli toiminnassa kaksi tuulimyllyä. Kirkko-Aakkulan tuulimylly sijaitsi Kirkkoharjun rinteessä ja urkutehtaan oma tuulimylly kauempana harjun rinteessä. Ukin rannalla toimi Sorolan mylly höyryvoimalla. Myöhemmin perustettiin sähköllä toimiva Kangasalan vehnämylly. Sekä Sorolan myllyn että Kangasalan vehnämyllyn yhteydessä oli myös saha.

1905 perustettiin Kangasalan osuusmeijeri Kuohunharjun rinteeseen. Meijeri oli toiminnassa vuoteen 1923. Taloa korotettiin sen jälkeen ja siinä oli mm. pianotehdas, palokunnan tilat ja urkuhuolto. Rakennus on purettu ja tilalle on rakennettu rivitalo.

Vesiliikenne oli vilkasta. Matkailijat tekivät Vesijärvellä retkiä mm. Haralanharjunlle. Vilkas vesiliikenne paransi myös paikkakunnan asukkaiden yhteyksiä kirkonkylään.

Tuli tuhosi 1905 urkutehtaan puiset rakennukset. Jo samana vuonna rakennettiin uusi tiilinen urkutehdas, jota laajennettiin 1927. Urkutehdas oli ainoa merkittävä teollisten työpaikkojen tarjoaja. Työntekijöiden asuntoja rakennettiin edelleen lisää eri puolille kirkonkylää 1900-luvun alussa. Urkutehtaan viereen, sen itäpuolelle, on jaettu lohko 10-15 tonttiin työläisten asuntoja varten vuonna 1912.

Urkutehtaan työläisille tonteiksi lohkottu palsta 1930-luvulla. Kuvälähde: Kangasala-Seura ry.

Urkutehdas vuonna 1905. Kuvälähde:Kangasala-Seura ry.

Yhdistystoiminta oli myös vilkasta. 1906 rakennettiin nuorisoseurantalo Tapulinmäelle ja 1908 työväenyhdistyksen talo Kuohunharjun juurelle lähelle Kirkkojärveä. Kunta osti Kirkko-Aakkulan tontin rakennuksineen. Jo aikaisemmin oli kunnanlääkäri asunut toisessa päärakennuksessa, nyt tuli näihin rakennuksiin myös kunnantoimisto ja eläinlääkärin asunto. Vuonna 1921 perustettiin 5-luokkainen yhteiskoulu. Aluksi se toimi vuokratiloissa, mutta sai oman koulurakennuksen Kirkkoharjun rinteeseen 1925 (nykyinen lukio).

Kirkonkylän talokanta enemmän kuin kaksinkertaistui vuosien 1890-1920 välisenä aikana. Asutustaajama alkoi Pikkolan talon kohdalta ja jatkui Kuohunharjun juurelle ja Kirkkoharjun itäpäähän. Kirkolla toimi useita kauppoja, kahviloita ja leipuriliikkeitä. Työläiset, virkamiehet ja työpajoissaan tai pienissä liikkeissään ahertavat eri alojen yrittäjät - siinä Kangasalan kuntakeskusta luonnehtivat ominaispiirteet. Kolmen järven ja teiden rajaamat maa-alueet jaettiin tonteiltaan pieniksi. Pihamaat koristeltiin koivuilla ja vaahteroilla sekä tarharuusuilla. Maanteitä rajasi molemmin puolin sireenit niin lähellä toisiaan, että paikoin niiden latvat yhtyivät.

Kirkonkylä alkoi saada vähitellen kaupunkimaiselle taajamalle kuuluvia piirteitä. Rakentamisen rönsyilemisen estämiseksi esitettiin kirkonkylän seudun muuttamista taajaväkiseksi yhdyskunnaksi. Maaherra teki aloitteen asiasta syksyllä 1918, jolloin asiaa tutkimaan asetettiin toimikunta. Toimikunta kannatti hanketta mutta kirkonkylän väestön enemmistö vastusti hanketta. Kun kirkonkylän asuintontteja ei sisällytetty myöskään torppien vapautuslain piiriin, säilyi kirkonkylän maapohja harvojen omistajien hallussa. Tilanne selkeni 1920-luvun puolivälissä kun Herttualan uusjako valmistui ja apteekkari T.J.Borg osti Kirkko-Aakkulan tilan. Hän antoi arkkitehti B.Federleyn tehtäväksi laatia Aakkulan mailla olleen asuntoalueen asemakaavan.

1920 aloitettiin linja-autoliikenne Kangasalla. Aluksi haettiin vain Kangasalan asemalle, mutta vähän ajan kuluttua alettiin liikennöidä suoraan Tampereelle. 1930 alkoi linja-autoliikenne Tampereelta Helsinkiin Kangasalan kautta.

Keskustan risteys 1920-luvulla. Vaalea talo on entinen leipomo-kahvila ns. Laaksosen talo, jossa aloitti Kangasalan ensimmäinen Kansallis-Osake-Pankki vuonna 1928.

2.7 1930-50

1930-luvulla kirkonkylään alkoi nousta julkisia rakennuksia, jotka ulkonäöltään erottuivat selvästi muusta rakenteesta. Vuonna 1935 rakennettiin uusi kansakoulu entiselle tontille ja vanha rakennus purettiin, sekä v.1938 kunnantalo. Molemmat ovat arkkitehti Arvo Eräsen suunnittelempia. Rakentaminen oli muutenkin vilkasta. Omakotitaloja nousi runsaasti eri puolille kirkonkylää. Lunastuksista ja kirkonkylän muuttamisesta keskusteltiin uudestaan 1930-luvun lopulla, jolloin 1938 lääninhallitus julisti kahden vuoden rakennuskiellon. Tuona aikana piti alueelle laatia rakennuskaava. Seuraavana vuonna alkoi sota ja kirkonkylän maapohja- ja rakennuskaavakysymys siirtyi myöhemmin ratkaistavaksi.

Ilmakuva 1930-luvulta. Virastotalo ja uusi kansakoulu edustavat uutta rakentamistapaa.

Ilmakuva 1930-luvulta urkutehtaalta Vesaniemeen päin. Vesaniemen alue on edelleen pääosin peltoa. Joitakin omakotitontteja on kuitenkin jo alettu myymään. Keskellä Vesaniemeä kolme Urkutehtaan työläisen itselleen rakentamaa omakotitaloa. Kuva: Yksityiskokoelmista.

Kangasalla toimi useita urheiluseuroja, mutta kesäurheilua varten ei ollut kunnollisia suorituspaikkoja. Kesäkuussa 1934 kutsui Kangasalan Kisan johtokunta asian harrastajat neuvottelukokoukseen Pirtille. Kun Kansallispankki lahjoitti sopivan, kattilan muotoisen suoalueen, päästiin vuoden 1935 lopulla rakentamaan kenttää. Kentän rakensi urheilukenttäyhtiö, joka rahoitti hankkeen järjestämällä erilaisia tapahtumia sekä keräsi avustuksia. Myös kunta ja valtio rahoittivat hanketta. Rahoituksista huolimatta, arkkitehti Eräsen suunnittelemaa paviljonki-rakennusta jouduttiin pienentämään. Kesällä 1938 pidettiin kentän avajaiset. (Antila Olavi, 110 Kehityksen ja kasvun vuotta. Kangasalan historia III 1865-1975.)

Rakennuskaavaehdotus oli nähtävillä keväällä 1947 ja lopullisesti se hyväksyttiin v.1952. 1950-luvulla alkaakin tapahtua muutos rakentamisessa. Rakennuskaavassa on kirkosta itään päin oleva alue tien molemmin puolin osoitettu yleisille rakennuksille ja liike- ja kerrostaloille. Muu osa kirkonkylää on kaavoitettu pääasiassa omakotitaloille. Kirkolle alkoi nousta liike- ja asuinkerrostaloja. Ensimmäinen niistä oli Kansallis-Osake-Pankki. 1956 rakennettiin säästöpankki ja vuosina 1957-58 nousivat Tapulinmäelle Ukkilinnan asuinkerrostalot. Lisäksi rakennettiin Kangasalan ensimmäinen linja-autoasema ja seurakuntakoti.

Vuonna 1949 tehtiin Vesaniemestä kunnallinen uintipaikka ja vuosina 1953-54 rakennettiin Vesaniemen keskusuintamala, jossa oli 7,5 metrinen hyppytorni. (Antila Olavi, 110 Kehityksen ja kasvun vuotta. Kangasalan historia III 1865-1975.)

Kangasalan keskustaa 1950-luvulla. Etualalla uusi Vesaniemen uintikeskus. Uusi urheilukenttä valmistui jo 1938. Kuva:Kangasala-Seura ry.

Kangasalan ensimmäinen, 1950-luvulla rakennettu linja-autoasema joka on purettu uuden valmistuttua 1980-luvun alussa.
Kuvälähde: Kangasala-Seura ry.

2.8 1960-70

Muutos jatkuu voimakkaana kun vanhat puutalot häviävät pala palalta ja tilalle nousee uusia liike- ja kerrostaloja. Rakentamispaine on ollut suuri kun asukasluku kirkolla asuvista kuntalaisista lisääntyi vuodesta 1960 vuoteen 1970 37,3%. 1960-luvulla on rakennettu mm. Yhdyspankin talo, Valtion virastotalo, Osuuspankin talo, Harjusolan liike- ja asuinkerrostalot sekä Ukinrinteen ja Kuohunhaan asuinkerrostalot. 1970-luvulla liikenteen järjestelyjen suunnittelu kävi välttämättömäksi, sillä keskustan kaksikaistaisen maantien liikenteenvälityskyky kävi selvitysten mukaan liian ahtaaksi. Suurimpia ongelmia aiheutti vilkkaimpien toimintojen sijoittuminen olemassa olevien yhteyksien varrelle. Tällöin tuli ratkaistavaksi keskustan liikennejärjestelyt ja maankäytön tavoitteet. Uusi Lahdentie on rakennettu 1970-luvulla ja se on osaltaan vaikuttanut keskustan kehittymiseen.

Vasemmalla 1960-luvulla rakennettu Yhdyspankin toimitila, jossa nykyisin on Aholaita.

Alla Kuohunharjun 1960-luvulla rakennetut liiketilat. Kuva otettu 1980-luvulla. Kuvälähteet: Kangasala-Seura

1970-luvulla rakennettiin K- ja E-halli sekä säästökeskus, jossa sijaitsee liiketilojen lisäksi kirjasto ja kunnanvaltuuston kokoussali. Lisäksi rakennettiin paljon kerros- ja rivitaloja ympäri kirkonkylää. Samalla vuosikymmenellä osan keskustan liikenneongelmista ratkaisi kirkonkylän ohittava Lahdentie.

Keskusta 1960- ja -70-lukujen vaihteessa. Uusi Valtion virastotalo on valmis. Nykyinen torialue oli soranotto-paikka aina 1960-luvulle saakka. Kuvalähde: Kangasala-Seura ry

Keskusta 1972. Kesäpäivän rakennus on valmis. E-kauppa toimii Voiman talossa. Kuvalähde: Kangasala-Seura ry.

Kesäpäivää laajennetaan ja Voiman talon tilalle on rakennettu E-halli. E-halli on purettu Kesäpäivän parkkipaikan laajennuksessa 1990-luvun puolivälin paikkeilla. Kuvalähde: Kangasalan Sanomat, kirjaston arkisto.

2.9 1980-90

Vuonna 1980 valmistuivat uusi linja-autoasema sekä nyt jo purettu taksiasema sen lähetyville. Linja-autoaseman toiminnot ja tilat olivat jo tuolloin lähes samanlaiset kuin nykyään. E-halli purettiin 1990-luvun puolivälissä. Nykyisin siinä on osittain Luopioisten Säästöpankin tilat, osittain Kesäpäivän parkkitilaa. Taksiasema purettiin 1990-luvun lopulla. Sen ja viereisen hirsisen omakotitalon kohdalle on rakennettu tiilinen kerrostalo. Myös muut torin ympäristön puutalot purettiin 1990-luvun loppupuolella ja keskustan ilmettä on uudistettu torin ja paikoitustilojen uusimisella sekä uuden liikerakennuksen rakentamisella entisen torialueen kohdalle. Myös muutamia uusia asuinkerrostaloja on rakennettu.

Keskustan ilmettä nykyisen torin ja paikoitusalueen kohdalta 1980-luvun alussa. Kuvalähde: Kangasalan Sanomat, kirjaston arkisto

Keskusta uudistettuna 1980-luvun lopulla. Kuvalähde: Kangasala-Seura ry.

Keskustan ilmettä alettiin 1990-luvulla muuttamaan kohti nykyistä. Ilmakuvasa 1980-luvulta, etualalla näkyvä vanha taksiasema ja sen oikealla puolella olevat vanhat puutalot purettiin pikkuhiljaa. Entinen Nordean kiinteistön takana sijainnut tori siirrettiin nykyiselle paikalleen ja linja-autoaseman liikennöintijärjestetyt, samoin kuin keskustan muutakin ilmettä uudistettiin. Kuvassa kesäpäivän vasemmalla puolella olevat talot on purettu. Paikalla oli pitkään tyhjä monttu, johon tehtiin paikoitushalli.

3. Nykytilanne ja inventoidut kohteet

Voimakkaimmat muutokset, kuten historiasta näemme, ovat tapahtuneet jo edellisillä vuosikymmenillä. Tästä johtuen vanhoja liike- ja asuinrakennuksia on keskustan alueella varsin vähän. Lähes kaikki jäljellä olevat on inventoitu ja niitä on vain kolmisenkymmentä kappaletta. Niistäkin osa on jo uudempaa, 1950-luvun rakentamista edustavia kohteita.

Ydinkeskustan kokonaisilmettä tarkastellessa, siinä on selvästi luettavissa eri vuosikymmenten mukanaan tuomat kerrokset. Kuitenkin kerrostumat; 1930-luvun virastotalo, 1950-60-lukujen liikerakennukset ja 1970-80-lukujen liikerakennukset erottuvat kukin oman aikakautensa edustajina. Nämä kerrostumat ovat sellaisia, joita tulisi uudempienkin, 1950-70-luvun liikerakennusten ja kerrostalojen korjaamisessa huomioida, jotta kerrokset olisivat edelleen havaittavissa, eikä ominaispiirteitä muutettaisi. Purettujen taksiaseman ja puutalojen tilalle on rakennettu kerrostaloja. Uusi tori paikoitusalueineen on rakentunut kirjaston ja linja-autoaseman väliselle alueelle. Uusi liike- ja toimistorakennus on rakentunut entisen torin paikoille. Ydinkeskustan ilme on täydentynyt nykyrakentamisen kerroksella. Myös Pikkuharju on muuttunut kun vanhat talot on purettu ja tilalle on rakentumassa uusia kerrostaloja.

1930-luvulla rakennettu nykyinen virastotalo ja 1950-luvulla rakennettu Kopinkulma reunustavat tienvarsimaisemaa kirkolta katsottuna. Kuohunhakan liiketalo edustavat tyypillistä 1960-luvun liikerakentamista. Nämä kerrostumat ovat säilyttäneet hyvin ominaispiirteensä.

Entinen Ydyspankin talo, nykyinen Aholaita, edustaa 1960-luvun liikerakentamista, apteekki 1970-luvun ja Nordean talo 1980-luvun rakentamista. Tori on uutta kerrostumaa.

Vasemmalla keskustan uusi liiketalo jonka takana uusia kerrostaloja. Oikealla Pikkuharjun uusien kerrostalojen työmaa. Vanhimmat

liikerakennukset ja vanhan raittimaisen puu- ja puutarhakylän tunnelmaa on kirkon länsipuolella, Kangasalantien varressa, kohti Urkutehdasta. Tienvarsimaisema etenkin, aivan kirkon tuntumassa, henkii vielä vanhinta kerrosta. Kirkon länsipuolen, kirkonkylän vanhimmat rakennukset, tulisi säilyttää, jotta myös kaikista vanhin historiallinen kerrostuma keskustan alueella säilyisi edustettuna. Vanha raittitunnelma on aistittavissa myös vanhalta kirjakaupalta kohti Lepokotia, Ruutanantien varressa. Etenkin näkymä entiseltä postilta kohti vanhaa kirjakauppaa, on tärkeä. Nämä raittitunnelmaltaan tärkeät pienet kokonaisuudet ovat osa laajempaa kirkon ja Kirkkoharjun ympäristön kokonaisuutta, joka jatkuu aina Tarpilan kantatillalle saakka. Kirkko, Tapulinmäki rakennuksineen ja muut Kirkkoharjun päällä ja rinteessä sijaitsevat yksittäiset kohteet muodostavat kokonaisuuden, jossa vielä runsaasti keskusta-alueen vanhimpia elementtejä, unohtamatta uudempia kerrostumia kuten Tapulinmäen 1960-luvun kerrostaloja, säästöpankin 1950-luvun liikerakennusta sekä kouluja. Tien varteen on rakentunut myös uudempia liike- ja asuinrakennuksia, mutta kokonaisuuden kannalta tärkeintä on vielä jäljellä olevien vanhojen rakennusten säilyminen.

Vasemmalla näkymä Kangasalantiellä lännestä kohti kirkkoa. Etualalla tienvarsimaiseman vanhimmat, säilyneet liikerakennukset. Oikealla urkutehdas etelästä.

Kangasalantien ja Ellintien välinen osuus ja Ellintien ympäristö, on rakentunut samojen vuosikymmenten aikana kuin ydinkeskustan ilme on muuttunut. Ellintieltä länteen, kohti Urkutehdasta, on rakennettu viime vuosina runsaasti asuinkerrostaloja. Urkutehtaan ja Lahdentien välinen alue, joka rakentuu edelleen kohti Pikkolaa, onkin muuttunut voimakkaasti. Urkutehtaan takana ollut, työntekijöille palstoitettu alue, on täysin muuttunut. Taloista enää yksi on jäljellä, muut on purettu. Tilalle on rakennettu mm. vanhusten palvelutalo ja rivitaloja. Urkutehdas on ulkoisesti säilyttänyt 1920-luvun ominaispiirteensä vaikka käyttötarkoitus onkin muuttunut.

Urkutehtaan eteläpuolelle on rakentunut viime vuosina runsaasti uusia kerrostaloja. Jo aiemmin on urkutehtaan työläisille palstoitettu alue kokenut muutoksen. Vain yksi talo on enää jäljellä (valkoinen mansardikattoinen).

Vesaniemen ja Huhmarin alueet ovat rakentuneet 1930-luvulta lähtien tähän päivään saakka siten, että siellä on tyyliltään eri vuosikymmenien edustajia. Kokonaisuutena alueet ovat kirjavia, jopa hiukan sekavia. Alueilla on käytetty monenlaisia materiaaleja, värityksiä ja rakennukset ovat massoiltaan ja mittasuhteiltaan erilaisia. Rakennusten ominaispiirteet ovat kuitenkin sen verran säilyneet, että niistä on luettavissa, milloin mikin talo on rakennettu.

Urkutehtaan työntekijöiden itselleen 1930-luvulla rakentamat talot, muodostavat edelleen oman pienen kokonaisuuden Kiertotielä. Sitä täydentää näiden veljesten itselleen 1950-luvulla rakentama puusepänverstasrakennus.

Edelleen on nähtävissä alueet, joille on rakennettu 1½-kerroksisia jälleerakennuskauden taloja. Taloja on sekä suurempina kokonaisuuksina että yksittäisinä kohteina, etenkin Huhmarissa. Kokonaisuuksissa yksittäisten kohteiden ominaispiirteet ovat kuitenkin muuttuneet niin paljon, ette suojeltavia kokonaisuuksia ole. Lisäksi on joitakin yksittäisiä kohteita, jotkin hyvinkin ominaispiirteensä säilyttäneitä. Lisäksi on 1960-, 70- ja 1980-luvukujen omakotitaloja. Joitakin taloja on rakennettu 1990-luvullakin ja uusia ollaan myös rakentamassa, aluetta tiivistäen.

Hyvin ominaispiirteensä säilyttäneitä taloja. Vesaniemessä. 1970-luvun talo Ukintien kulmuksesta ja Huhmarista 1½-kerroksinen, jälleerakennuskauden talo Kuovinkujan päästä.

Vasemmalla 1930-, -50- ja -60-luvulla rakennettuja taloja urheilukentän pohjoispuolelta Kiertotien länsipäässä. Kuvassa vasemmalla yksi 1930-luvulla rakennettu talo. Oikealla eri ikäisiä taloja kiertotien itäpäässä.

Kiertotien puolella välissä sijaitsevat urkutehtaan työntekijöiden 1930-luvulla rakentamat talot ja Veljekset Pulkilan puusepän työoverstas 1950-luvulta.

Myös Pikkolan ympäristössä on monen ikäistä omakotitaloa. Runsaimmin tällä hetkellä noin 1930-40-luvuilla rakennettuja, mutta ominaispiirteensä muuttaneita. Vanha Rekiälän kantatilan päärakennus risteyksestä on purettu, paikalla on enää vanha lato. Myös muutama uusi omakotitalo on rakennettu ja uusia on rakentumassa.

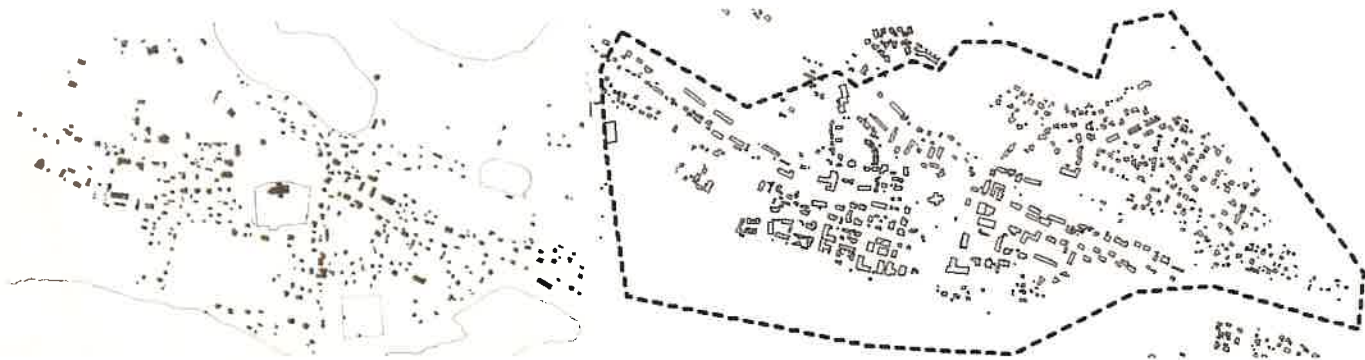
Alueen länsipään taloja Kangasalan tien varressa.

Rekiälän kantatilan entinen lato.

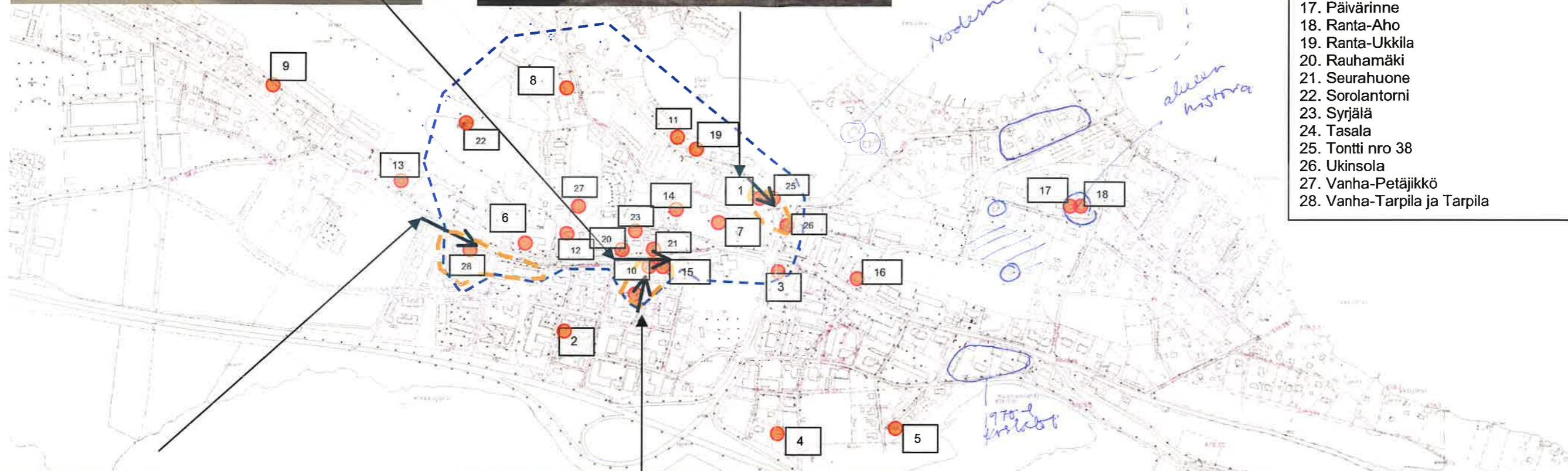
Rekiälän kantatilan purettu asuinrakennus.
Kuvälähde: Nieminen Timo

Vasemmalla taajamarakenne v.1939, oikealla nykytilanne. Taajama on tiivistynyt ja kehittynyt erityisesti Vesaniemien ja Huhmarin alueille sekä kirkon lounaispuolelta.

1. Aappola (vanha posti)
2. Apiala
3. Juhantola (Kopinkulma)
4. Kirkko-Aakkulan tontti nro(Pälli)
5. Kirkko-Aaakkulan tontti nro(Summanen)
6. Kirkonkylän kansakoulu 1 ja 2
7. Kirkonmaa
8. Koulutalo
9. Kuusela
10. Lehtola
11. Leppäranta
12. Marjala
13. Peippola
14. Pirtti
15. Ponsi
16. Putero
17. Päivärinne
18. Ranta-Aho
19. Ranta-Ukkila
20. Rauhamäki
21. Seurahuone
22. Sorolantorni
23. Syrjäjä
24. Tasala
25. Tontti nro 38
26. Ukinsola
27. Vanha-Petäjikkö
28. Vanha-Tarpila ja Tarpila

Maisema-analyysin merkinnät:

- Maisemallisesti merkittävä kokonaisuus, jossa uudisrakentamisessa tulee ottaa huomioon alueen kulttuurihistorialliset arvot.
- Maisemallisesti erittäin merkittävä kokonaisuus joka tulisi säilyttää.
- Merkittävä näkymä

4. Rakennusten arvottaminen

Inventointikohteen arvottamisen perusteena on käytetty Pirkanmaan maakuntamuseolta saatua kolmijakomallia mukauttaen sitä tähän inventointiin: (Sulkeissa kortissa vastaavaa arvoa nimittävä kohta)

1. Arkkitehtoniset, rakennustekniset ja rakennusperinteiset arvot (Rakennushistoriallinen)
2. Ympäristöarvot (Maisemallinen)
3. Historialliset arvot (Historiallinen)

Rakennushistorialliset ja –perinteiset arvot, arkkitehtoniset arvot:

- Arkkitehtonisesti (rakennustaiteellisesti) arvokas: tiettyä arkkitehtonista tyyliä henkivä kohde
- Rakennusteknisesti arvokas: käytetty rakennusteknisesti tyypillisiä tai uniikkeja ratkaisuja
- Rakennusperinteisesti arvokas: oman aikakautensa ja alueensa rakennusperinteen tyypillinen edustaja

Taajama-alueen ydinkeskustalle on ominaista, että siellä on eri aikakausille tyypillisiä liikerakennuksia. Inventoidut asuinrakennukset sijaitsevat reuna-alueilla ja ovat lähinnä 1930-luvulla rakennettuja, 1½-kerroksisia, noppamaisia, lautaverhottuja, väritykseltään vaaleita asuinrakennuksia, joiden pihapiiriin kuuluu punainen matala talousrakennus. Asuinrakennuksissa ja pihapiireissä on voimakkaita yhteneväisyyksiä, joten voidaan sanoa niiden edustavan tyypillistä keskustan asuinrakentamista 1930-luvulla. Lisäksi on yksittäisenä kohteena Kirkko-Aakkulan tontti nro(Pälli), joka edustaa harvinaista tyyliä taajama-alueella jäljellä olevista taloista. Kouluissa on kerroksellisuutta; vanha runko, jota on laajennettu kullekin aikakaudelle tyypillisellä koulurakennuksella.

Ympäristöarvot =maisemallisesti/kaupunkikuvallisesti merkittävät:

- Arvokas osana ympäristökokonaisuutta
- Näkyy ympäristössään hyvin
- Muodostaa oman maisemallisen kokonaisuuden

Rakennusten maisemalliset arvot muodostuvat niiden ominaispiirteistä ja niiden vaikutuksesta alueen kerroksellisuuteen. Arvokkaimpia ovat vanhimmat kerrostumat niiden harvinaisuuden takia.

Historialliset arvot:

- Asutushistoriallisesti arvokas: kantatilat, lohkotilat ja torpat sekä muut paikallisesti merkittävät asutushistoriaan liittyvät kohteet.
- Taloushistoriallisesti arvokas: teollisuus-, kauppa- tai liikennehistorian kannalta merkittävä. Liittyy merkittävään taloudelliseen toimintaan.
- Sivistyshistoriallisesti arvokas: esimerkiksi kirjastot ja koulut
- Aatehistoriallisesti arvokas: esimerkiksi työväentalot, seurojen talot. Voidaan arvioida myös esimerkiksi kansanperinteeseen (ja uskomuksiin yms.) liittyviä rakenteita ja rakennuksia.
- Henkilöhistoriallisesti arvokas: liittyy johonkin historiallisesti merkittävään henkilöön.
- Tapahtumahistoriallisesti arvokas: jonkin ilmiön kehitykseen liittyvä rakennus tai paikka, jossa on tapahtunut jotain merkittävää.
- Sosiaalishistoriallisesti arvokas: edustaa havainnollisella tavalla alueelle tyypillistä sosiaalista kerrostumaa, elämäntapaa yms.

Kaikilla inventoiduilla kohteilla on jotakin edellä mainituista historiallisista arvoista.

Näiden arvojen perusteella valitut kohteet tarkastellaan varsinaisiin arvoluokkiin sijoittamista varten seuraavien kriteerien pohjalta:

- edustavuus
- tyypillisuus
- alkuperäisyys, säilyneisyys, muutosten eri tasot
- yhtenäisyys
- kerroksisuussymbolimerkitys
- opetus- ja tutkimusarvo
- intensiteetti

Kohteet on jaettu kolmeen eri arvoluokkaan

1. Kohde on rakennushistoriallisesti erittäin merkittävä ja se säilyttänyt hyvin tai melko hyvin ominaispiirteensä. Kohteella on myös historiallista merkitystä, tai/ja kohde on maisemallisesti erittäin merkittävä..
2. Kohde on rakennushistoriallisesti merkittävä ja se on säilyttänyt hyvin tai melko hyvin ominaispiirteensä tai/ja sillä on maisemallista merkitystä.
3. Kohteella on historiallista merkitystä ja sen säilyminen olisi toivottavaa.
 1. ja 2. luokkiin kuuluvien rakennusten kaavamerkintöjen tulisi olla sellaisia, että rakennusten säilyminen turvataan. Ensimmäiseen luokkaan kuuluvia kohteita ei tulisi purkaa mistään syystä. Toiseen luokkaan kuuluvat ovat merkittäviä kokonaisuuden kannalta ja niiden purkaminen ilman erittäin pätevää syytä tulisi estää. Molemmissa luokissa korjaus tulisi tehdä perinteisin materiaalein siten ettei rakennusten tyyli muutu. 3. luokkaan kuuluvien rakennusten säilyminen olisi toivottavaa.

LÄHTEET Kangasalan kunnan kaavoitustoimisto, Arkkitehtuuritoimisto KSS ja Liikennetekniikka Oy. Muistio 20.7.1970. Kangasalan keskusta
Kangasala-Seura ry. 1992. Kangasalan kirkon seutu vuosisadan vaihteesta 1950-luvulle.
Lehtinen Marja-Liisa 1976. Kangasalan kirkonkylä, rakennetun miljöön historia.

Muut lähteet, joita käytetty inventointikohteiden tutkimisessa, mainittu inventointilomakkeilla.

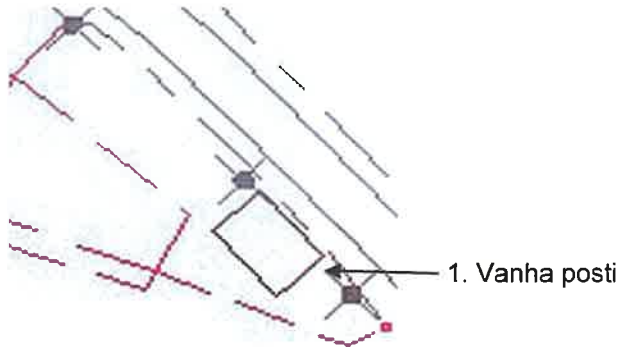
RAKENNUSKULTTUURIN KOHDEINVENTOINTILOMAKE		Kohdenumero 1.
1. Kohde	Aappola (vanha posti)	
2. Kylä, rekisterinumero ja koordinaatit	Sorola 1:353 p-681 7430, i-250 3975	
3. Osoite	Ruutanantie 3, 36200 Kangasala	
4. Omistaja ja omistajan osoite	Kari's Cake Oy, Nuolikuja 6, 36200 Kangasala	

5. Rakennuskanta ja historia

Rakennus on postimestari Nikodemus Takasen rakentama. Siinä on toiminut postitoimisto 1912-68. Postitoiminnan loputtua, siinä on toiminut Olavi Aappolan ja Mäkelän kotileipomot. Rakennus oli tyhjillään vuoteen 1999, jolloin sitä alettiin kunnostamaan kahvila-, pitopalvelu- ja saunatiloiksi. Katselmuspöytäkirja päivätty 21.2.2001.

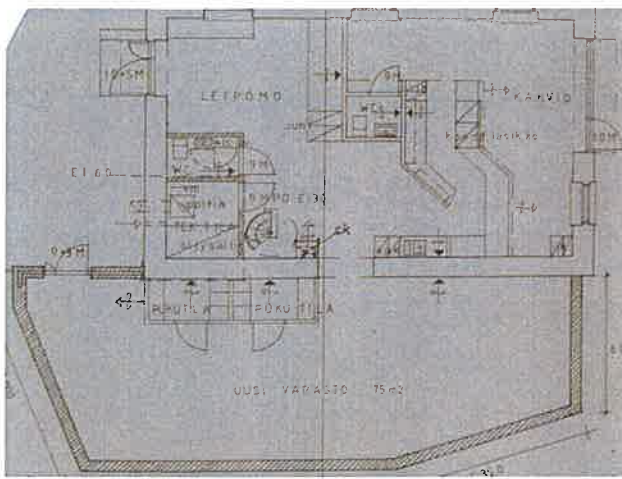
Rakennus sijaitsee Ruutanantien varressa, ja on merkittävä osa raittittunnelmaa muodostavista vanhoista rakennuksista.

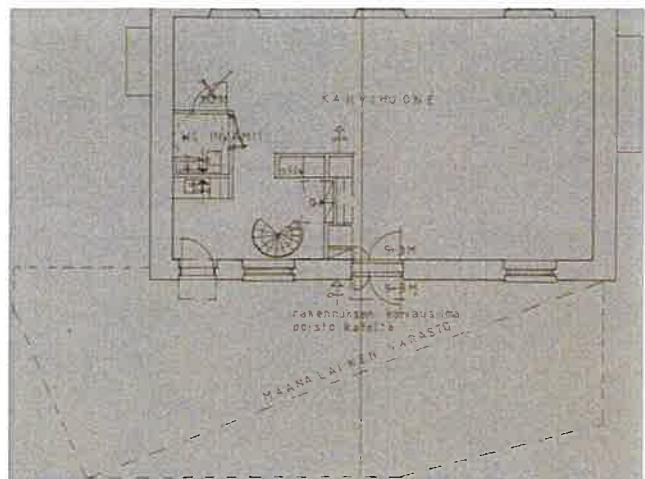
6. Rakennusten kuvaus

Rakennuksen n:o	1. Vanha posti		
Nyk.käyttö	kahvio ja pitopalvelu		
Rak.aika	1912		
Suunnittelija			
Kerrosluku	(1) + 2		
Perusta	lohkottu harmaagraniitti		
Runko	tiili ?		
Kattomuoto	auma, pyöreät päädyt		
Kate	käsin saumattu pelti		
Vuoraus	rappaus		
Ulkovärit	keltainen / vihreä		
Ikkunat	uusittu vanhan mallin mukaan		
Sisätilat	alhaalla kahvio, ylhäällä pitopalvelutilat		
Kunto	hyvä		
Erityispiirteet			

1. Vanha posti on kunnostettu uuteen käyttötarkoitukseen, mutta ulkoisesti se on säilyttänyt ominaispiirteensä hyvin. Peltikate on korjattu paikkaamalla ja maalattu vihreäksi. Rappausta on paikkailtu ja maalattu keltaiseksi. Ikkunat on uusittu vanhan tyyliksi. Uusien ovien karmit on teräksestä. Lipat on tehty konesaumattusta pellistä. Syöksytorvet on korjattu ja uusittu tarvittavin osin sekä maalattu. Maan alle on tehty uusi varasto.

1.krs

2.krs

Luoteispääty

Lounaan puoleinen julkisivu

Kaakkoispääty

Koillisen puoleinen julkisivu

7. Luettelointiperuste

Rakennushistoriallinen	X	Taloushistoriallisesti merkittävä vanha liikerakennus. Rakennushistoriallisesti harvinaista tyyliä edustava Kangasalla ja Pirkanmaalla. Maisemallisesti merkittävä osanan vanhojen rakennusten muodostamaa raittitunnelmaa Ruutanantien varressa.
Historiallinen	X	
Maisemallinen	X	
Arvoluokka	1	

8. Lähteet

Kangasala-Seura ry.1992.Kangasalan kirkon seutu vuosisadan vaihteesta 1950-luvulle.
Kangasalan kunta, ympäristöpalvelukeskus/rakennusvalvonta, arkistot

9. Suullisia ja kirjallisia tietoja ovat antaneet

10. Lomakkeen täyttäjä

Pauliina Tiusanen 27.5.2005

RAKENNUSKULTTUURIN KOHDEINVENTOINTILOMAKE		Kohdenumero 2.
--	--	--------------------------

1. Kohde	Apiala
2. Kylä, rekisterinumero ja koordinaatit	Tarpila 2:334
3. Osoite	Finnentie 9 AS 3, 36200 Kangasala
4. Omistaja ja omistajan osoite	Klemola Timo
	Klemola Olli; Salhojankatu 38 C 69, 33500 Tampere

5. Rakennuskanta ja historia

Urkutyöntekijä Lauri Vuolle on rakentanut talon 1927. Hän vuokrasi ko. Päivärinteen palttilalla sijaitsevan tontin Martti Tulenheimolta samana vuonna 50 vuodeksi. Talossa asuivat myöhemmin urkutyöntekijä Heikki Klemola ja Laurin leski Naimi Vuolle, jolta nykyiset omistajat ovat ostaneet talon v. 1969.

Pihapiiriin kuuluu tien suuntaisesti sijaitseva asuinrakennus ja tontin koilliskulman talousrakennus.

Talo on entisellä urkutehtaan työntekijöille palstoitettulla alueella ainoa jäljellä oleva tehtaan työntekijöiden asuinrakennus. Ympäriille on rakennettu kerros- ja rivitaloja sekä vastapäätä vanhusten palvelutalo.

6. Rakennusten kuvaus

Rakennuksen n:o	1. Asuinrakennus	2. Talousrakennus		
Nyk.käyttö	asuinkäyttö	sauna /liiteri		
Rak.aika	1927	1927 (-30-luku)		
Suunnittelija				
Kerroslukku	2	1		
Perusta	betoni	betoni		
Runko	hirsi ja puu	puu		
Kattomuoto	mansardi	satula		
Kate	profiloitu pelti, tiilijälj.	saumattu pelti		
Vuoraus	pysty helmip/vaakap.	peiterimalauta		
Ulkovärit	valkoinen / ruskea	vaalea beige/valkoinen		
Ikkunat	6-ruutu / uusitut			
Sisätilat	2h+k / 1h ylhäällä			
Kunto	hyvä	hyvä		
Erityispiirteet				

1. Asuinrakennus on alakerran osalta hirsirunkoinen, yläkerta on purutäytteenäinen. Mansardikaton katteena on ollut alun perin päre, sitten tiili. Nykyinen tiiltä jäljittelevä peltikate on laitettu toistakymmentä vuotta sitten. Kuistia on uudistettu v. 2002. Alun perin 6-ruutuiset ikkunat on pääosin vaihdettu 1980-luvulla. Ulkomaalaus, nurkkalaudat, syökkytorvet ym. on uusittu v.2000. Yläkerran osuus on pystyä helmiponttipaneelia, alakerta vaakatasaista keilaponttipaneelia. Räystäät ovat umpeen laudoitetut. Sisätiloissa ei ole tehty muutoksia huonejakoon. Keittiön katto on madal-

ku ja lattiaan laitettu korkkimatto. Edellinen omistaja on purkanut yhden kaakeliuunin, toinen on vielä jäljellä. Yläkerrassa on yksi lämmitettävä huone. Talon idän puoleisella julkisivulla on kellari.

1. Asuinrakennus lännestä.

1. Asuinrakennus idästä.

2. Talousrakennuksen itä-länsi-suuntainen osa on alkuperäinen. Siinä on ollut sauna. Sitä on jatkettu 1930-luvulla pohjois-etelä-suuntaisella liiterillä.

2. Talousrakennus lounaasta.

7. Luettelointiperuste

Rakennushistoriallinen	X	Historiallisesti arvokas ainoana jäljellä olevana urkutehtaan työntekijöille palstoitettun alueen taloista.
Historiallinen	X	
Maisemallinen		Pihapiirin rakennukset säilyttäneet melko hyvin ominaispiirteensä.
Arvoluokka	2	

8. Lähteet

Kangasala-Seura ry. 1992. Kangasalan kirkon seutu vuosisadan vaihteesta 1950-luvulle.

9. Suullisia ja kirjallisia tietoja ovat antaneet
Timo Klemola

10. Lomakkeen täyttäjä
22.3.2005 Pauliina Tiusanen

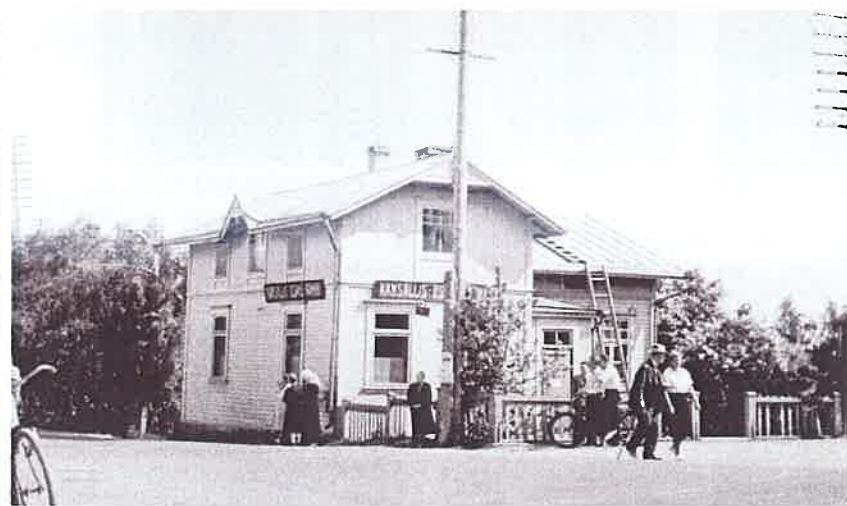
RAKENNUSKULTTUURIN KOHDEINVENTOINTILOMAKE	Kohdenumero 3.
--	-----------------------

1. Kohde	Juhantola (Kopinkulma)
2. Kylä, rekisterinumero ja koordinaatit	Herttuaala 2:12 p-681 7280, i-250 4020
3. Osoite	Tampereentie 1, 36200 Kangasala
4. Omistaja ja omistajan osoite	Kiinteistö Oy Kopinkulma Aleksis Kiven katu 10, 33210 Tampere

5. Rakennuskanta ja historia

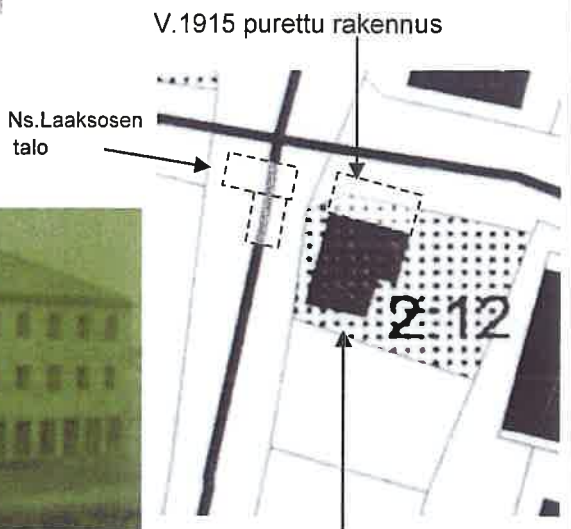

Leipuri Laaksosen todennäköisesti 1850-luvulla rakennettu hirsirakennus purettiin tontilta n.vuonna 1915. Samalla vuosikymmenellä rakensi poika, rakennusmestari Selim Laaksonen asunto- ja kahvilarakennuksen. Talossa pitivät kahvilaa 1920-luvulla kahvilaa Helin ja Oksanen. Rakennuksen tontteineen osti Kansallis-Osake-Pankki v.1928. Uuden toimitalon rakentamisesta keskusteltiin pankin viettäessä toimintansa 30-vuotisjuhlaa 13.1.1939. Pian tämän jälkeen annettiin arkkitehti Paavo Tiitolan tehtäväksi laatia piirustukset. Ensimmäisiä piirustuksia ei kuitenkaan hyväksytty rakennushallituksessa kun näissä maantien puoleinen sivu oli 4-kerroksinen ja rakennettu Karppisen rajaan saakka. Taloa tuli pienentää. Kun piirustukset hyväksyttiin, taloa alettiin rakentamaan kesällä 1950. Rakentaminen annettiin R.Lindbergin rakennustoimistolle Jyväskylästä. Rakennustöitä johti urakoitsijan puolesta rakennusmestari Mauri Saarinen, rakennuttajan puolesta rakennusmestari Heikki Toivonen. Lujuuslaskelmat on tehnyt dipl.ins. E.A. Luokola. Pankki muutti uusiin toimitiloihin vuoden 1951 lopussa (KS 1.12.1951).

Kopinkulma sijaitsee aivan Kangasalan keskustassa, kirkkoa vastapäätä, pääteiden risteyksessä. Alue on luokiteltu 1998 valtakunnallisesti merkittäväksi.

Kansallis-Osake-Pankin ensimmäinen toimitila ns. Laaksosen talo myytiin 1950-luvun alussa urkuäänittäjä Viljo Puterolle, joka siirsi sen kirkkoharjun kupeeseen. Paikalle rakennettiin uusi toimitalo Kopinkulma.

Harjannostajaiset KS 18.11.1950

Valmiit toimitilat KS 1.12.1951

1. Kopinkulma

6. Rakennusten kuvaus

Rakennuksen n:o	1. Kopinkulma
Nyk.käyttö	asuin- ja liikehuoneisto
Rak.aika	1950-luku

suunnittelija	arkkitehti Paavo Tiitola
kerrosluku	(1) + 3
perusta	betoni + liuskekivi
runko	betoni + graniittirappaus
Kattomuoto	auma
Kate	tiili
Vuoraus	rappaus
Ulkovärit	harmaa
Ikkunat	pystypuulla kahteen osaan jaettu
Sisätilat	asuin- ja liiketiloja
Kunto	hyvä
Erityispiirteet	pankin aikainen tallelokeron luukku

1. Kopinkulman toimitilat käsittivät alun perin pohjakerroksen, liikekerroksen ja kaksi asuinkerrosta. Liikekerroksessa oli n. 100m²:n pankkisali, pankinjohtajan huone, ravintolahuone ja keittiö virkailijoille sekä kaksi pienempää liikehuoneistoa. Myös pohjakerroksessa oli kaksi liikehuoneistoa. Toisessa ja kolmannessa kerroksessa oli 7 asuinhuoneistoa: kaksi 3 huoneen, keittiön ja apulaisen huoneistoa, kolme kahden huoneen ja keittiön, yksi huoneen ja keittiön sekä yksi yksión käsittävä huoneisto.

Rakennukseen on tehty hyväksytyjä muutospirustuksia 1970-, -80- ja -90-luvuilla, mutta suunnitelmat eivät ole toteutuneet.

Rakennus etelästä

Rakennus idästä

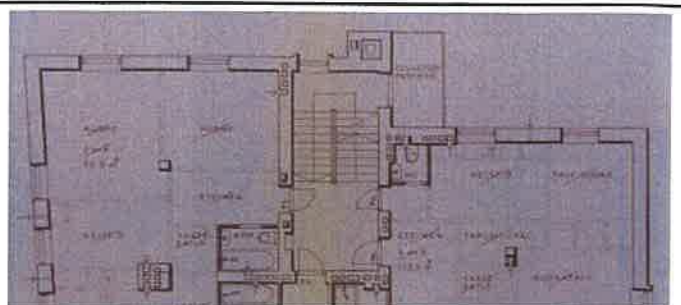
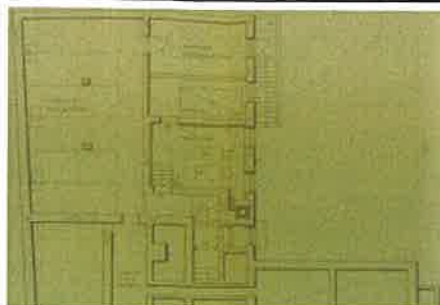

Rakennus lännestä

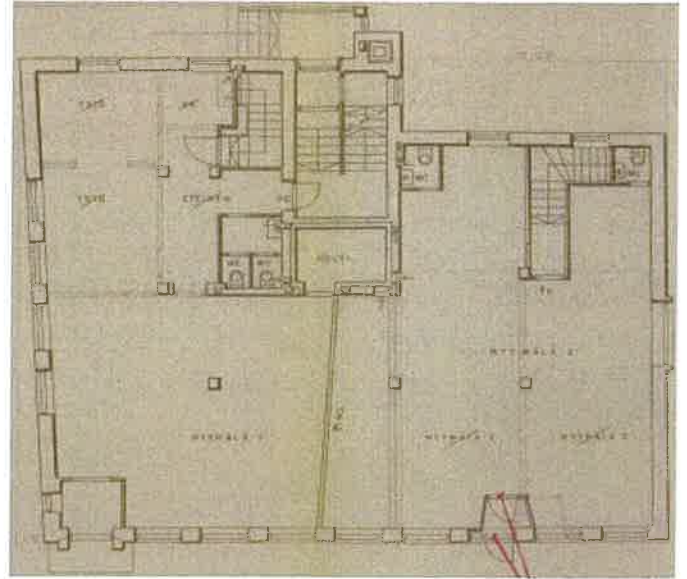
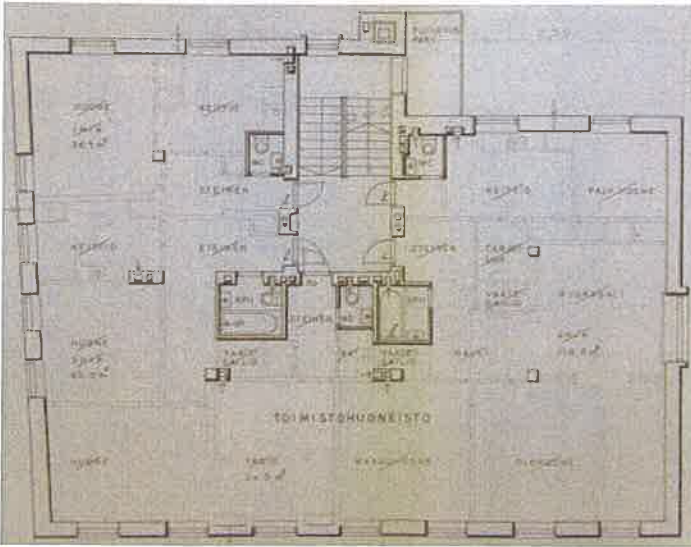
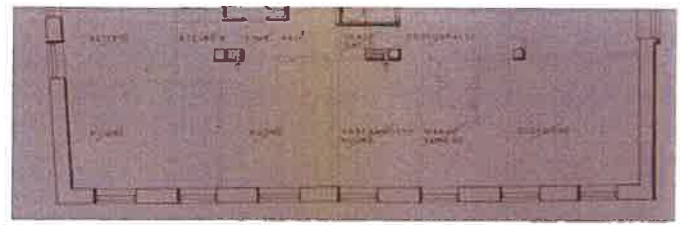
Pankin tallelokeron luukku idän puoleisessa sokkelissa.

Pohjapiirustukset ovat vuoden 1972 suunnitelmista. Muutokset eivät ole toteutuneet, joten piirustuksista on luettavissa alkuperäinen ja tämän hetkinen pohja.

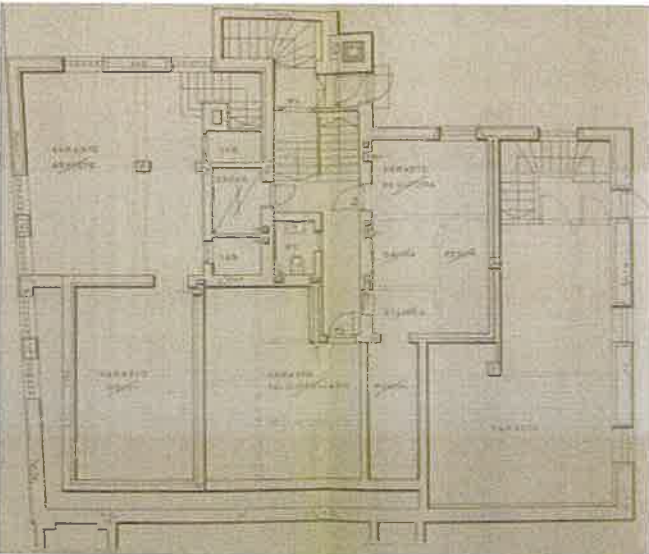

ullakako vasemmalla,
oikealla 3.krs

Ylhäältä vasemmalla 2.krs, oikealla 1.krs.
Vasemmalla kellarikerros.

7. Luettelointiperuste

Rakennushistoriallinen	X	Rakennushistoriallisesti merkittävä oman aikakautensa liikerakentamista edustavat kohde, joka erittäin hyvin säilyttänyt alkuperäiset ominaispiirteensä. Taloushistoriallisesti merkittävä. Maisemallisesti merkittävä pääteiden risteyksessä näkyvällä paikalla osana valtakunnallises-tiärvokkaaksi rakennetuksi ympäristöksi luokiteltua aluetta.
Historiallinen	X	
Maisemallinen	X	
Arvoluokka	1	

8. Lähteet Kangasala-Seura ry.1992.Kangasalan kirkon seutu vuosisadan vaihteesta 1950-luvulle.

9. Suullisia ja kirjallisia tietoja ovat antaneet Kangasalan kunnan ympäristöpalvelut, rakennusvalvonta

10. Lomakkeen täyttäjät Pauliina Tiusanen 22.12.2004

RAKENNUSKULTTUURIN KOHDEINVENTOINTILOMAKE	Kohdenumero
--	--------------------

1. Kohde	Juhantola (Kopinkulma)
2. Kylä, rekisterinumero ja koordinaatit	Herttua 2:12 p-681 7280, i-250 4020
3. Osoite	Tampereentie 1, 36200 Kangasala
4. Omistaja ja omistajan osoite	Kiinteistö Oy Kopinkulma Aleksis Kiven katu 10, 33210 Tampere

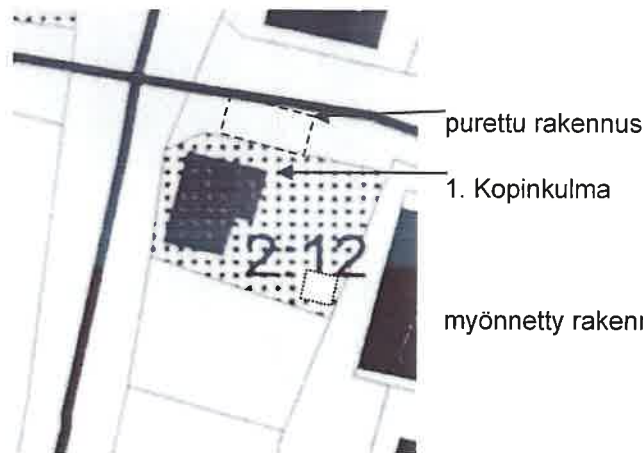
5. Rakennuskanta ja historia

Leipuri Laaksosen todennäköisesti 1850-luvulla rakennettu hirsirakennus purettiin tontilta n.vuonna 1915. Samalla vuosikymmenellä rakensi poika, rakennusmestari Selim Laaksosen asunto- ja kahvilarakennuksen. Talossa pitivät kahvilaa 1920-luvulla kahvilaa Helin ja Oksanen. Rakennuksen osti Kansallis-Osake-Pankki n.v.1925. Rakennus myytiin 1950-luvun alussa urkuäänittäjä Viljo Puterolle, joka siirsi sen kirkkoharjun kupeeseen. Paikalle rakennettiin uusi toimitalo ns. Kopinkulma.

Kopinkulma sijaitsee aivan Kangasalan keskustassa, kirkkoa vastapäätä, pääteiden risteyksessä. Alue on luokiteltu 1998 valtakunnallisesti merkittäväksi.

Pihapiiriin on hyväksytty piirustusten perusteella autotallin rakentaminen 1967. Tallia ei ainakaan nykyisin ole.

6. Rakennusten kuvaus

Rakennuksen n:o	1. Kopinkulma
Nyk.käyttö	asuin- ja liikehuoneisto
Rak.aika	1950-luku
Suunnittelija	
Kerrosluku	(1) + 3
Perusta	betoni + liuskekivi
Runko	betoni + liuskekivi
Kattomuoto	auma
Kate	tiili
Vuoraus	rappaus
Ulkovärit	harmaa
Ikkunat	pystyvuulla kahteen osaan jaettu
Sisätilat	asuin- ja liiketiloja
Kunto	hyvä
Erityispiirteet	pankin aikainen tallelokero luukku

1. Kopinkulma on todennäköisesti rakennettu alunperinkin sekä asuin-että liikehuoneistoksi. Vanhimmat muutospäivitykset ovat vuodelta 1978, jolloin on hyväksytty väliseinämuutos, myyntiluukun asentaminen ja valomainoksen asentaminen julkisivuun R-kioskille. Pankin tiloissa käytetty huoneisto on lisäksi jaettu kahdeksi myymälähuoneeksi. Seuraavat muutokset on hyväksytty vuonna -80, jolloin on asennettu öljysäiliö entiseen kiinteän polttoaineen varastoon ja -83, jolloin liike- ja asuinrakennus on muutettu liike- ja toimistorakennukseksi. Vuonna 1990 on hyväksytty si-

säisiä muutoksia, joissa 2.krs:n asuintiloja on muutettu toimistotiloiksi ja 3.krs:n 4h+k on jaettu kahdeksi huoneistoksi. Kantavia seiniä ei ole purettu ja uudet seinät on tehty kaksoisrunkoisina levyseininä. Viimeisimmät hyväksytyt muutospirustukset ovat vuodelta 1992, joissa suunnitelmissa on rakennuksen varustaminen hissillä, 1.krs:n liiketiloja muuttaminen asunnoksi, asuntojen varustaminen osaksi parvekkeilla, osaksi ranskalaisilla parvekkeilla sekä sisäiset muutokset. Suunnitelmat on tehnyt arkkitehtuuritoimisto Karvala Silvennoinen Koskinen Oy, KSOY. Ainakaan parvekkeita ei ole suunnitelmien mukaan toteutettu. Vaikuttaisi ettei sisätilamuutoksiakaan ainakaan tällaisena ole toteutettu.

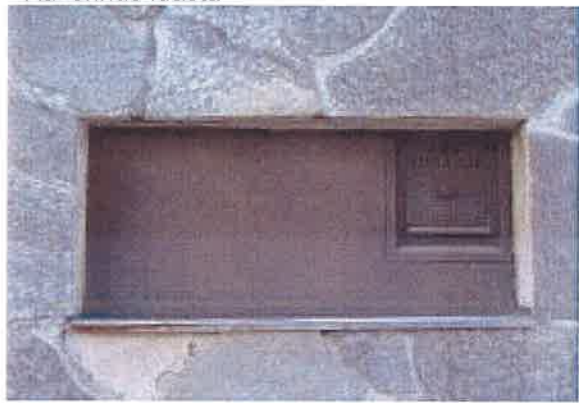
Rakennus etelästä

Rakennus idästä

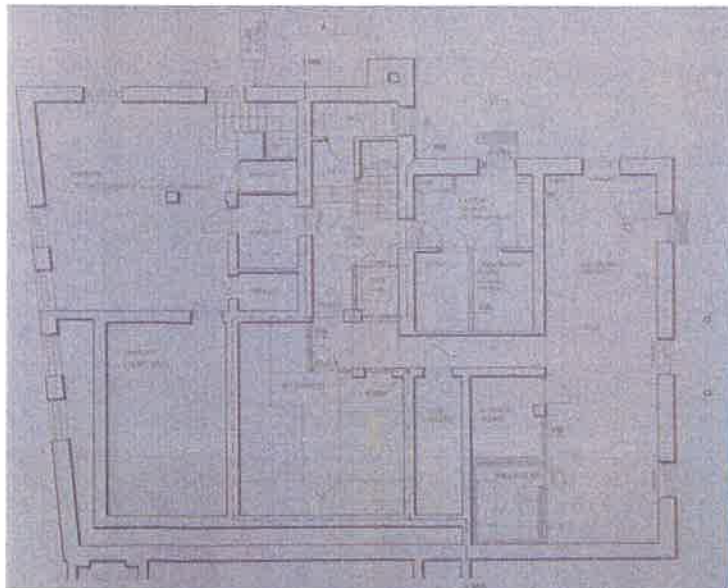

Rakennus lännestä

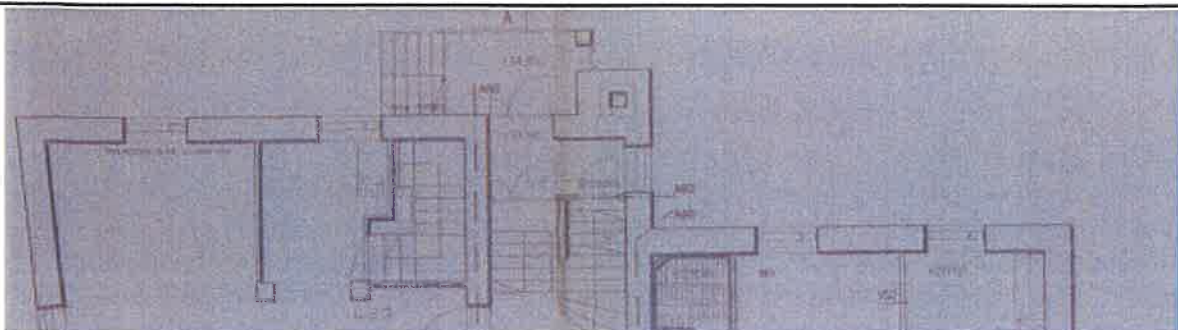
Pankin tallelokeron luukku idän puoleisessa sokkelissa.

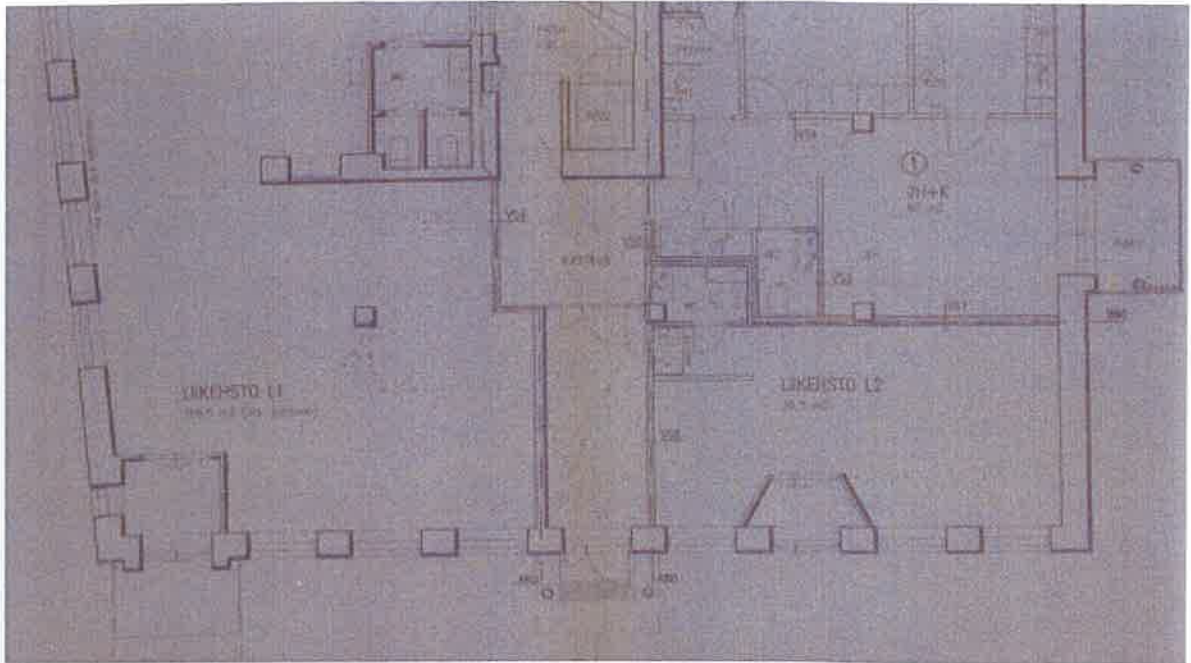
Muutospirustukset vuodelta 1992:

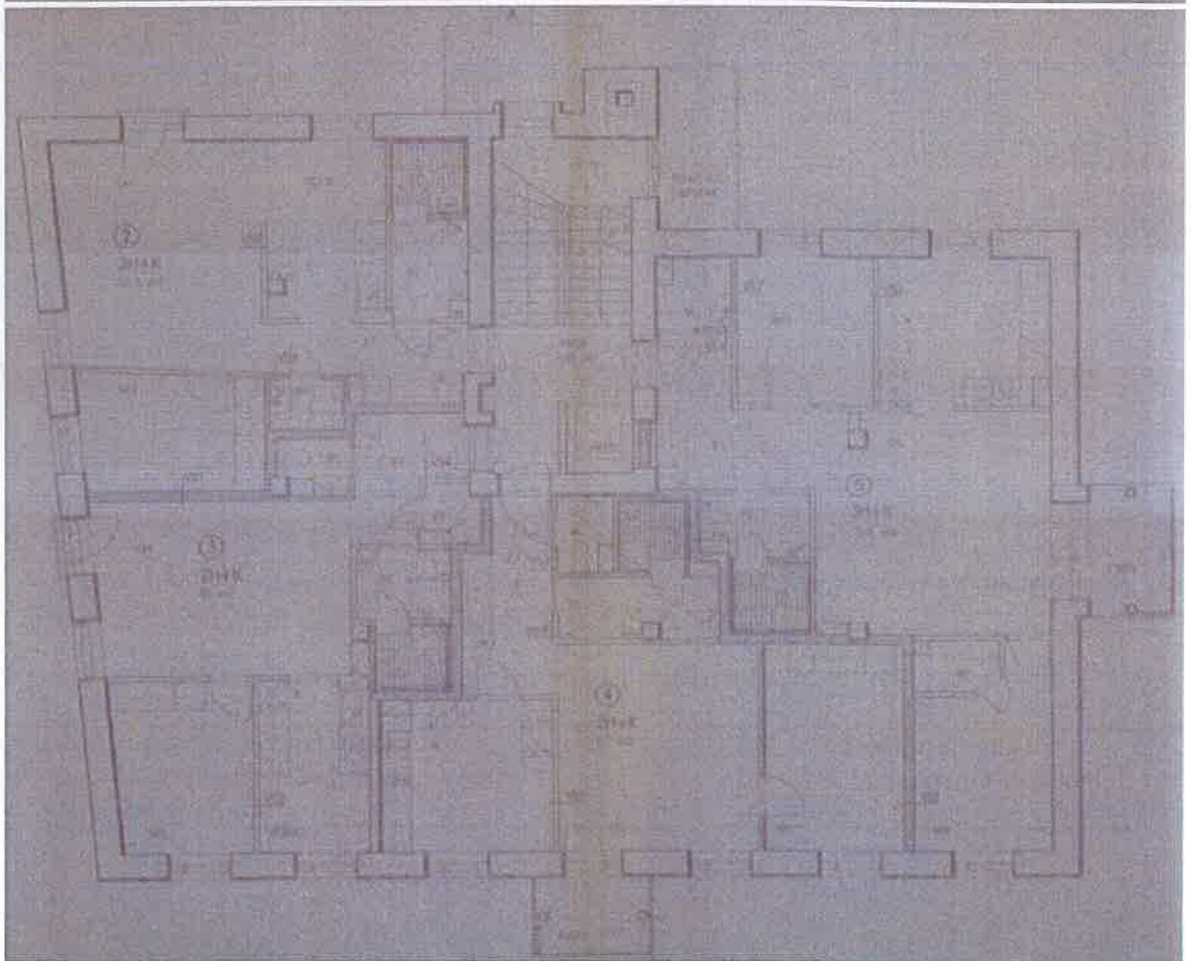
ovet

kellari

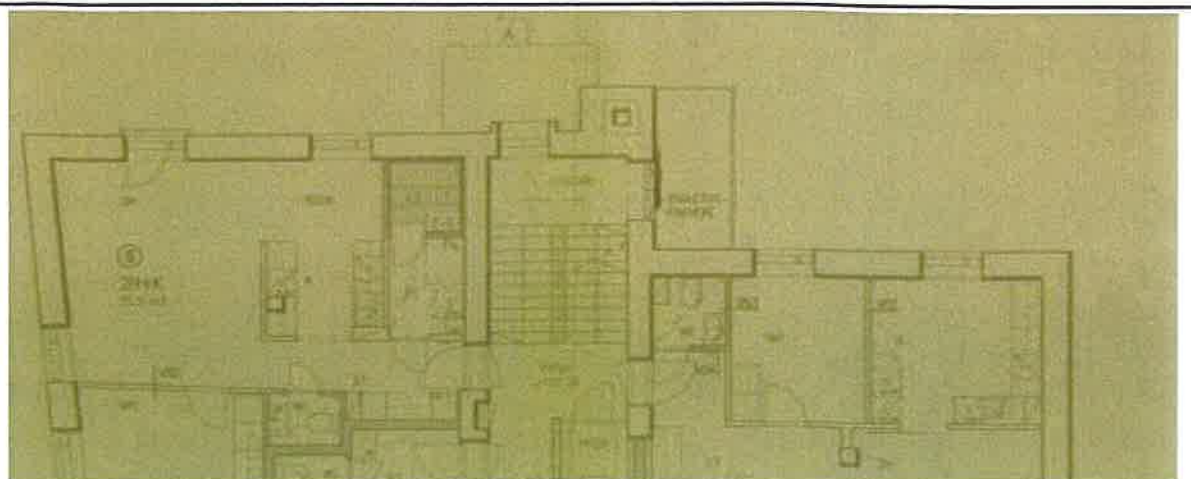

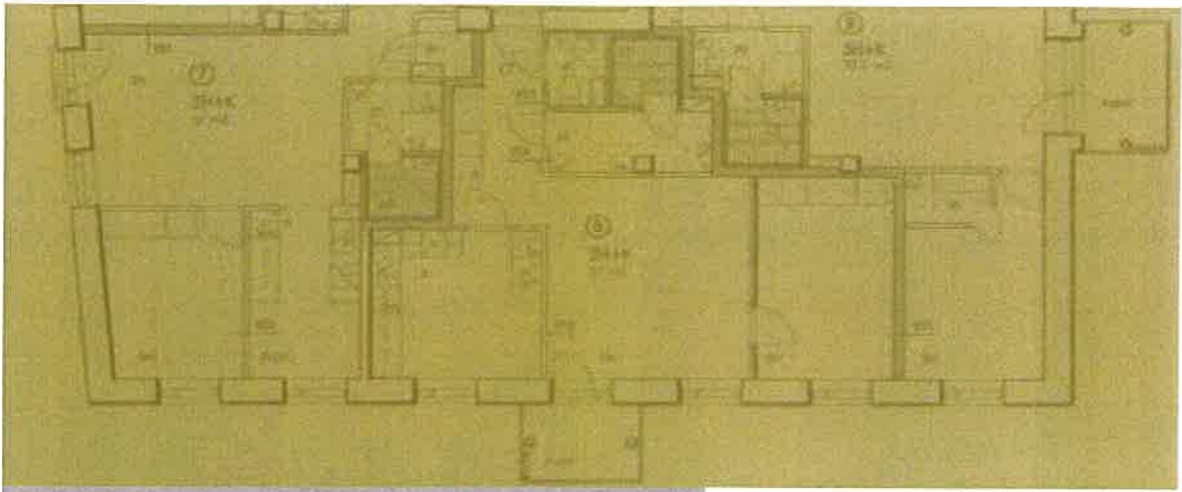

1.krs

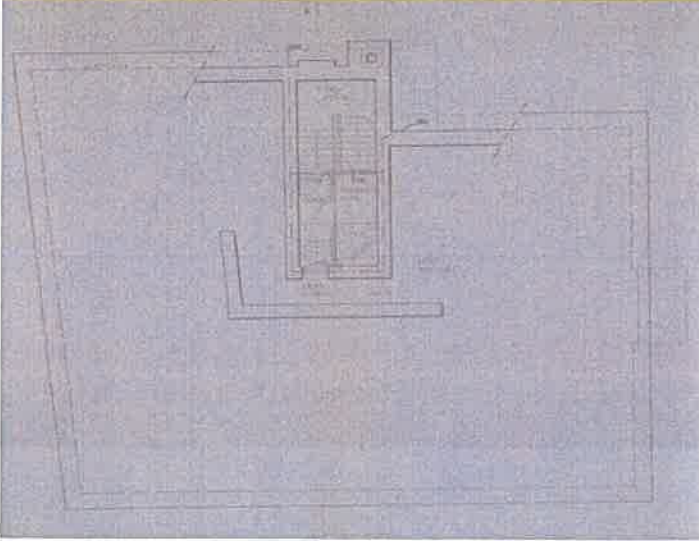

2.krs

3.krs

ullakko

7. Luettelointiperuste

Rakennushistoriallinen	X	Arkkitehtonisesti arvokas ominaispiirteensä hyvin säilyttänyt klassismia edustava rakennus. Rakennusperinteisesti arvokas oman aikakautensa liikerakentamista edustava kohde. Taloushistoriallisesti merkittävä liittyen paikkakunnan taloudelliseen toimintaan.
Historiallinen	X	
Maisemallinen	X	
Arvoluokka	1	

Maisemallisesti merkittävä pääteiden risteyksessä näkyvällä paikalla osana vuonna 1998 valtakunnallisesti merkittäväksi rakennetuksi ympäristöksi luokitellun alueen rakennuskantaa.

8. Lähteet

Kangasala-Seura ry.1992.Kangasalan kirkon seutu vuosisadan vaihteesta 1950-luvulle.

9. Suullisia ja kirjallisia tietoja ovat antaneet

Kangasalan kunnan ympäristöpalvelut, rakennusvalvonta

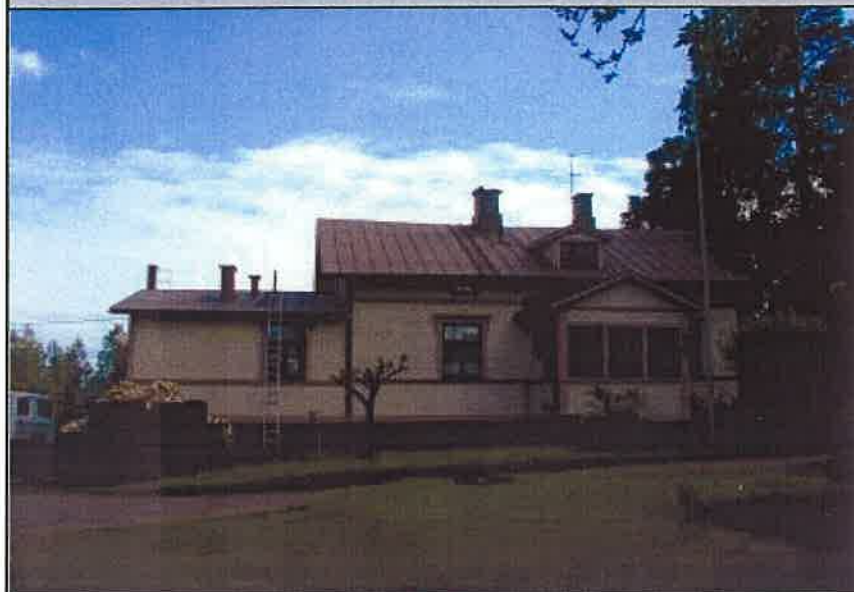
10. Lomakkeen täyttäjä

Pauliina Tiusanen 22.12.2004

RAKENNUSKULTTUURIN KOHDEINVENTOINTILOMAKE	Kohdenumero 4.
--	--------------------------

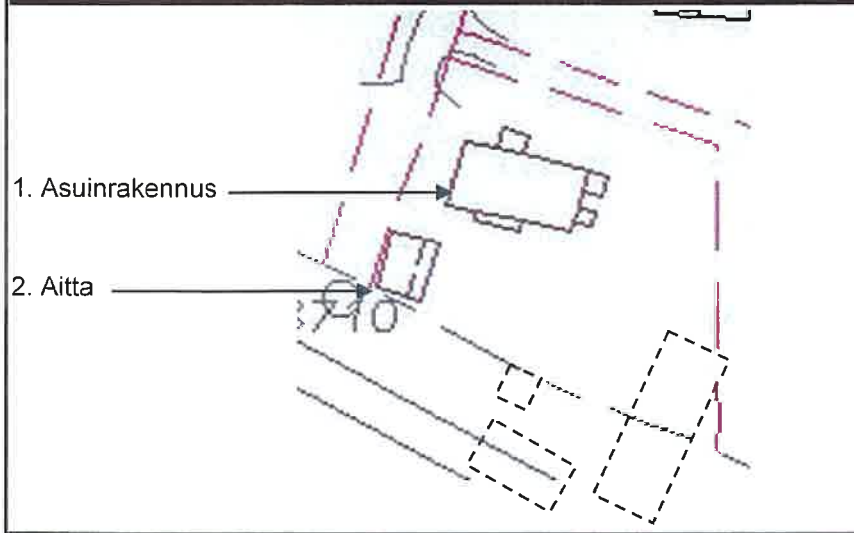
1. Kohde	Kirkko-Aakkulan tontti n:o (Pälli)
2. Kylä, rekisterinumero ja koordinaatit	Herttuala 2:516
3. Osoite	Kirkkojärventie 13, 36200 Kangasala
4. Omistaja ja omistajan osoite	Pälli Mari ja Pälli Tommi

5. Rakennuskanta ja historia

Tontti on vuokrattu 18.9.1903 Herttualan kantalon n:o2 Kirkko-Aakkulasta kauppias Kaarlo Jokiselle. Tontilla oli vanha asuinrakennus, jossa Jokinen asui, mutta hän rakensi uuden huvilatyyppisen asuinrakennuksen n.1903. Jokiselta talon osti Juho Lauvala 23.3.1920. Maanviljelijä Juho Lauvalan perikunta myi sen omistamansa talon ja ulkokuonerakennukset sekä vuokraoikeuden Väinö Pällille v.1926. Väinö Pälli osti tontin v.1955. Talo siirtyi taksi-autoilija Tauno Pällin omistukseen v.1980 ja nykyisille omistajille v.1995.

Pihapiiriin kuuluu asuinrakennuksen lisäksi luhtiaita. Siitä on purettu Lahdentien rakentamisen yhteydessä v.1973, sauna, kaivo ja rakennus jossa oli talli, huussi, puuliiteri ja parvi.

Talo sijaitsee Lahdentieltä Kangasalan keskustaan nousevan rampin kupeessa, Säästökeskuksen takana.

6. Rakennusten kuvaus

Rakennuksen n:o	1. Asuinrakennus	2. Aitta		
Nyk.käyttö	asuinkäyttö	liiteri + varasto		
Rak.aika	1903			
Suunnittelija				
Kerrosluku	1 + 1	2		
Perusta	nurkkakivet + välit tiili	nurkkakivet		
Runko	hirsi	hirsi		
Kattomuoto	satula	satula		
Kate	käsin saumattu pelti	päre		
Vuoraus	vaaka/pysty/vaakapan			
Ulkovärit	keltainen / beige	maalaamaton		
Ikkunat	T-ikkunat			
Sisätilat				
Kunto	hyvä	hyvä		
Erityispiirteet				

1. Asuinrakennus on 1900-luvun alun uusrenesanssiajan huvilatyylinen asuinrakennus. Nurkissa on lohkotut kivet, joiden välit on tiilestä. Kivijalka on rapattu maalatun tiilen päälle v.1992, jolloin on myös tehty viimeisin ulkomaalaus. Väriyty on pyritty aina maalausten yhteydessä pitämään lähellä alkuperäistä. Ylempi seinäpaneeli ja rintapaneeli ovat pystysuuntaista helmiponttipaneelia, alempi seinäpaneeli vaakasuuntainen. Paneloinnit ovat väriltään vaalean keltaiset. Niitä jakavat vaakalistat, ikkunoiden vuorilaudat ja nurkkalaudat ovat punertavan beiget. Ikkunoiden pokat

on tummanruskeat, petsatut. Vuorilaudat on alkuperäiset, koristeelliset. Ikkunat on vaihdettu 1980, jolloin on myös rakennettu lisäsiipi ja sen alta purettu päätykuisti. Räystäs on yksinkertainen, vaakalautoitettu ja sitä kannattelee melko yksinkertaiset konsolit. Etelän puoleisen julkisivun kuisti on alkuperäinen, mutta parveke sen päälle on rakennettu v. 1938. Tällöin on tehty myös kattoikkuna ja vaihdettu päreen tilalle huopa. Käsini saumatun pellin on tehnyt Topi Heikkinen 1950-luvulla.

Sisätiloissa on purettu ruokasalin ja salin välinen seinä. Sisäkattoja on kaikissa huoneissa madallettu.

Yläkerran rappuset on siirretty ulkoeteisestä sisäeteiseen. Ruokasaliin on muurattu takka. Talossa on ollut ainoastaan salissa kaakeliuuni, joka on säilytetty. Muista huoneista on purettu pönttöuunit, joiden tilalle muurattu kaakeliuunit. Uunit on tuotu Epilästä puretusta talosta. Nykyinen omistaja on laittanut ainoastaan sisäpintoja.

1. Asuinrakennus pohjoisesta

1. Asuinrakennus; eteläsivun konsolit ja ikkunan vuorilaudan koristeet.

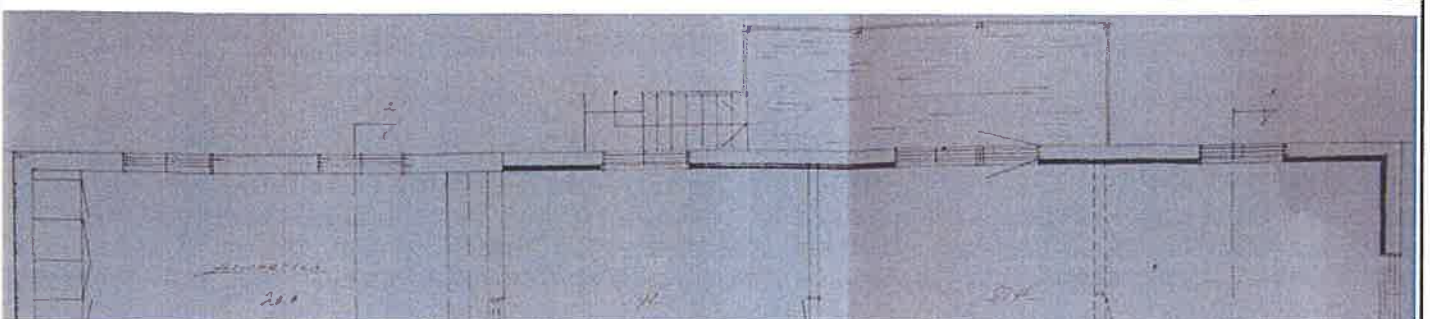
1. Asuinrakennus etelästä 1920-luvulla

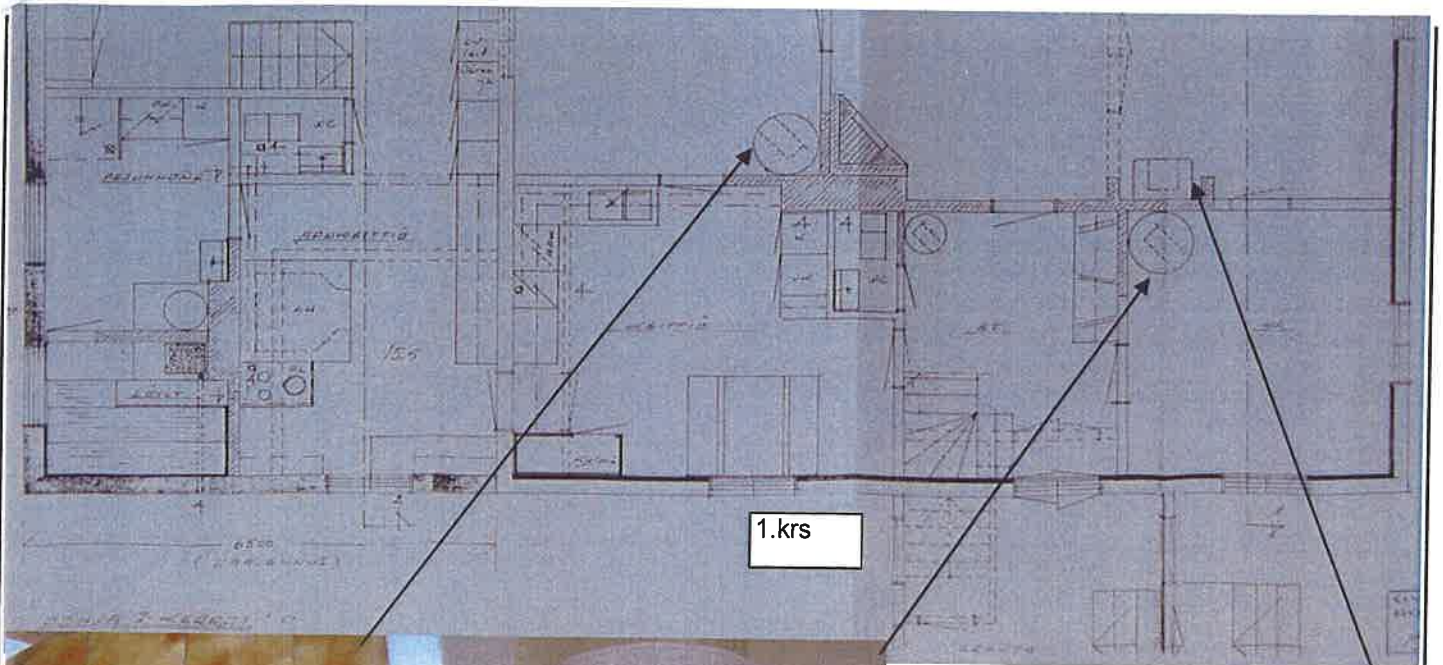

1. Asuinrakennus kaakosta

1. Asuinrakennuksen nurkkalautoitus (lounaiskulma).

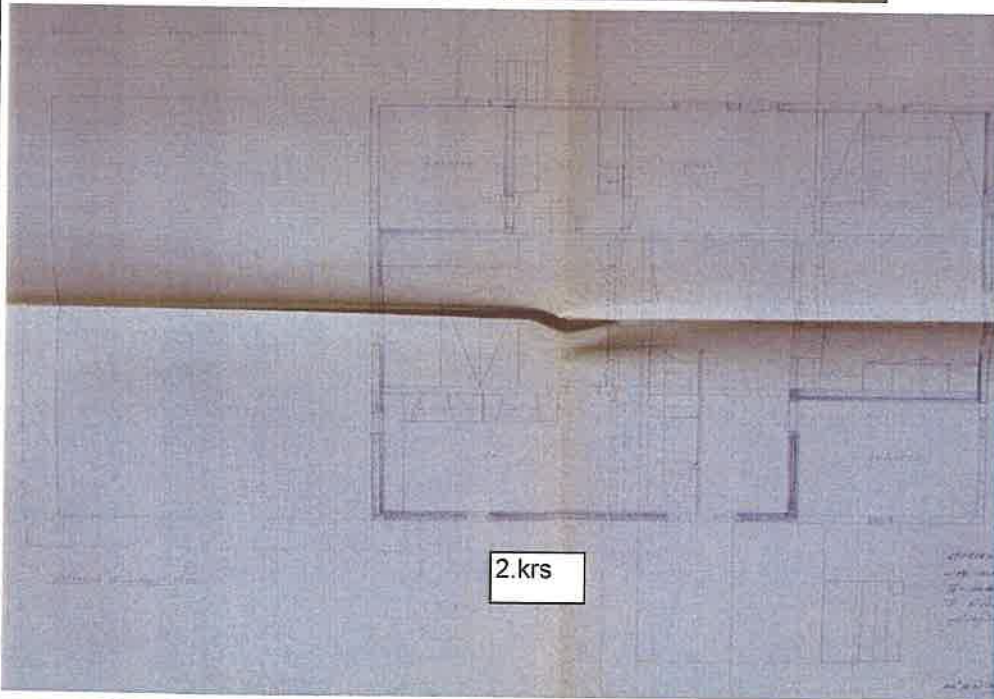
1.krs

Epilästä siirretyt uunit

Salin alkuperäinen uuni

2.krs

2. Aitta on kaksikerroksinen luhtiaitta, jossa käynti luhtiin pohjoispäästä ulkokautta. Se on hirsipinnalla ja maalaa-maton. Siellä täällä on häivähdys punamullasta. Satulakaton katteena on päre. Aitta on siirretty Kurusta. Sen alku-perästä ei ole tietoa. Kuruunkin se oli siirretty jostain. Sekä ylhäällä että alhaalla on kaksi huonetta.

7. Luetteloointiperuste

Rakennushistoriallinen	X	Havaittavissa uusrenesanssivaikutteita rakennustyyllissä. Tyyliiltään harvinainen Kangasalan keskustalle ainakin tähän päivään säilyneissä rakennuksissa. Keskusta-alueen vanhimpia säilyneitä rakennuksia. Asutushistoriallisesti merkittävä lohkotila.
Historiallinen	X	
Maisemallinen		
Arvoluokka	1	

8. Lähteet

9. Suullisia ja kirjallisia tietoja ovat antaneet

Tauno Pälli
Tomi ja Mari Pälli

10. Lomakkeen täyttäjä

Pauliina Tiusanen 30.5.2005

RAKENNUSKULTTUURIN KOHDEINVENTOINTILOMAKE
Kohdenumero
5.

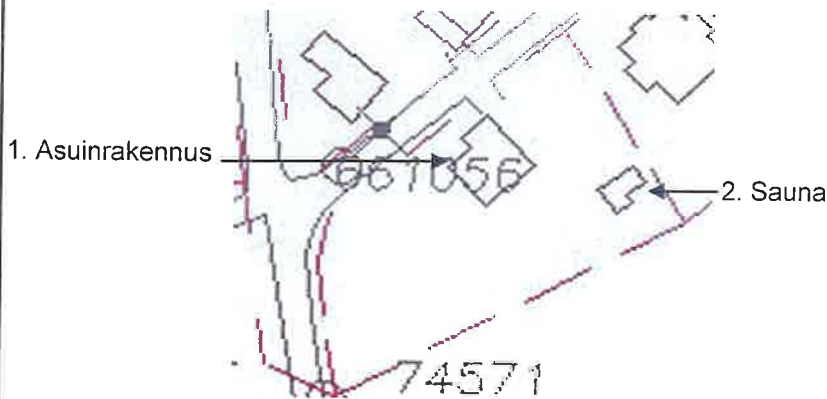
1. Kohde	Kirkko-Aakkulan tontti n:o
2. Kylä, rekisterinumero ja koordinaatit	Herttuaala 2:553
3. Osoite	Toivontie 13, 36200 Kangasala
4. Omistaja ja omistajan osoite	Summanen Maire Greta Tuulikki

5. Rakennuskanta ja historia

Tila on lohkottu Kirkko-Aakkulan maista 1932 nykyisen omistajan vanhemmille. Talon ovat rakentaneet ja suunnitelleet rakennusmestari Kalle Lehtimäki ja Viljam Helminen joka oli nykyisen omistajan isä. Hän oli asentaja ja urkujen rakentaja urkutehtaalla.

Pihapiiriin kuuluu asuinrakennus ja sauna.

Talo sijaitsee lähellä Kuohunlahtea, keskustan kaakkoispuolella, omakotitaloalueella. Viereen on rakentumassa uusi paritalo, muut talot ovat vanhempia.

6. Rakennusten kuvaus

Rakennuksen n:o	1. Asuinrakennus	2. Sauna		
Nyk.käyttö	asuinkäyttö	varasto		
Rak.aika	1933	1934		
Suunnittelija	Viljam Helminen	Viljam Helminen		
Kerrosluvu	(1) + 1½	1		
Perusta	betoni	betoni		
Runko	höylähirsi	puu		
Kattomuoto	satula	satula		
Kate	käsin saumattu pelti	kolmiorimahuopa		
Vuoraus	vaaka/pystypaneeli	pystylauta		
Ulkovärit	valkoinen	punainen / valkoinen		
Ikkunat	2+4=6-ruutuinen	4-ruutu, neliömäinen		
Sisätilat	2h+k+eteinen/2h+vintti			
Kunto	hyvä	kohtalainen		
Erityispiirteet				

1. Asuinrakennus on rakennettu omalta tontilta saaduista puista. Alue on ollut tuolloin kangasmetsää. Puut sahattiin Kangasalan asemalla hirsiksi ja laudoiksi. Talo on ollut ensin kolme vuotta hirrellä, jonka jälkeen laudoitettiin. Ensimmäisenä vuonna vesi on haettu Kirkkojärven lähteestä, toisena vuonna on rakennettu kaivo. Sisälle vesijohto on vedetty omasta kaivosta v. 1964. Tällöin on myös uusittu lämmitys ja purettu pönttöuunit ja keittiöstä tiiliuuni ja hella. Lisäksi rakennettiin WC, kellariin pannuhuone ja viereen pieni kellari tiilestä. Kunnallistekniikkaan on liitettv -60-luvun

lopulla. Isän lopetettua työt urkutehtaalla, ylös on tehty hänelle työhuone 1946. Siellä hän teki puutöitä ja urkujen koskettimia.

Veranta on alun perin ollut pienempi ja käynti ollut pihasta päin. V.1952 sitä on suurennettu, tehty pitkälle sivulle ikkuna ja käynti tieltä päin. Muuten talon ulkonäköön ei ole tehty mitään muutoksia. Talo on rinteessä siten, että kaakon puolella betonijalka on korkeampi. Talo on vaakapaneloitu, päätykolmioissa on pystypaneeli. Talo on kokonaan valkoinen. Satulakaton ja kuistin aumakaton katteena on käsin saumattu pelti. Katteet, laudoitukset, ikkunat, ovet ja kaikki rakennusosat ovat alkuperäiset joita on huollettu.

1. Asuinrakennus lounaasta

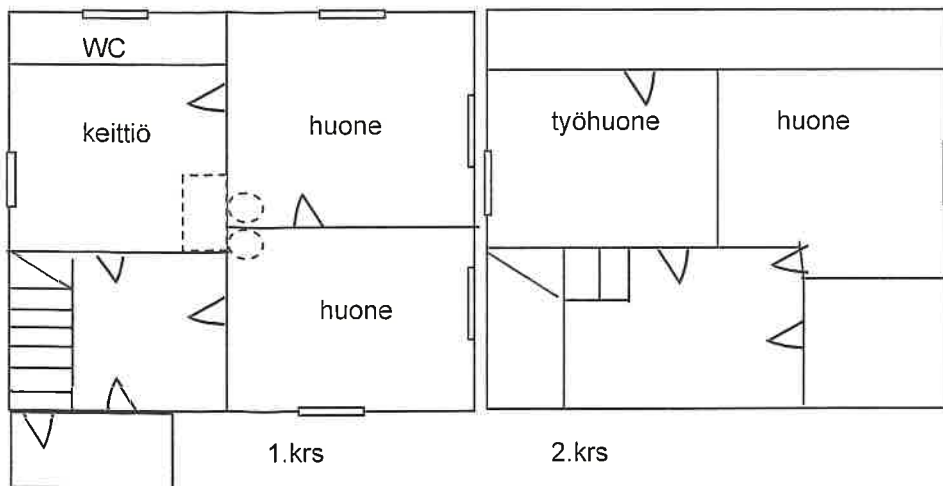
1. Asuinrakennus lännestä

1. Asuinrakennus pohjoisesta

1. Asuinrakennus koillisesta

1. Asuinrakennus; yläkerran työhuone

2. Sauna on rakennettu seuraavana vuonna talon valmistumisen jälkeen. Rakennukselle ei ole tehty muuta kuin maalattu. Rakennus on matalahko, matalalla betonijalalla. Siinä on sauna, liiteri ja puucee. Satulakaton katteena on musta kolmiorimahuopa. Pysty laudoitus on punainen, nurkka-, räystääs sekä ikkunan ja oven vuorilaudat ovat valkoiset.

2. Sauna luoteesta

2. Sauna lännestä

7. Luettelointiperuste

Rakennushistoriallinen	X	Tyypillinen 1930-luvulla rakennettu asuinrakennus pihapiireinen,joita urkuhtehtaan työntekijät itselleen rakensivat. Asutushistoriallisesti merkittävä entinen urkutehtaan työläisasumus ja alueensa vanhin rakennus. Maisemallisesti merkittävä osana aluettaan ja sen kerrostumia. Rakennusten ominaispiirteet säilyneet harvinaisen hyvin.
Historiallinen	X	
Maisemallinen	X	
Arvoluokka	2	

8. Lähteet

9. Suullisia ja kirjallisia tietoja ovat antaneet
Summanen Maire

10. Lomakkeen täyttäjä
Pauliina Tiusanen 27.5.2005

RAKENNUSKULTTUURIN KOHDEINVENTOINTILOMAKE		Kohdenumero 6.
1. Kohde	Kirkonkylän kansakoulu, Kirkonkylän kansakoulu I ja II	
2. Kylä, rekisterinumero ja koordinaatit	Tarpila 2:21, 2:185 ja 2:189 p-681 7360, i-250 3560	
3. Osoite	Kangasalantie 1109, 36200 Kangasala	
4. Omistaja ja omistajan osoite	Kangasalan kunta, PL 50, 36201 Kangasala	

5. Rakennuskanta ja historia

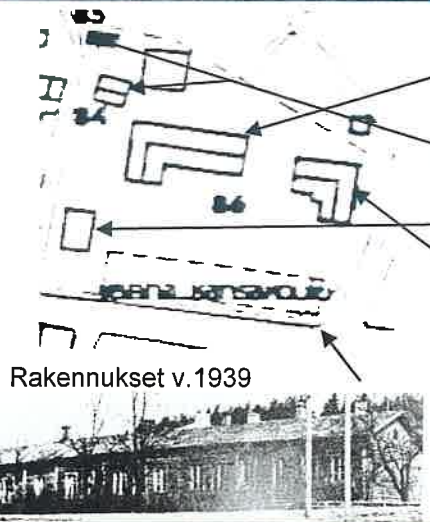
Koulutoiminta alkoi Kangasalla jo vuonna 1817, jolloin perustettiin Ahlmanin koulu. Se oli ensimmäinen kirkon toiminnasta irrotettu kansanopetusta palveleva oppilaitos. Vuonna 1871 Ahlmanin koulu ei tarkastuksessa täyttänyt sille perustettaessa asetettuja vaatimuksia. Mahdollisesti siitä syystä ja jo voimassa olleen kansakouluasetuksen perusteella, kuntakokous päätti koulun muuttamisesta kansakouluksi. Kansakoulun ensimmäinen rakennus oli vuodelta 1872. Tontista oli tehty "Arentti kontrahti" kunnallislautakunnan esimiehen S.Joutsiniemen ja talollinen Karl Tarpilan Ylisen (Yli-Tarpila) allekirjoittamina.

Koulutontin koilliskulmaan tehtiin v.1876 alkuun poikien käsityöluokaksi rakennus. Louaniskulmassa oli talousrakennus, johon 1909 rakennettiin kerros lisää ja sijoitettiin veistosali.

1. Vanha kansakoulu v.1935

2. Uusi koulu 1960-l. alusta

Rakennukset v.1939

1935 rakennettiin uusi kivikoulu. Tällöin purettiin vanha kansakoulurakennus. Tontin luoteiskulmalla on ollut myös kaksi asuinrakennusta jotka siirryivät kunnalle ja purettiin 1930-luvulla. Koulun alun perin talousrakennuksena ollut rakennus ja poikien käsityöluokka purettiin 1950-60-lukujen vaihteessa. Uusi laajennus valmistui 1960-luvun alussa.

Koulu sijaitsee Kangasalan keskusaan johtavan päätien varrella, Tursolan kylän vanhan kylätontin läheisyydessä, nykyistä Vanha-Tarpilaa ja Urkutehdasta vastapäätä, tien toisella puolella.

6. Rakennusten kuvaus

Rakennuksen n:o	1. Vanha kansakoulu	2. Uusi koulu
Nyk.käyttö	ala-asteen tiloja	ala-asteen ja harjaantumiskoulun tiloja
Rak.aika	1935	1959
Suunnittelija	A.E.Eränen	Heikki Siikonen
Kerrosluku	2	2 ja 3
Perusta	betoni	betoni + liuskekivilaatta
Runko	betoni ?	betoni + liuskekivilaatta
Kattomuoto	päädyistä aumattu satula	pulpetti
Kate	tiili	pelti
Vuoraus	harjattu rappaus	roiskerappaus
Ulkovärit	vaalea beige / vaalea keltainen	beige / vaalean sininen / punainen tiili
Ikkunat	4-ruutuiset	
Sisätilat	luokka- ja terveydenhoitotiloja	luokkatiloja
Kunto	hyvä	hyvä
Erityispiirteet	alkuperäiset ulko-ovet	

1. Vanha koulurakennus on Eräsen suunnittelema, kuten myös kunnan virastotalo 1. joka on rakennettu samoihin aikoihin. Rakennuksen yhdistää uudempaan koulurakennuksen tiilisten tolppien varaan rakennettu katos. Ulko-ovet ovat alkuperäiset eikä ulkoasuun muutenkaan ole tullut suurempia muutoksia. Piirustukset valokuvien viereissä ovat alkuperäisistä piirustuksista.

Rakennekuvat on tehnyt P.Leppänen Tampereelta.

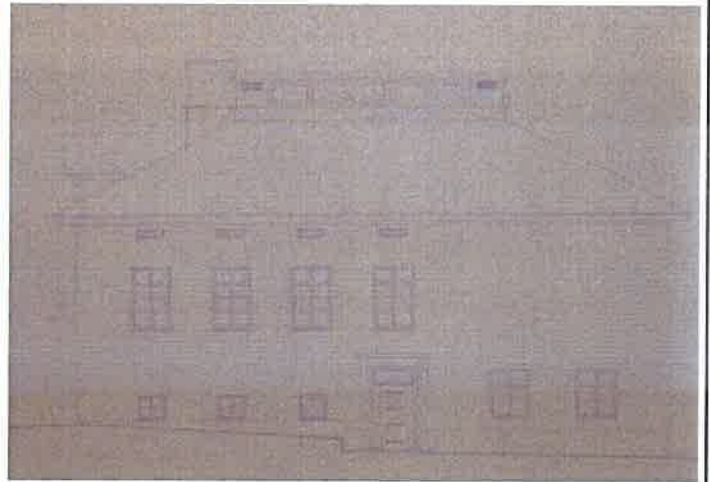
1. Vanha kansakoulu, etelän puoleinen julkisivu.

1. Vanha kansakoulu, pohjoisen puoleinen julkisivu.

1. Vanha kansakoulu, lännen puoleinen julkisivu.

1. Vanha kansakoulu, ulko-ovi etelän puoleisella sivulla, katoksen alla.

2. **Uusi koulu** on rakennettu rinteeseen siten että se on eri korkuinen eri kohdissa. Pulpettikatto on eri suuntiin ja matalammalla matalammissa osissa. Ikkunoiden väleissä on profiloitu pelti, joka on vaalean sininen kun rakennus on muuten roiskerapattu ja väriltään beige. Päädyissä on useissa osissa punainen tiili. Rakennuksessa on hyvin paljon samoja piirteitä kuin Heikki Siikosen lukioon suunnittelemissa lisäosissa. Koulusta oli järjestetty suunnittelukilpailu, jonka voitti Saijonmaa. Rakennus ei kuitenkaan sijoittunut tontille ja tehtävä annettiin Siikoselle, joka oli ollut palkintolautakunnan jäsenenä. Rakennusaikaisena mestarina on ollut Kalle pääatalo.

2. Uusi koulu lännestä alapihalta ja yläpihalta

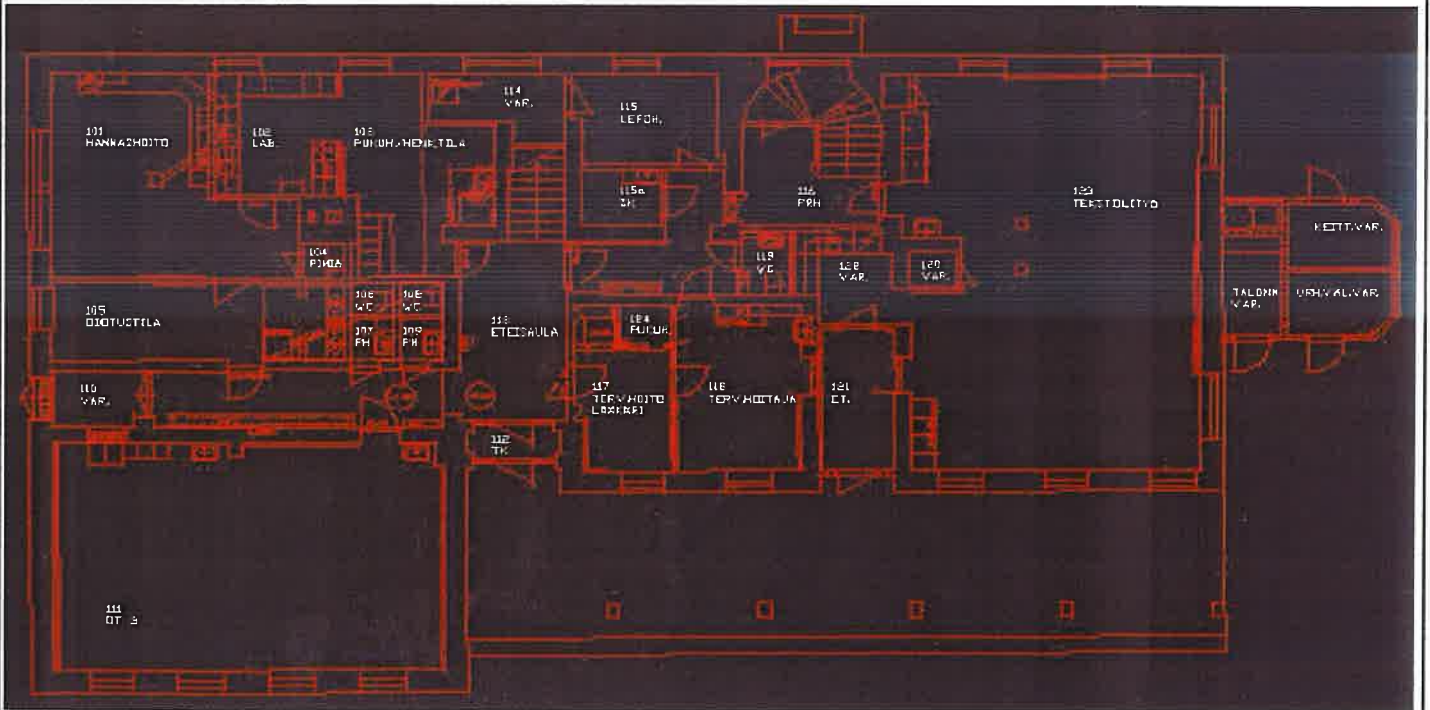
2. Uusi koulu kaakosta

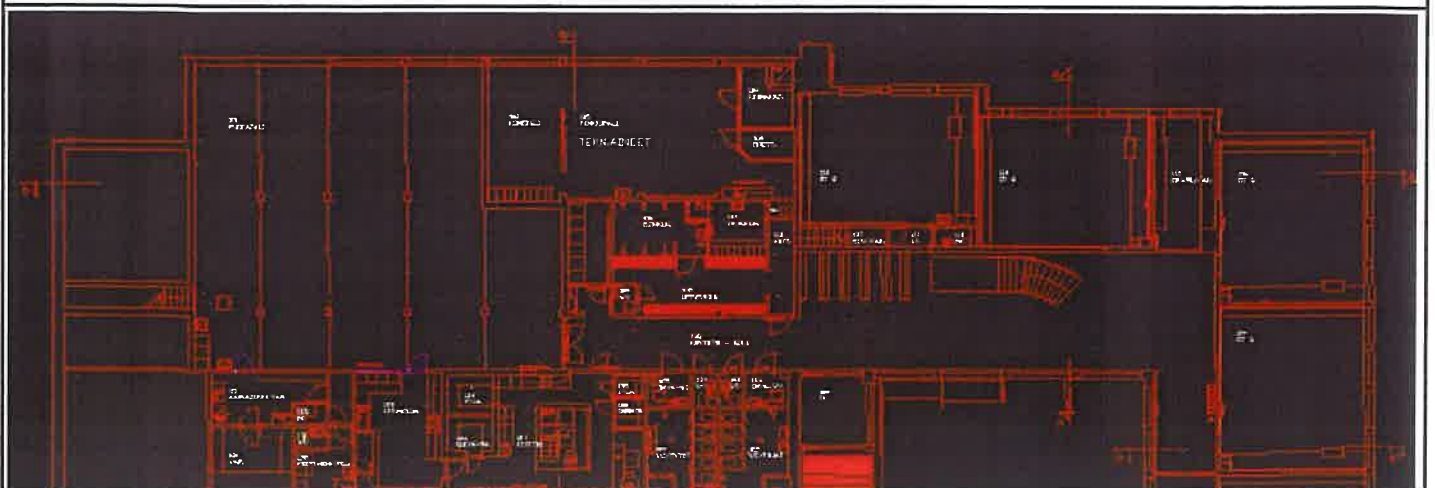
2. Uusi koulu idän puoleinen pääty

Kouluilla on tehty muutos- ja peruskorjauksia aloittaen sisätiloista vuonna 1987. Sisätilamuutokset on saatu valmiiksi vuonna 1990. Vuonna 1991 on tehty vanhaan osaan julkisivukorjauksia.

Piirustukset vuosien 1987-90 peruskorjauksesta:

1. Vanha kansakoulu, 1.krs

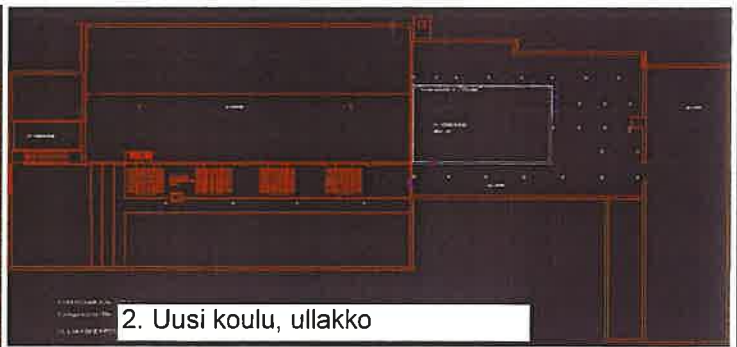

KANGASALAN KANSAKOULU
 Kangasalan tie 1139, 76200 Kangasala
 1. KERROS

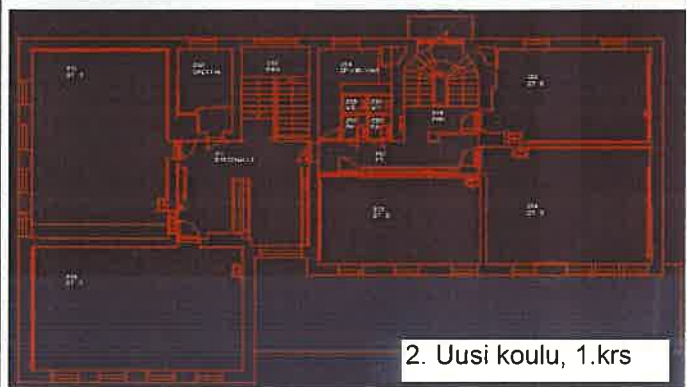
1. Vanha kansakoulu, 2.krs

2. Uusi koulu, jalustakerros

2. Uusi koulu, ullakko

2. Uusi koulu, 1.krs

2. Uusi koulu, 2.krs

7. Luettelointiperuste

Rakennushistoriallinen	X	Sivistyshistoriallisesti merkittävä. Vanha koulurakennus arkkitehtoisesti merkittävä klassistisen tyylin edustaja, jonka ominaispiirteet säilyneet hyvin. Uudempi koulu rakennusperinteisesti merkittävä tyyppillinen 1950-60-luvun koulurakentamista edustava kohde. Maisemallisesti näkyvällä paikalla.
Historiallinen	X	
Maisemallinen	X	
Arvoluokka	1	

8. Lähteet

Kangasala-Seura ry.1992.Kangasalan kirkon seutu vuosisadan vaihteesta 1950-luvulle.

9. Suullisia ja kirjallisia tietoja ovat antaneet

Kangasalan kunnan tekninen palvelu, arkistointi Jaana Virtanen-Laitinen

10. Lomakkeen täyttäjä

Pauliina Tiusanen 31.12.2004

RAKENNUSKULTTUURIN KOHDEINVENTOINTILOMAKE		Kohdenumero
		7.
1. Kohde	Kirkonmaa (Virastotalo ja makasiini)	
2. Kylä, rekisterinumero ja koordinaatit	Tarpila 5:0 p-681 7375, i-250 3932 ja p-681 7405, i-250 3875	
3. Osoite	Tapulintie 2 B, 36200 Kangasala	
4. Omistaja ja omistajan osoite	Kangasalan seurakunta, Myllystenpohjantie 2, 36200 Kangasala	

5. Rakennuskanta ja historia

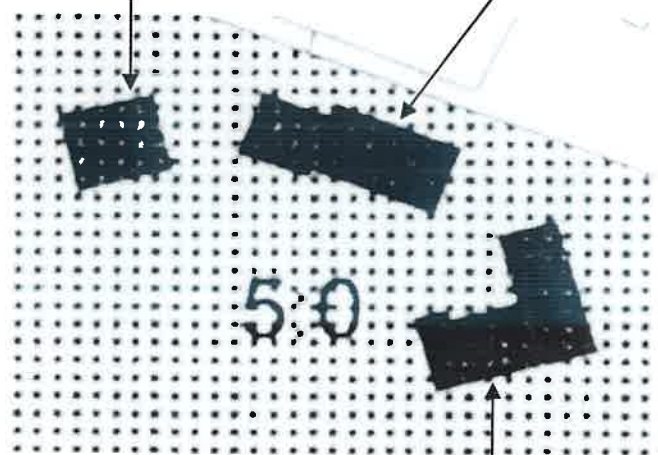

Seurakuntatalon rakentamisesta keskusteltiin ensimmäisen kerran jo vuonna 1938. Sotien takia rakentaminen siirtyi, tarve kuitenkin jäi. Seurakunnan rakennustoimikunta esitti arkkitehti Mikael Nordensvanin laatimat luonnospii-rustukset 13.12.1949 kirkkovaltuustolle. Valtuusto piti suunnitelmia liian laajoina ja antoi ohjeet rakentaa pienempi talo. Edelleen piti selvittää, voitaisiinko talo rakentaa kahdessa vaiheessa. Nordensvan laati uudet piirustukset jotka valtuusto hyväksyi vuotta myöhemmin 12.12.1950. Aloittamispäätös tehtiin 27.3.1951. Enää ei keskusteltu kahdessa vaiheessa rakentamisesta vaan työ piti saada valmiiksi seuraavaan syksyyn mennessä. Urakan sai Niilo Ahti Oy ja rakennustyö alkoi keväällä 1951. oli mahdoton saada rakennus syksyyn mennessä valmiiksi, mutta nopeasti talo, jota oli alettu kutsua seurakuntakodiksi, valmistui. Talon vihki käyttöön hiippakunnan piispa E.G. Gulin Marianpäivänä 25.3.1952.

Pihapiiriin kuuluu seurakuntatalon lisäksi 1970-luvulla rakennettu entinen pappila-virastalo ja entinen viljamakasiini jossa nykyisin toimii Kangasala-Seuran ylläpitämä kotiseutumuseo. Museon edessä on harvinainen pala vanhaa peruskalliotamme, jääkauden irrottama 2000 miljoonaa vuotta vanha pallograniittilohkare, joka on löytynyt Haapaniemestä. Pihassa on myös Jalmari Finnen 100-vuotispäivänä 1974 paljastettu Mauno Juvosen veistämä muistomerkki : "Sua katson synnyinseutu..."

3. Viljamakasiini (museo)

Entinen pappila-virastotalo

1. Seurakuntakoti

6. Rakennusten kuvaus

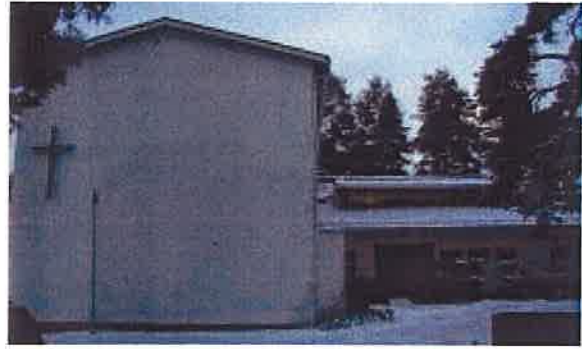
Rakennuksen n:o	1. Seurakuntakoti	2. Viljamakasiini (museo)	
Nyk.käyttö	seurakuntakoti	kotiseutumuseo	
Rak.aika	1952	1833-35	
Suunnittelija	arkkitehti Mikael Nordensvan		
Kerros-luku	2 ja 3	3	
Perusta	betoni + liuskekivi	luonnonkivi	
Runko	betoni + tiili	luonnonkivi + tiili	
Kattomuoto	satula	satula	
Kate	profiiloitu pelti, tiilijäljitelmä	tiili	
Vuoraus	rappaus	harjattu rappaus	
Ulkovärit	valkoinen /punainen tiili	valkoinen / ruskea	
Ikkunat	"kirkon ja kodin"	päädyssä	
Sisätilat	Sali, kerhotiloja		
Kunto	hyvä	hyvä	
Erytispiirteet	salin korkeat ikkunat		

1. Seurakuntatalossa on mm. seurakuntasali, pienryhmätiloja kokoontumisia varten ja keittiö. Arkkitehti Nordensvan on suunnitellut kirkon puoleiset ikkunat "kirkon ikkunoiksi" ja pihan puoleiset "kodin ikkunoiksi". Sali parvekkeineen on kuin kirkkosali. Seurakuntatalo tuli suureen käyttöön. Kun talossa järjestettiin suurehkoille ryhmille kuten hautajaisväelle kahvitilaisuuksia, tilat kävivät ahtaaksi. 1970-luvulla satiin mahdollisuus laajentamiseen, kun vahtimestarille tehtiin asunto viereiseen pappila-virastotaloon. Korjauksen suunnitteli arkkitehti Eero Saari. Keittiötä laaiennettiin. ra-

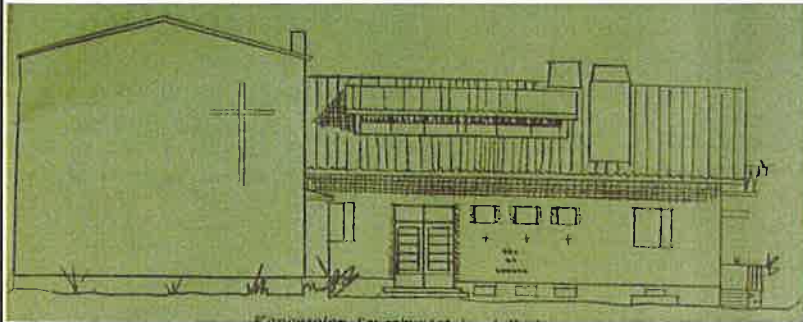
kennettiin riittävät saniteettilat ja eteishalli. Parvekkeesta tehtiin kerhohuone. Työn suoritti rakennusliike Aaro Havia Oy. Sittemmin taloon on saatu äänentoistolaitteet ja uusi kalusto. Talo maalattiin valkoiseksi v.1987 arkkitehti Seppo Rihlaman suunnitelman mukaan.

1. Seurakuntatalo lännestä

1. Seurakuntatalo pohjoisesta

Pohjoisen puoleinen julkisivu KS 23.12.1950

1. Seurakuntatalo kaakosta

1. Seurakuntatalo idästä

Entinen pappila ja virastotalo lounaasta

2. Viljamakasiini eli lainajvästö on rakennettu vuosien 1833-35 aikana. V.1803 oli annettu määräys mahdollisten katovuosien varalle rakentaa joka pitäjään viljamakasiini. Kangasalla saatiin lykkäystä senaatin päätöksellä vuoteen 1833 Kaivannon kanavatoista aiheutuvien rasitusten vuoksi. 13.8.1834 luutnantti Favorin ilmoitti rakennuttaneensa "pitäjän uuden viljavarastomakasiinin, minkä alakerta oli harmaasta kivistä, yläkerta tiilestä ja katto tuohesta." Perimätiedon mukaan rakentamiseen on käytetty kirkon rakentamisesta yli jääneitä kiviä.

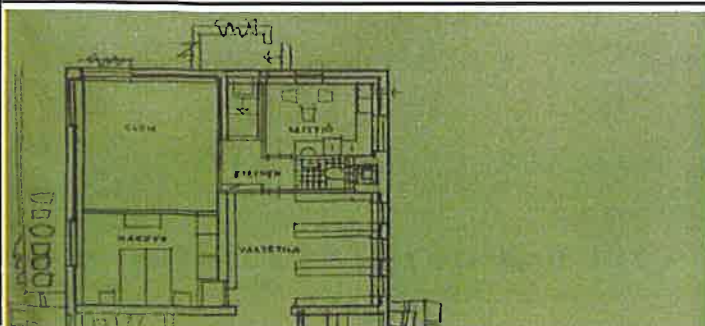
W.H.Tavelan ehdotuksesta viljamakasiini hankittiin kotiseutumuseoksi Kangasala-Seuralle. Johtokunta anoi manttaalikunnalta rakennusta ja myönteinen päätös tehtiin 25.10.1949. Arkkitehti Otto-livari Meurman laati muutospiirustukset. Pyrittiin siihen, ettei rakennuksen ulkonäkö muutu. Valaistuksen parantamiseksi oli kuitenkin tehtävä ikkunat päädyn puuosaan ja katolle. Kangasalan kotiseutumuseo avattiin 10.6.1958.

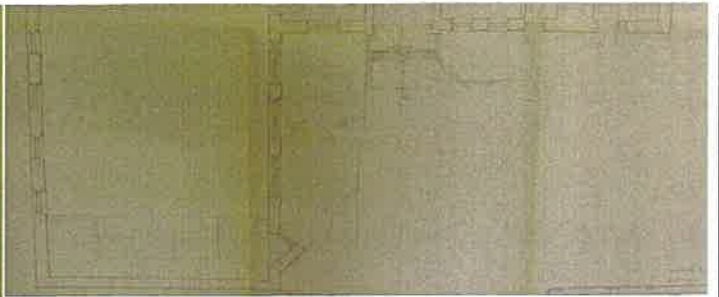
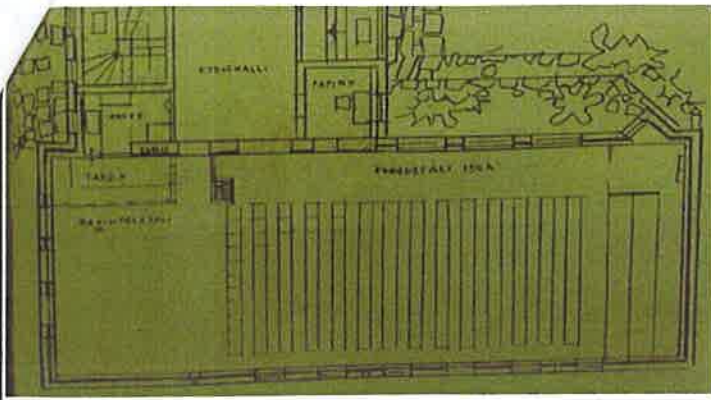

kaakosta

luoteesta

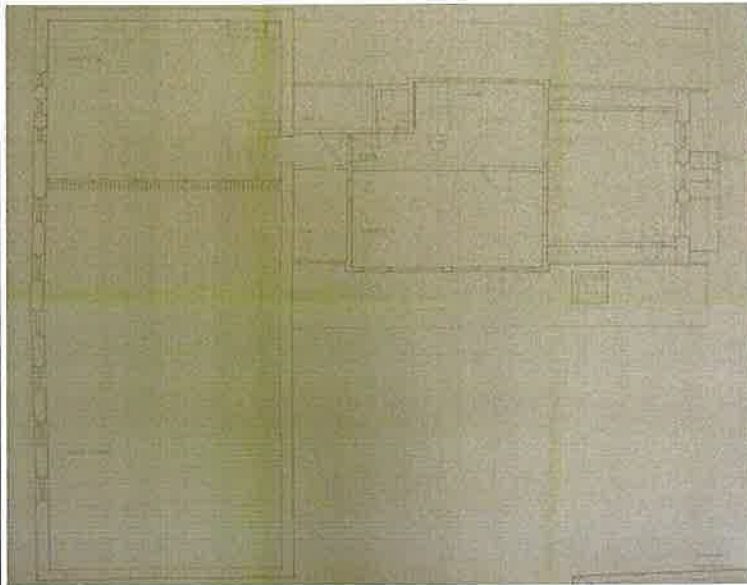

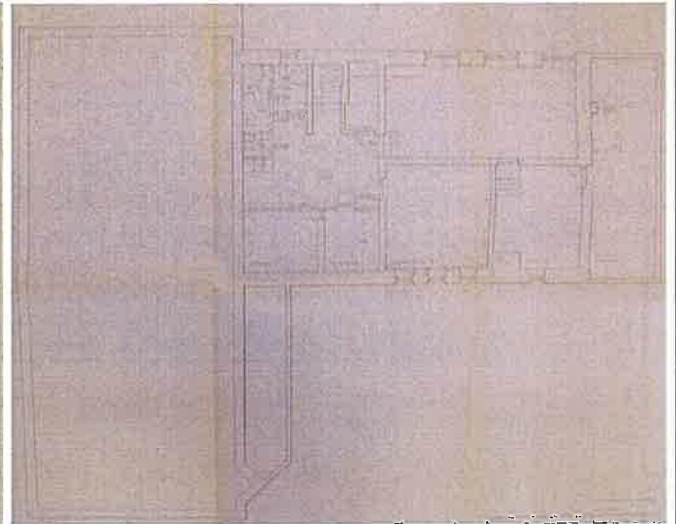
Muutospiirustus 1978

1.krs

pohjapiirustus KS 23.12.1950

2.krs

kellari

7. Luettelointiperuste

Rakennushistoriallinen	X	Harvinaista rakennustyyliä edustava kohde, jossa ominaispiirteet säilyneet melko hyvin. Historiallisesti merkittävä kunna viljavarastona. Maisemallisesti merkittävällä paikalla kirkon läheisyydessä, avoimella mäen kumpareella.
Historiallinen	X	
Maisemallinen	X	
Arvoluokka	1	

8. Lähteet Kangasalan Sanomat 23.12.1950 ja 1.3.1952
 Kangasala-Seura ry. 1992. Kangasalan kirkon seutu vuosisadan vaihteesta 1950-luvulle.
 Kangasalan seurakunnan www-sivut/historiaa ja arkistot

9. Suullisia ja kirjallisia tietoja ovat antaneet

10. Lomakkeen täyttäjä
 Pauliina Tiusanen 28.12.2004

RAKENNUSKULTTUURIN KOHDEINVENTOINTILOMAKE	Kohdenumero 8.
--	--------------------------

1. Kohde	Koulutalo (Lukio)
2. Kylä, rekisterinumero ja koordinaatit	Sorola 1:6 P-681 7620, i-250 3600
3. Osoite	Tapulintie 17, 36200 Kangasala
4. Omistaja ja omistajan osoite	Kangasalan kunta, PL 50 36201 Kangasala

5. Rakennuskanta ja historia

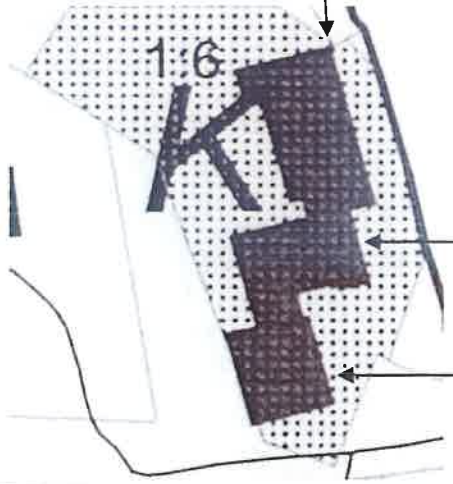
Vuonna 1921 perustettiin Kangasalan Yhteiskoulu. Se oli 5-luokkainen vuoteen 1955. Koulua pidettiin vuosina 1921-24 ns. Tulenheimon talossa (Vanha-Petäjikkö). Voimistelusalina oli kirkonkylän kansakoulun ja nuorisoseuran talon Pirtin salit. Vuosina 1924-25 koulua pidettiin Lepokodilla.

Koulurakennus rakennettiin kannatusyhdistyksen toimesta vuonna 1925, rak. mestari Heikki Tiitolan piirustusten mukaan. Koulua on laajennettu 1954, -58 ja 1960 lukion aloitettua toimintansa. Kaikki laajennukset on suunnitellut Heikki Siikonen.

Peruskoulujärjestelmään siirryttäessä 1.8.1972, Kangasalan Yhteiskoulun Kannatusyhdistys ry. luovutti koulutalot ja tontin Kangasalan kunnalle, joka muutti koulun kunnan koululaitoksiin kuuluvaksi.

Lukio sijaitsee Kirkkoharjun itäpäässä sen koillisrinteellä, ns. Siirtyisten mäellä. Tontti on erotettu Sorolan kartanosta.

3. Uusi kiviosa vuodelta 1960

1. Vanha yhteiskoulu vuodelta 1925

2. Vanha kiviosa vuodelta 1954 ja -58

6. Rakennusten kuvaus

Rakennuksen n:o	1. Vanha yhteiskoulu	2. Vanha kivikoulu	3. Uusi kivikoulu	
Nyk.käyttö	lukion tiloja	lukion tiloja	lukion tiloja	
Rak.aika	1925	1954 ja -58	1960	
Suunnittelija	rak.mest. Heikki Tiitola	Heikki Siikonen	Heikki Siikonen	
Kerrosluke	2 ja 3	4 ja 3	1 ja 2	
Perusta	betoni	betoni	betoni	
Runko	hirsi	betoni	betoni	
Kattomuoto	auma + frontonit	satula	loiva satula	
Kate	pelti	pelti	pelti	
Vuoraus	pelti, lomalautajäljitel.	roiskerappaus	roiskerappaus	
Ulkovärit	beige	kellertävä beige/ruskea	beige / punainen tiili	
Ikkunat				
Sisätilat				
Kunto	hyvä	hyvä	hyvä	
Erityispiirteet				

1. Vanha yhteiskoulu jää keskelle laajennuksia. Siihen on tehty muutos- ja peruskorjaustoimia vuonna 1977. Tällöin on vaihdettu ikkunat, laitettu lisälämmöneristettä ja vuorattu rakennus pellillä. Myös sisätiloihin on tuolloin tehty muutoksia. Vanhasta on jäljellä enää kaksi pientä frontonia etelän puoleisella kattolapella sekä saman puoleisen julkisivun päätykolmio. Alun perin pääsisäänkäynti on ollut pohjoisen puoleisella julkisivulla, mutta se on laitettu umpeen todennäköisesti jo vuoden 1960 laajennuksen yhteydessä.

2. Vanha osa idästä

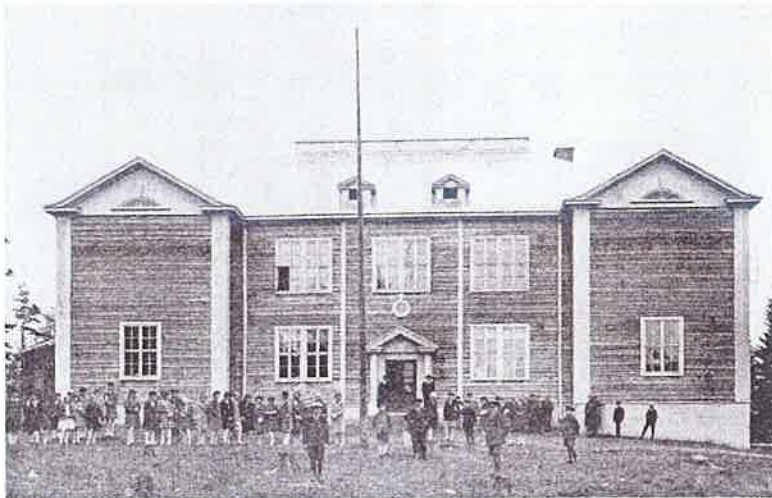
2. Vanha osa lännestä

2. Etelän puoleisen kattolapteen frontonit

2. Etelän puoleisen julkisivun päätykolmio

1. Vanha osa vuonna 1928.

Luokkahuoneet ovat olleet hirsipinnalla vuoteen 1931, jolloin ne, kanslia ja opettajainhuone saatettiin lopulliseen muotoonsa. Tällöin vielä käytävät, juhlasali ja luonnontieteellinen luokka jäivät hirsipinnalle.

Koulua on käytetty vuosikertomuksen 1939-40 mukaan "syksyllä LKP:n aikana majoitukseen kahden vuorokauden ajan sekä koulun keskeydyttyä 30.11.1939 melkein koulun alkamiseen 1.8.1940 asti puolustuslaitoksen tarpeita valmistaavan työväen majoitukseen." Osa koulusta on ollut myös sotasairalan käytössä niin että vain yläkerran luokkahuoneita voitiin käyttää. 1940-luvun huolena oli kovasti huonontunut kalusto. Vuonna 1947 saatiin sen verran maalia että lattiat voitiin maalata.

2. Vanha kivikoulu on rakennettu laina- sekä lahjarahoilla. Tilaa saatiin n.6300 m³, jonka luokkiin mahtui 40 oppilasta. Laajennukseen tuli tarvetta kun oppilasmäärä nousi vuosina 1951-52 niin suureksi, että ensimmäinen luokka oli jaettava. Se oli alkuna lähes räjähdysmäisesti kasvavalle oppilasmäärälle. Lisäksi vanhempainneuvosto ryhtyi tekemään esitöitä lukion saamiseksi yhteiskouluun. Laajennus on tehty vuonna 1955 ja sen jälkeen tiloja oli entisen viiden luokkahuoneen ja luonnontieteellisen salin sijasta yhteensä 13 luokkahuonetta, kaksi erikoislukkaa, veistoluokka, opetuskeittiö, oppilasruokala, kerho- ja kirjastohuone, suihku- ja pukuhuoneet sekä muut tarpeelliset tilat ja säilytys huoneet, kun myös vanha puinen koulurakennus korjattiin perusteellisesti. Syksyllä 1955 alkoi kahdeksanluokkainen yliopistoon johtava koulu eli lukio. Oppilasmäärä kasvoi jatkuvasti ja rakennusta korotettiin vuonna 1958.

2. Vanha kivikoulu kaakosta.

2. Vanha kivikoulu lännestä.

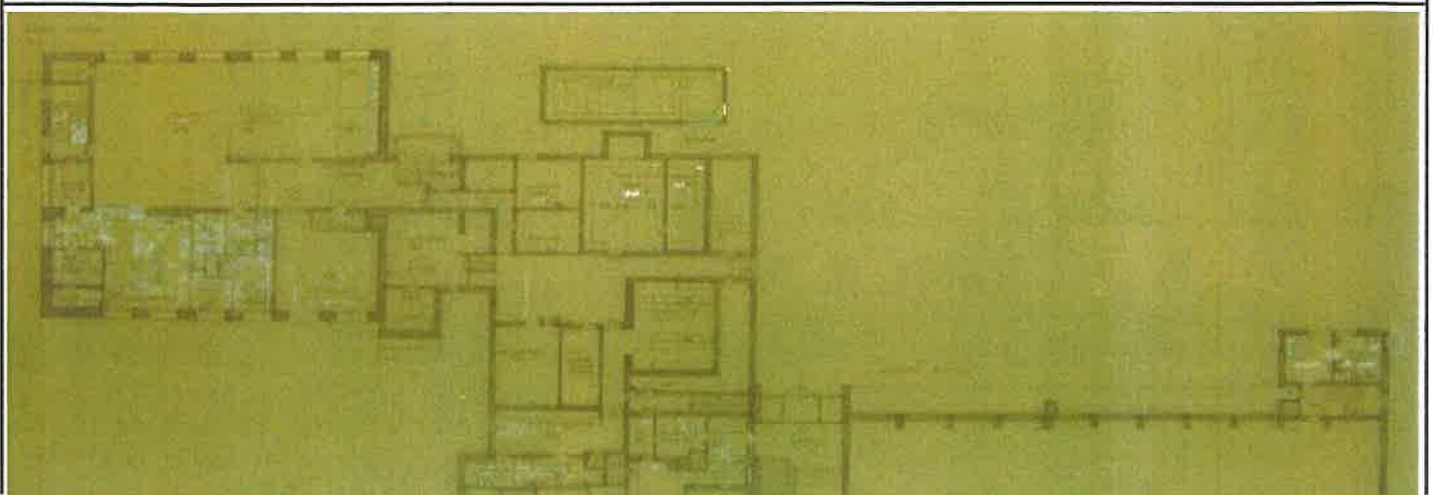
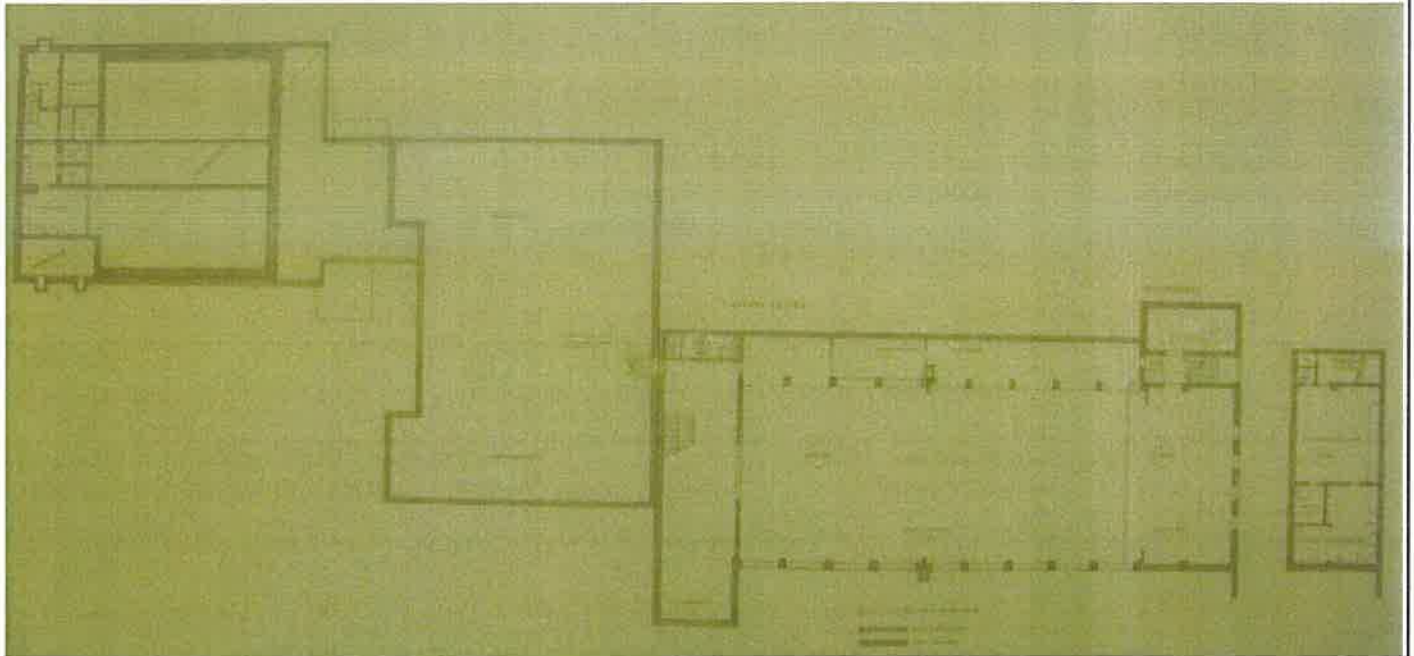
3. Uuden kivikoulun rakentaminen aloitettiin keväällä 1959 ja sen vastaanotto tapahtui 1.3.1960.

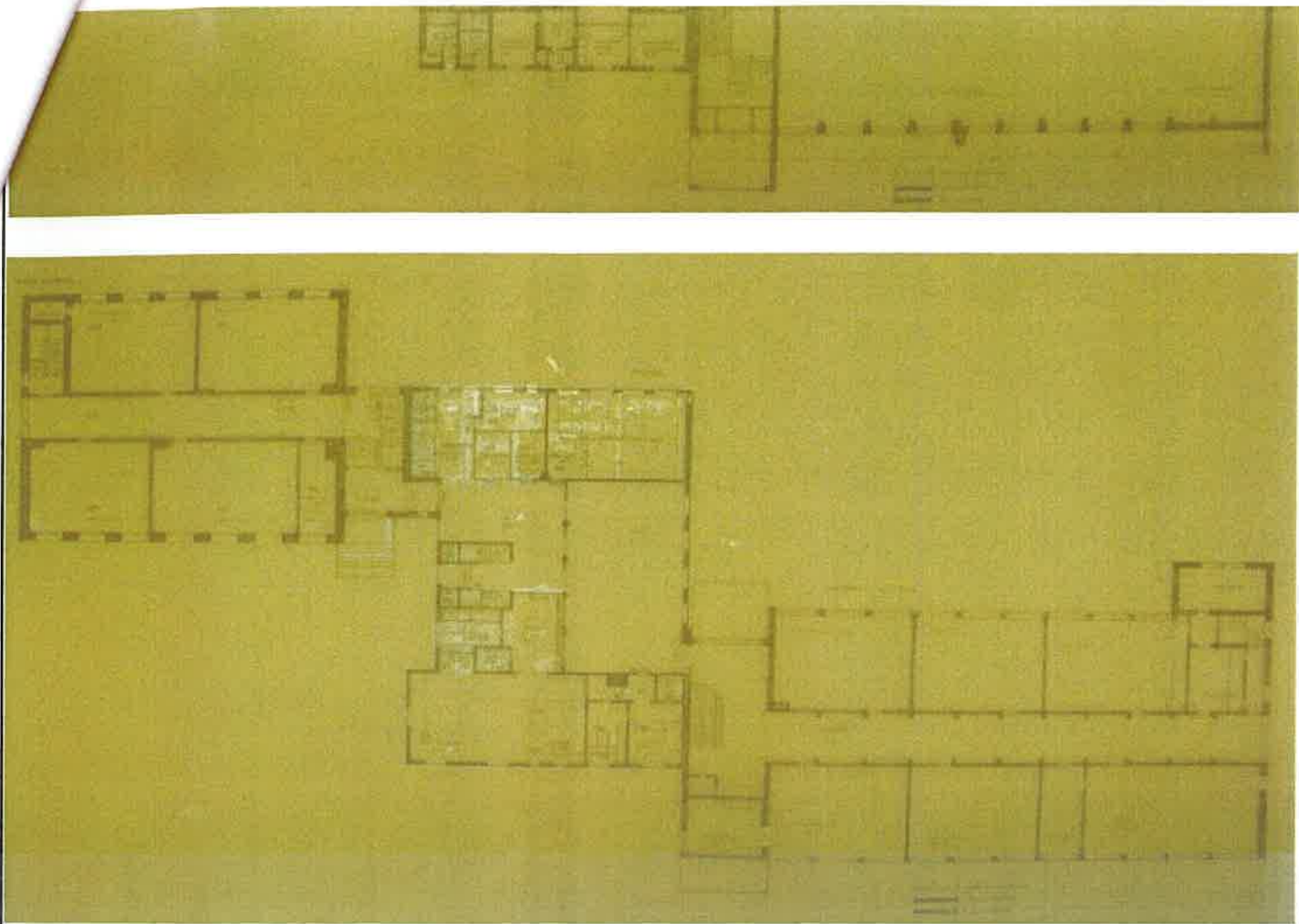

3. Uusi kivikoulu kaakosta.

3. Uusi kivikoulu luoteesta.

7. Luettelointiperuste

Rakennushistoriallinen	X	Sivistyshistoriallisesti merkittävä. Rakennusperinteisesti arvokas, tyypillinen 150-60-lukujen koulurakennus. Muodostaa oman maisemallisen kokonaisuuden.
Historiallinen	X	
Maisemallinen	X	
Arvoluokka	1	

8. Lähteet

Kangasala-Seura ry. 1992. Kangasalan kirkon seutu vuosisadan vaihteesta 1950-luvulle.

9. Suullisia ja kirjallisia tietoja ovat antaneet

Kangasalan kunnan tekniset palvelut, arkistointi Jaana Virtanen-Laitinen

10. Lomakkeen täyttäjä

Pauliina Tiusanen 29.12.2004

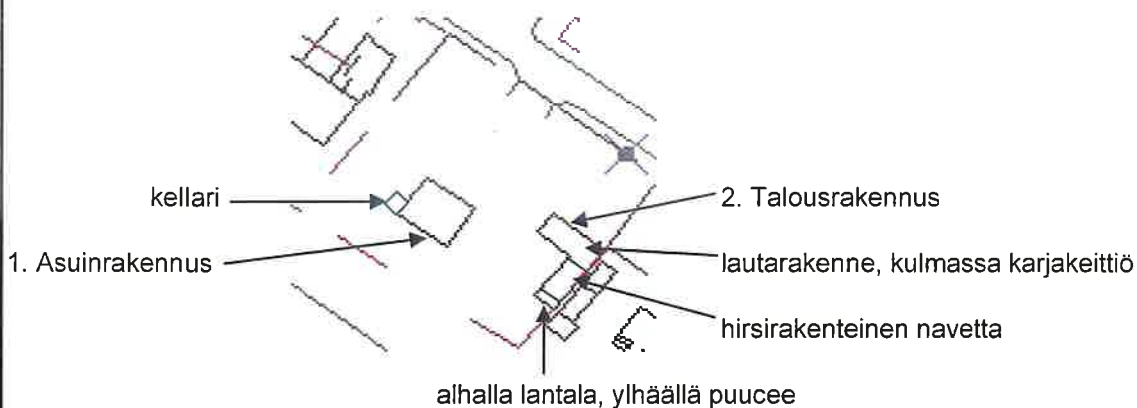
1. Kohde	Kuusela
2. Kylä, rekisterinumero ja koordinaatit	Rekiälä 1:1 p-
3. Osoite	
4. Omistaja ja omistajan osoite	Nieminen Timo, Isolukontie 8 A 6, 36200 Kangasala

5. Rakennuskanta ja historia

Rekiälän kantatilan isäntä" Väinö Rekiälä on lahjoittanut 23.10.1916 tyttärelleen Hannalle ja tämän miehelle, sahatyömies Juho Nikolai Niemiselle heidän nykyisen tonttinsa jossa heidän huoneensa nykyään ovat". Heiltä talon on perinyt ja muilta sisaruksilta lunastanut Rauno Nieminen n.1940-50-luvulla. Nykyinen omistaja on ostanut talon muulta perikunnalta v.2000.

Pihapiiriin kuuluu asuinrakennuksen lisäksi talourakennus.

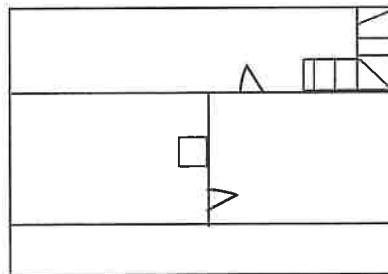
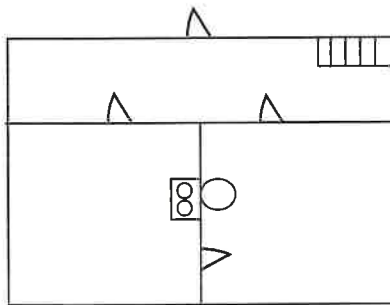
6. Rakennusten kuvaus

Rakennuksen n:o	1. Asuinrakennus	2. Talourakennus		
Nyk.käyttö	vapaa-ajan asunto	varasto		
Rak.aika	1917 (-18)	n.1917		
Suunnittelija				
Kerrosluku	2	1 + (1)		
Perusta	betoni/luonnonkivi	luonnonkivi		
Runko	hirsi	hirsi / lauta		
Kattomuoto	mansardi	satula		
Kate	käsin saumattu pelti	aaltopelti		
Vuoraus	vaakapaneeli			
Ulkovärit	vaalea keltainen/valk.	keltamulta / valkoinen		
Ikkunat	T-ikkunat			
Sisätilat	1h+k / 2h			
Kunto	hyvä			
Erityispiirteet	iso lasikuisti			

1. Asuinrakennus on lähes alkuperäisessä asussa. Ulkopuolelle ei ole tehty mitään, sisäosiin oli rakennettu keittiöön 1970-luvulla WC ja suihku, mutta ne on purettu pois. Sisäseiniin oli tällöin laitettu myös lastulevyt, mutta myös ne on poistettu v. 2001. Alakerran lattialankut on vaihdettu samana vuonna.

Lasikuisti on koko koillisen puoleisen julkisivun mittainen. Sen kaakkoispäästä on raput yläkertaan. Kuistilta on myös käynti alakerran huoneeseen ja keittiöön. Ulko-oven päällä on saman tyylinen katos kuin Kangasalan Pirtillä.

Kuistin etuseinän perustus on pyöreistä luonnonkivistä. Muuten kuistissa ja rakennuksessa on betoniperustus. Yläkerran osuus on pystyä helmiponttipaneelia, alakerrassa vaakapaneeli. Panelointi on väriltään vaalean keltainen, ikkunat ovat valkoiset, ovat beiget ja sokkeli ruskea. Kate on punainen.

2. Talousrakennus on ainakin jatkettu samoihin aikoihin kuin talo on rakennettu. koillis-lounais-suuntainen osa saattaa olla vanhempikin, koska tontilla on ollut rakennuksia sen lahjoituksen aikoihin. Osa on hirsirunkoinen, perustuksena on pyöreitä melko pieniä kiviä. Yksi ikkuna on 6-ruutuinen, yksi 12-ruutuinen. kaakkois-luoteis-suuntainen osa on lautarakenteinen. Katteena on maalaamaton aaltopelti. Ikkunoiden vuorilaudat ja räystäälaudat ovat valkoisen, muuten rakennus on keltamullan värinen.

7. Luettelointiperuste

Rakennushistoriallinen	X	Asutushistoriallisesti merkittävä Rekiälän kantatilan tyttärelle lohkotu tila. Rakennushistoriallisesti edustava, hyvin ominaispiirteensä säilyttänyt myöhäisjugend-henkinen asuinrakennus. Maisemassa näkyvällä paikalla. Harvoja säilyneitä vanhoja Kirkkoharjun rinteeseen asuinrakennuksia.
Historiallinen	X	
Maisemallinen	X	
Arvoluokka	2	

8. Lähteet

Kangasala-Seura ry.1992.Kangasalan kirkon seutu vuosisadan vaihteesta 1950-luvulle.

9. Suullisia ja kirjallisia tietoja ovat antaneet
Timo Nieminen

10. Lomakkeen täyttäjä
25.3.2005 Pauliina Tiusanen

RAKENNUSKULTTUURIN KOHDEINVENTOINTILOMAKE
Kohdenumero
10.

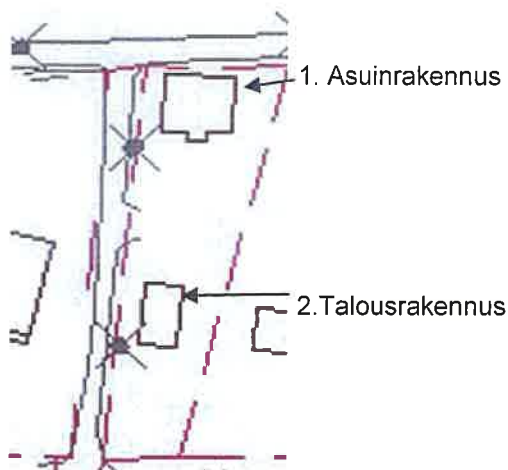
1. Kohde	Lehtola
2. Kylä, rekisterinumero ja koordinaatit	Tarpila 1:46
3. Osoite	Eevantie 1, 36200 Kangasala
4. Omistaja ja omistajan osoite	Hakala Anu ja Toikka Jari

5. Rakennuskanta ja historia

Paikalla on ollut talo jo 1800-luvun lopulla. Asukkaina ovat olleet seppä W.Sundell, tämän leski Vilhelmiina sekä tyttäret kiertokoulunopettaja Ida, myöhemmin Tela ja Mandi (naimisissa Yrjö Sirolan kanssa). 1910-luvun lopulla talossa toimi kotileipomo, jossa myytiin leipää. Rakennus purettiin 1930-luvulla ja rakennettiin uusi, joka valmistui v.1937. Sen rakensi suutari Jussi Lehto. Talossa toimi jalkine-liike ja vähän aikaa lastenneuvola. Talon peri Kaarlo Jokinen J.Lehdolta ja tämän vaimolta Hilja Lehdolta, jonka poika Kaarlo oli.

Pihapiiriin kuuluu entinen asuin- ja liikerakennus sekä talourakennus.

Lehtola sijaitsee Eevantien ja Kangasalantien kulmauksessa. Asuinrakennus on Kangasalantien suuntaisesti, talourakennus Eevantien.

6. Rakennusten kuvaus

Rakennuksen n:o	1. Asuinrakennus	2. Talourakennus		
Nyk.käyttö	asuinkäyttö			
Rak.aika	1937	1937?		
Suunnittelija				
Kerrosluku	1 + 2	1 + (1)		
Perusta	betoni	betoni		
Runko	hirsi ?	puu ?		
Kattomuoto	satula + frontoni	satula		
Kate	tiili	tiili		
Vuoraus	vaakapaneeli	peiterimalauta		
Ulkovärit	keltainen / valkoinen	punainen / valkoinen		
Ikkunat	2+4=6-ruutu			
Sisätilat		3 huonetta		
Kunto	hyvä	hyvä		
Eriyispiirteet	parveke			

1. Asuinrakennus on rakennettu rinteeseen siten että sokkeli on korkea etelän puolelta. Pohjoisen puolella sisäänkäynti on maanpinnan tasalla. Vaakapanelointi on väriltään keltainen, ikkunat vuorilautoineen, ovet ja nurkkalaudat ovat valkoiset. Satulakaton etelän puoleisella lappeella on frontoni. Katteena on tiili. Kaarlo Jokinen on tehnyt 1969 silloiseen liike- ja asuinrakennukseen joitakin muutoksia. Mm. Kangasalantien puoleiset liikeikkunat on muutettu yksiruutuiseksi. Silloiset ikkunat olivat olleet eri kokoiset ja malliset. Itäpäädyn pohjakerrokseen on lisätty kulun hel-

ottamiseksi työhuoneeseen ovi. Kangasalantien ja rakennuksen välinen osa (5m) on täytetty ja tasattu. Silloinen uuni- ja lämminilmakehitinlämmitys on muutettu asteittain suoraksi sähkölämmitykseksi. Vapautuvia savuhormistoja (8kpl) on otettu ilmaistointiin. Silloinen huonejärjestys on säilytetty. Vain liikekerroksen asuinhuone on ollut tarkoitus muuttaa selllaiseksi, että sitä voidaan tarvittaessa käyttää myös liike- ja toimistotiloina. Nykyisin rakennus on ainoastaan asuinkäytössä ja Kangasalantien puoleiset liiketilöiden ikkunat on muutettu samantyyppisiksi kuin muutkin ikkunat eli kuusiruutuisiksi. Ulko-ovet on uusittu. Etelän puoleisella julkisivulla on avoparveke.

1. Asuinrakennus idästä.

1. Asuinrakennus etelästä

2. Talousrakennus on tontin länsisivulla rajaten Eevantietä. Peiterimalaudoitus on punainen, ikkunat vuorilautoineen, ja ovien vuorilaudat sekä räystäslaudat ovat valkoiset. Satulakaton katteena on sementtitiili.

7. Luettelointiperuste

Rakennushistoriallinen	X	Taloushistoriallisesti merkittävä Kangasalantien varren vanhoja liikera- kennuksia. Rakennukset säilytäneet hyvin ominaispiirteensä. Maisemallisesti erittäin merkittävä osana sekä Kangasalantien näkymää kirkolle päin sekä Eevantien näkymää etelästä.
Historiallinen	X	
Maisemallinen	X	
Arvoluokka	1	

8. Lähteet Kangasalan kunnanvirasto 2. Ympäristöpalvelukeskus/ rakennusvalvonnan arkistot. Kangasala-Seura ry. 1992. Kangasalan kirkon seutu vuosisadan vaihteesta 1950-luvulle.

9. Suullisia ja kirjallisia tietoja ovat antaneet

10. Lomakkeen täyttäjä
Pauliina Tiusanen 2.5.2005

RAKENNUSKULTTUURIN KOHDEINVENTOINTILOMAKE	Kohdenumero 11.
--	---------------------------

1. Kohde	Leppäranta
2. Kylä, rekisterinumero ja koordinaatit	Sorola 1:38
3. Osoite	Ruutanantie 16, 36200 Kangasala
4. Omistaja ja omistajan osoite	Pajula Kaarina ja Pajula Unto kp.

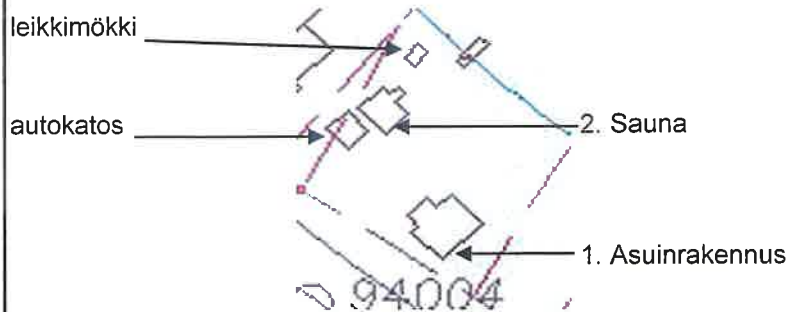
5. Rakennuskanta ja historia

Talon on rakentanut liikkeenharjoittaja Uno Hellman. Hän on harjoittanut liiketoimintaa todennäköisesti Tampereella. Häneltä se on siirtynyt 1952 Unto ja Kaarina Pajulalle.

Talo sijaitsee Ukkijärven rannalla, lähellä Lepokotia. Kaakkoispuolella on Vanha Apteekki. Talo on rinteessä sen verran alhaalla, ettei se näy kovin hyvin Ruutanantielle.

Pihapiiriin kuuluu asuinrakennus, sauna, autokatos ja leikkimökki.

6. Rakennusten kuvaus

Rakennuksen n:o	1. Asuinrakennus	2. Sauna		
Nyk.käyttö	asuinkäyttö	sauna		
Rak.aika	1932	1932		
Suunnittelija				
Kerrosluku	1½	1		
Perusta	betoni	betoni		
Runko	puu	hirsi		
Kattomuoto	satula	satula		
Kate	käsin saumattu pelti	pelti (päre)		
Vuoraus	vaakapaneeli	peiterimalauditus		
Ulkovärit	valkoinen / ruskea	vaalea / ruskea		
Ikkunat	moniruutuiset, vanhat	6-ruutuinen		
Sisätilat	1h+k / 2h+vintti			
Kunto	hyvä	hyvä		
Eriyispiirteet				

1. Asuinrakennus on lähes alkuperäisessä asussa. Ulko-ovien päällä on ollut ikkuna, joka on poistettu 1960-70-luvulla. Rakennus on alunperinkin ollut vaalea, 1970-80-luvulla se oli vihreä, mutta nyt taas valkoinen. Alun perin valkoiset nurkka-, räystääs- ja ikkunoiden vuorilaudoitukset ovat nykyisin ruskeat. Kellarikerrokseen on aikaisemmin ollut sisäänkäynti ainoastaan ulkokautta. Sinne on tehty käynti verannan kautta 1980-90-lukujen taitteessa. Yläkerrassa on yksi vintti avattu makuutilaksi 1990-luvulla. Lämmitys on ollut alun perin puulla, sitten koksilla, nykyisin sähköllä. Ny-

kyinen ulkomaalaus on tehty 1980-luvulla, tien puoleinen julkisivu 1990-luvulla. Ikkunat ovat alkuperäiset, yläkerran järven puoleiseen päätyikkunaan on tehty ristikko 1980-luvulla (Kari Pajula). Myös peltikate on alkuperäinen, savupiipun pellitys on tehty myöhemmin. Vanhojen valokuvien perusteella se on ollut joko maalaamaton tai harmaa, punaiseksi se on maalattu joskus 1970-80-luvulla. Ulkolaudoituskin on alkuperäinen.

1. Asuinrakennus 1950-luvulla.

1. Asuinrakennus 1970-70-l.

1. Asuinrakennus koillisesta

1. Asuinrakennus luoteesta

2. Sauna on värityksessä kokenut samat muutokset kuin asuinrakennus. Satulakaton katteena on pelti, joka on laitettu todennäköisesti samaan aikaan kun on rakennettu veranta, eli 1960-luvulla. Löylyhuone on hirrestä, eteinen ja pukuhuone lautarakenteiset.

Pihapiiri luoteesta.

2. Sauna koillisesta.

7. Luettelointiperuste

Rakennushistoriallinen	X	Tyypillinen Kangasalan keskusta-alueen 1930-luvun asuinrakennus Rakennusosilla antikvaarista arvoa. Iäkäs Ukkijärven rantamaiseman osa. Osa myös Raikuntienvarren vanhojen rakennusten kokonaisuutta.
Historiallinen		
Maisemallinen	X	
Arvoluokka	2	

8. Lähteet

9. Suullisia ja kirjallisia tietoja ovat antaneet

Pajula Kaarina
Pajula Kari

10. Lomakkeen täyttäjä

Pauliina Tiusanen 1.6.2005

RAKENNUSKULTTUURIN KOHDEINVENTOINTILOMAKE
Kohdenumero
12.

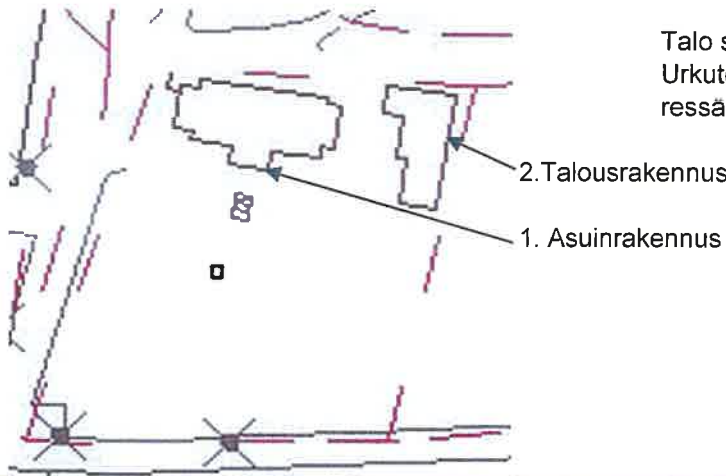
1. Kohde	Marjala
2. Kylä, rekisterinumero ja koordinaatit	Tarpila 2:25 p-681 7350, i-250 3630
3. Osoite	Kangasalantie 1115, 36200 Kangasala
4. Omistaja ja omistajan osoite	Hurme Pekka, Hurme Kirsti ja Hurme Olavi

5. Rakennuskanta ja historia

Kun urkujenrakentaja Martti Tulenheimon suunnitelmat vanhan kotitalonsa lunastamisesta v.1918 epäonnistuivat, hän tästä tuhtuneena otti yhteyttä serkkuunsa Otto-livari Meurmaniin, nuoreen arkkitehtiin, ja pyysi tätä piirtämään itselleen asunnon. Meurmanin tiedustellessa aikataulua, Tulenheimo vastasi: "Rakennusmiehet tulevat maanantai-aamuna!" O-l. Meurman piirsi talon ja se valmistui v.1919. Meurman on kertonut, että hän ei olisi missään tapauksessa halunnut rakennukseen kolmea asuinkerrosta, lähinnä paloturvallisuussyistä, "mutta Martti nimenomaan halusi". Tulenheimo myi talon vuonna 1937 Ikoselle, jolta nykyinen omistaja osti v.1983.

Pihapiiriin kuuluu suurikokoinen asuinrakennus ja talousrakennus jossa sauna, leivintupa, pesutupa, varasto ja kellari.

Marjala lounaasta

Talo sijaitsee Kangasalantien varrella, lähellä Urkutehdasta, Kirkonkylän kansakoulun vieressä.

6. Rakennusten kuvaus

Rakennuksen n:o	1. Asuinrakennus	2. Talousrakennus		
Nyk.käyttö	asuinkäyttö	sama kuin ennen		
Rak.aika	1919	1939 syksy		
Suunnittelija	O.I.Meurman			
Kerrosluku	3	(1) + 1		
Perusta	betoni	kivi + betoni		
Runko	pystyhirsi	hirsi		
Kattomuoto	auma	satula		
Kate	käsin saumattu pelti	pelti		
Vuoraus	rappaus	peiterimalauta		
Ulkovärit	valkoinen / vihreä	punainen / valkoinen		
Ikkunat				
Sisätilat				
Kunto	hyvä	hyvä		
Erytispiirteet	sisätilojen maalaukset			

1. Asuinrakennus on toteutunut alkuperäisten piirustusten mukaan, mutta pääsisäänkäynnin kuistia on muutettu todennäköisesti joskus 1920-30-luvulla, vanhojen valokuvien perusteella. Tuolloin on korotettu myös länsipäädyn kuisti 2-kerroksiseksi. V.1924 on suunnitelu musiikkihuonetta lännen puoleiseen pätyyn, mutta se ei ole toteutunut. Rakennus on kauttaaltaan rapattu ja väriltään valkoinen. Ikkunat ovat vihreät. Nurkissa on harkotus. Aumakaton katteena on käsin saumattu pelti, joka väriltään musta. Pääsisäänkäynnin päällä on nykyisin parveke, jota kannattelee pyöreät

pylväät. Nykyinen omistaja on poistanut julkisivuista vanhan lateksimaalin ja maalannut sen itse tehdyllä kalkkimaalilla. Sähköt, vesi ja viemäri sekä keskuslämmitys putkineen on uusittu. Myös sisäseinillä on rappaus joka huoneessa. Huoneiden ulkonurkkiin on alun perin rakennettu komerot. Sisätiloissa on upeita, alkuperäisiä maalauksia seinissä ja katoissa. Salissa maalaukset ovat musiikkiaiheisia osittain. Kellarissa on oluhuone jossa on Pinxitin maalaamia kuvia kangasalalaisista huomiota herättäneistä henkilöistä sekä Tulenheimon perheestä.

1. Asuinrakennus etelästä O.I.Meuramanin piirustusten mukaan ja valmistuneena.

1. Asuinrakennus pohjoisesta O.I.Meurmanin piirustusten mukaan ja valmistuneena luoteesta ja länsipäädystä.

1. Asuinrakennus nykyisin luoteesta ja länsipäädystä.

1. Asuinrakennus O.I.Meuramanin piirustuksissa molemmita päädyistä.

1. Asuinrakennus etelästä uudistusten jälkeen 1920-30-luvulta.

1. Asuinrakennuksen itäpää nykyisin.

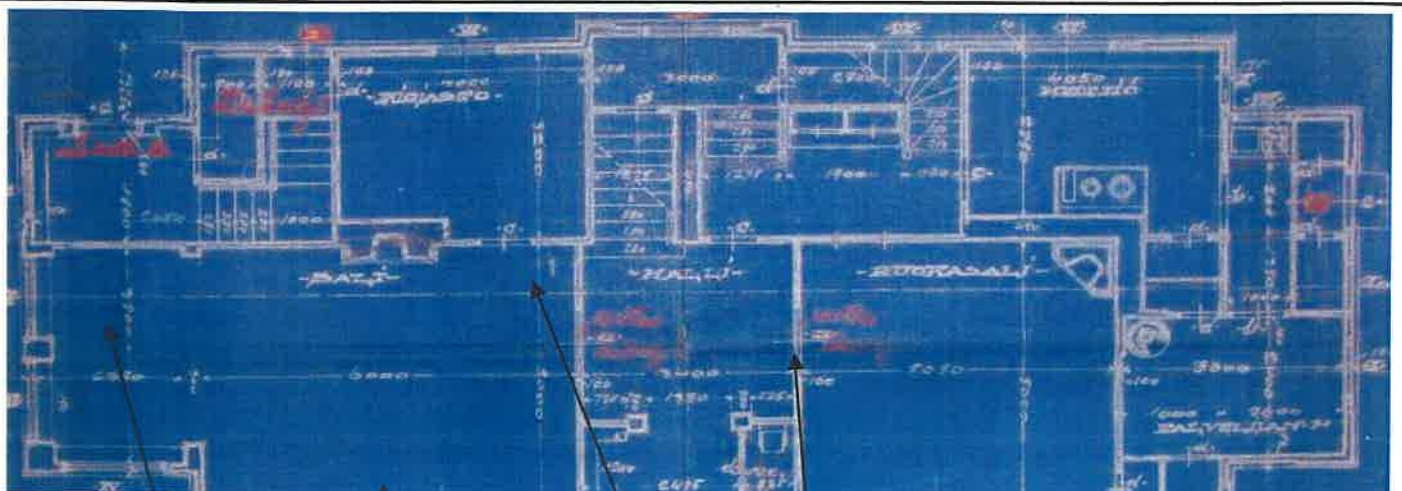

1. Asuinrakennus lounaasta.

2. Talousrakennus on L-mallinen, satulakattoinen rakennus. Katteena on profiloitu pelti, joka on tiilijäljelmää. Rakennus on rinteessä siten että pohjois-etelä-suuntainen osa on kaksikerroksinen, itä-länsi-suuntainen osa yksikerroksinen. Kaksikerroksisen osan ensimmäisen kerroksen etuosa on luonnonkivistä, jotka on muurattu yhteen, takaosa betonista, joka on rapattu ja väriltään valkoinen. Siellä sijaitsee kellari. Toinen kerros, samoin kuin yksikerroksinen osa on hirsirunkoinen ja peiterimalaudoitettu. Laudoitus on punamullan värinen. Huoneiden edustalla on puinen ristikkokaide, joka on maalattu valkoiseksi. Myös ovien ja ikkunoiden vuorilaudat ovat valkoiset. Ovet ja ikkunoiden pokat ovat vihreät. Toisessa kerroksessa on varastoja, sauna, pesutupa ja leivintupa.

2. Talousrakennus lounaasta vasemmalla, yläkuvassa etelästä.

1.krs

Sali eteisestä länteen

Yläkerran aulan kattomaalauksia

Kellarikerroksen oluthuoneen maalaus Tulenheimon perheestä.

Taiteilijan nimikirjoitus.

Ikkunassa Martti Tulenheimon logo. Seinämaalauksien aiheet Kangasalta.

7. Luettelointiperuste

Rakennushistoriallinen	X	Tapahtumahistoriallisesti merkittävä sillä tiloissa on toiminut myös urkutehtaan konttori. Asutushistoriallisesti merkittävä Kangasalan merkittävän vaikuttajan ja urkutehtaan johtajan asuntona. Rakennus- historiallisesti merkittävä harvinaisen rakennutyylin edustaja Kangasalla. Rakennusteknisesti käytetty harvinaista ratkaisua. Rakennus on säilyttänyt hyvin alkuperäiset omianispiirteensä. Tyyliin jäljittelee barokkia.
Historiallinen	X	
Maisemallinen	X	
Arvoluokka	1	

8. Lähteet Kangasala-Seura ry. 1992. Kangasalan kirkon seutu vuosisadan vaihteesta 1950-luvulle. KangasalaSeura ry. / valokuva-arkisto

9. Suullisia ja kirjallisia tietoja ovat antaneet
Hurme Pekka ja Kirsti

10. Lomakkeen täyttäjät
Pauliina Tiusanen 3.5. ja 8.6.2005

RAKENNUSKULTTUURIN KOHDEINVENTOINTILOMAKE	Kohdenumero 13.
--	---------------------------

1. Kohde	Peippola
2. Kylä, rekisterinumero ja koordinaatit	Tarpila 1:21 p-681 7451, i-250 3292
3. Osoite	Kangasalanatie 1081, 36200 Kangasala
4. Omistaja ja omistajan osoite	Sahinoja Kalevi ja Häme-Sahinoja Johanna

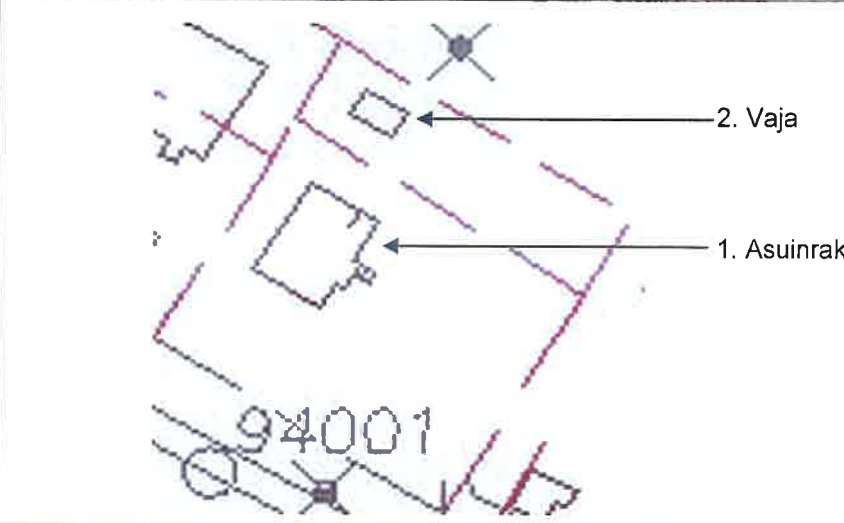
5. Rakennuskanta ja historia

Tilan ovat myyneet Liini ja Eemeli Tarpila 12.3.1927. Se on lohkottu Alasen eli Ala-Tarpilan perintötalosta nro1. Talon on rakentanut rakennusmestari Selim Laaksonen Herttualan Kirkkko-Aakkulasta. Laaksonen on kuitenkin kuollut todennäköisesti talon rakentamisen aikoihin, jolloin leski Emma ja poika Eero, ovat myyneet talon urkujenvirittäjä Erik Valangille ja hänen vaimolleen Elviiralle, 21.8.1933. Talo on rakennettu lopulliseen kuntoon vv. 1933-40. Tällöin on rakennettu myös ulkovaja ja kaivo.

Nykyiset omistajat ovat ostaneet talon Valangin kuolinpesältä vuonna 2000.

Talo sijaitsee Kirkkoharjun rinteessä. Ympäristössä olleet muut vanhat talot on purettu. Luoteispuolella on kerrostalo. Itäpuolella on rakentamatonta harjua.

Pihapiiriin kuuluu asuinrakennuksen lisäksi

6. Rakennusten kuvaus

Rakennuksen n:o	1. Asuinrakennus	2. Vaja		
Nyk.käyttö	asuinikäyttö	varasto		
Rak.aika	1927-33 (1957)	1933		
Suunnittelija				
Kerrosluvu	1 + 2	1		
Perusta	betoni	betoni		
Runko	hirsi + puu	puu		
Kattomuoto	satula + frontoni	satula		
Kate		pelti		
Vuoraus	vaakapaneeli	limilauta		
Ulkovärit	vihreä / keltainen	keltainen / valkoinen		
Ikkunat	2 x 6 pientä ruutua	4-ruutuinen, vaakataso		
Sisätilat				
Kunto	hyvä	hyvä		
Erityispiirteet				

1. Asuinrakennus on rakennettu rinteeseen siten että talon koillisen puoleiseen päähän on saatu kellarikerros. Kellarikerroksessa on ollut iso sauna ja toinen huone. Kellaria on alettu kunnostaa keväällä 2002 ja se on valmistunut vuonna 2003. Nämä kaksi tilaa on erotettu väliseinillä neljäksi tilaksi, joissa on sauna, pesuhuone, kodinhoituhuone ja vessa. Kodinhoitohuoneeksi muutettu tila henkii vanhaa. Ainoastaan lattia on uusittu, muuten pitoja on ainoastaan maalattu.

Ensimmäistä kerrosta on laajennettu vuonna 1957, jolloin on tehty siipi keittiötä varten. Keittiösiiven kunnostus on aloitettu toukokuussa 2004 ja se on nyt valmis. Lattian muovimatto on poistettu ja tilalle on tehty lankkulattia. Vanhat kaapistot on kunnostettu. Keittiön vieressä olevaa huonetta kunnostetaan parhaillaan. Huoneen puulattia on vaihdettu ja seinät on tapetoitu. Keittiön ja huoneen välinen seinä on laitettu umpeen.

Valangin aikaan talossa oli tehty perusparannusta ja vuosikorjauksia vv. 1951-80; mm. v. 1951 vesijohto, 1953 keskuslämmitys jolloin uunit on purettu, 1966 sisäkorjauksia, sähköjä ja jalkalistoja sekä v. 1979 lisäikkunat ikkunoiden väleihin ja sähkölämmitys. Lisäikkunat ovat edelleen muuten alkuperäisten ikkunoiden väleissä.

Taloss on melko jyrkkä harjakatto, jonka idän puoleisella lappeella on frontoni. Katteena on aaltopeltiä muistuttava pahvi. Vaakapanelointi on väriltään vihreä, ja vaikuttaisi että se on ollut talon alkuperäinen väri. Ikkunat on jaettu pystyvuorilla kahteen osaan, joista molemmissa on 6-ruutuiset ikkunat. Ikkunapokat on keltaiset, vuorilaudat vihreät. Pääsisäänkäynnin edessä on pyöreiden pylväiden varassa avokatos, jossa aumakatto.

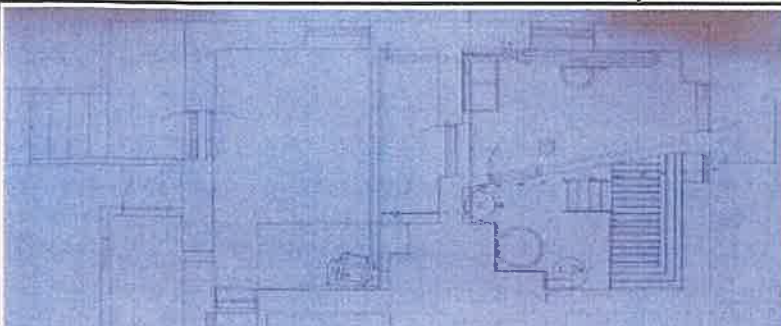
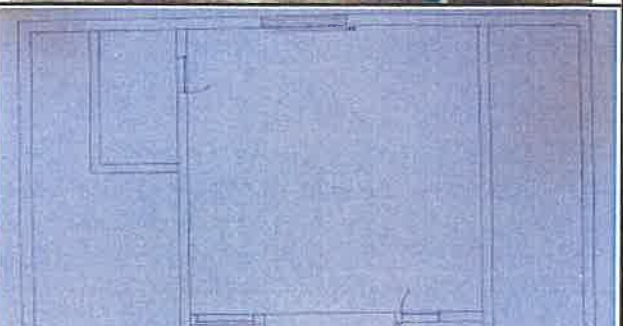
2. Vaja on rakennettu osittain vanhoille perustuksille. Sen kohdalla on aiemmin ollut puucee. Kirjallisiin muistiinpanoihin perustuen, se on rakennettu vv. 1933-40. Limilaudoitus on väriltään keltainen, samoin ikkunapokat. Ikkunan ja oven vuorilaudat sekä räystäslaudat ovat valkoiset.

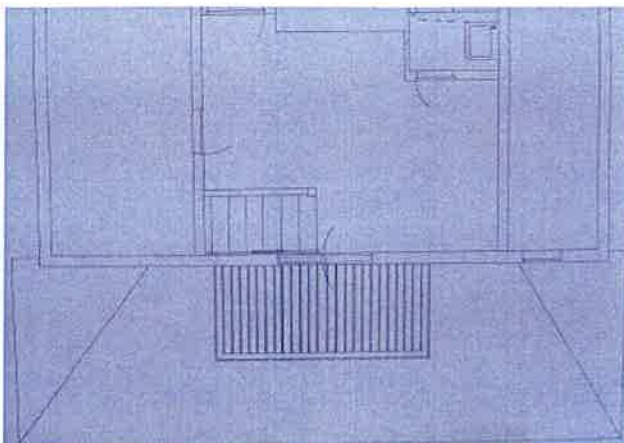
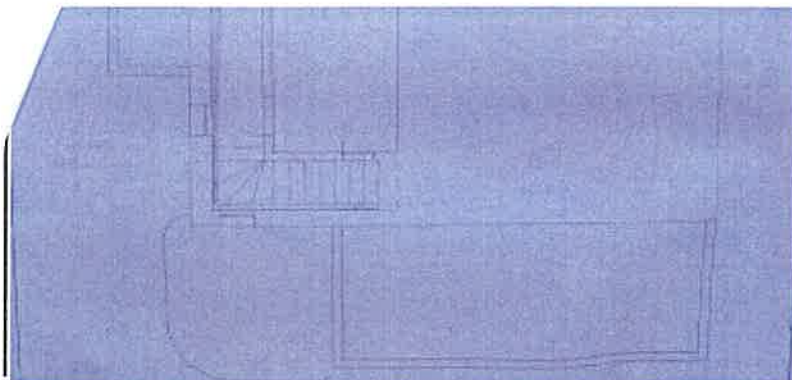

1. Asuinrakennus yläkuvassa kaakosta, oikealla ylhäällä koillisesta, oikealla lounaasta ja alakuvassa luoteesta.

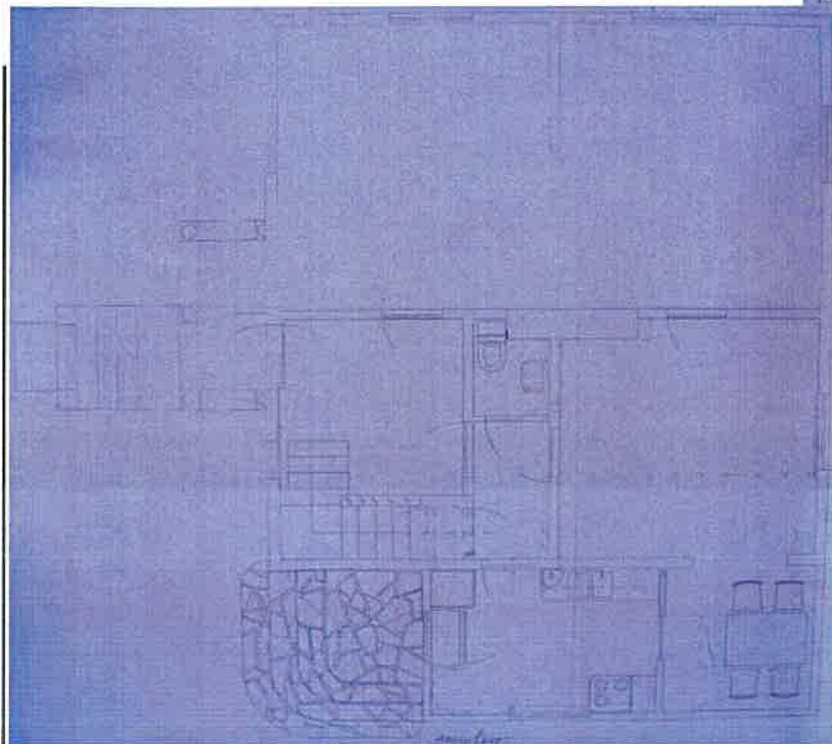

2. Vaja lounaasta

Ylhäällä vasemmalle kellari, oikealla 2.krs, alla 1.krs

7. Luettelointiperuste

Rakennushistoriallinen	X	Rakennushistoriallisesti arvokas harvinaista rakennustyyliä edustava kohde, jossa alkuperäiset ominaispiirteet säilyneet hyvin.
Historiallinen	X	
Maisemallinen	X	
Arvoluokka	2	Asutushistoriallisesti merkittävä vanhana lohkotilana. Merkittävä myös yhtenä harvoista asuinrakennuksista joita enää jäljellä, jossa asunut urkutehtaan työväkeä. Maisemallisesti näkyvällä paikalla tienvarsimaisemassa harjun rinteessä.

8. Lähteet

Kangasala-Seura ry.1992.Kangasalan kirkon seutu vuosisadan vaihteesta 1950-luvulle.

9. Suullisia ja kirjallisia tietoja ovat antaneet

Johanna Häme-Sahinoja ja Kalevi Sahinoja

10. Lomakkeen täyttäjä

Pauliina Tiusanen 18.4.2005

RAKENNUSKULTTUURIN KOHDEINVENTOINTILOMAKE		Kohdenumero 14.
1. Kohde	Pirtti	
2. Kylä, rekisterinumero ja koordinaatit	Tarpila 1:213 p-681 7380, i-250 3810	
3. Osoite	Tapulintie 6, 36200 Kangasala	
4. Omistaja ja omistajan osoite	Kangasalan Nuorisoseura ry.	

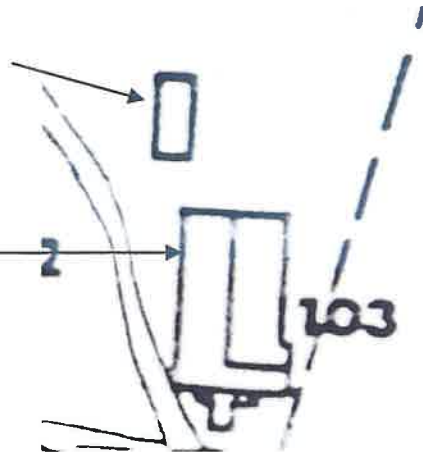
5. Rakennuskanta ja historia

1. Pirtti etelästä

1963 purettu ulkorakennus

1. Pirtti

Pirtti-niminen tiluskappale on erotettu Alasen perintötalosta nro 1, Tarpilan kylässä talollinen Kaarlo Adolf Heinolta 18.1.1904.

Nuorisoseurantalo "Pirtti" on valmistunut v.1906.

V. 1911 rakennus oli punainen ja siellä oli näyttämön ja kokoontumistilojen lisäksi seuran ylläpitämä lukusali, jota myös kunta oi avustanut. Sinne oli sijoitettuna noin 1400 nideä käsittävä kunnan lainakirjasto sekä Kangasalan raittiusseuran pienempi lainakirjasto, joita hoiti puuseppä K.Koski.

Vuonna 1915 Pirtille muutti Kangasalan säästöpankki, joka toimi siellä vuoteen 1932.

Pirtti on edelleen Kangasalan Nuorisoseuran omistuksessa. Siellä pidetään myyjäisiä, näyttelyjä, huutokauppoja ja parvekkeelta julistetaan kesäkauden avaus.

Pirtti sijaitsee Kirkkoharjun itäpäässä, harjun päällä. Mäen alapuolella on Kangasalan kirkko.

Pihapiirissä on enää ainoastaan Pirtti-rakennus, ulkorakennus on purettu vuonna 1963.

6. Rakennusten kuvaus

Rakennuksen n:o	1. Pirtti
Nyk.käyttö	tapahtumia ym.
Rak.aika	1906
Suunnittelija	
Kerrosluku	1 + 1
Perusta	lohkottu harmaagraniitti
Runko	hirsi
Kattomuoto	päädyistä aumattu satula
Kate	saumattu pelti
Vuoraus	vaaka- / pystypaneeli
Ulkovärit	keltainen / valkoinen
Ikkunat	valkoiset
Sisätilat	Sali, ravintola, eteinen, näyttämö
Kunto	hyvä
Erityispiirteet	länsipuolen ovien katokset

Länsipuolen ovi ja katos

1. Pirtin sisä- ja ulkopuolisissa korjauksissa ei ole tehty suuria muutoksia. V. 1963 on haettu ja saatu lupa korjaustöihin, joissa on korjattu ravintolaa, WC:t, näyttämö ja lämmitysjärjestelmä. Vuonna 1978 on saatu lupa rakentaa varasto nestemäiselle polttoaineelle rakennuksen pätyyn. Vuoden 1991 katselmuspöytäkirjan mukaan on hyväksyttyä rakennussuunnitelmaa noudattaen tehty uusi peltikate lisävarustuksineen ja pohjarakenteiden osittainen korjaus, päätyparvekkeen kunnostus, savupiippujen yläpää, ulkoportaat, kellari sisäänkäynteineen, vesikaton vanhan pellityk-

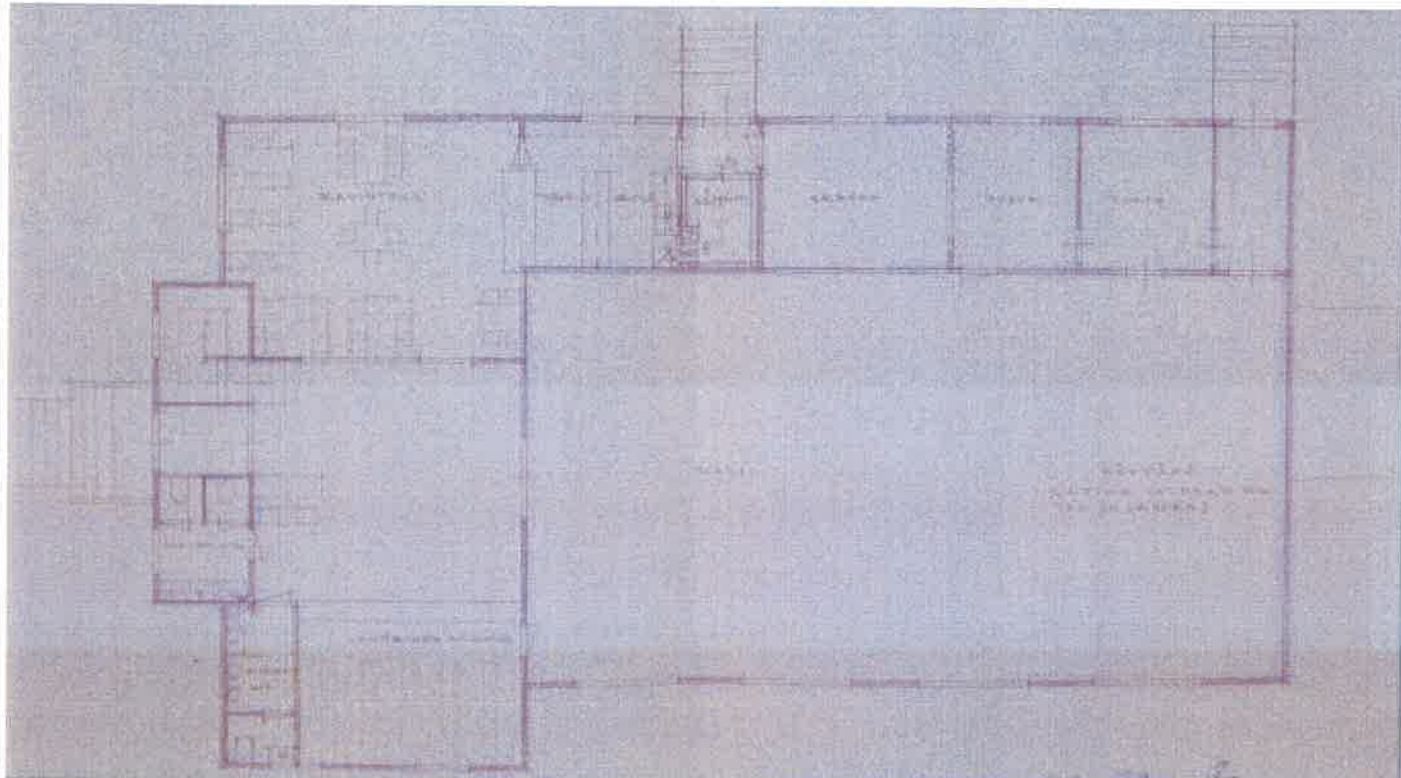
sen purku, puuosien uusiminen ja katon notkokohtien oikaisu. Vuonna 1992 on uusittu vuorilaudoitus kokonaan, korjattu hirsikerta osittain, laitettu lisäeristystä sekä tehty ulkomaalaus. Viimeisin korjaus/muutos on vuodelta 2002, jolloin on rakennettu sisäänkäyntiin inva-luiska ja valettu pääportaat umpeen sekä rapattu. Sisällä siivouskomero on muutettu inva-wc-tilaksi ja viereiseen syvennykseen on rakennettu uusi siivouskeskus.

1. Pirtti luoteesta

1. Pirtti idästä

Pohjapiirustus vuoden 1963 korjaustöistä

7. Luettelointiperuste

Rakennushistoriallinen	X	Sivistyshistoriallisesti merkittävä nuorisoseuran rakennus. Rakennus on säilyttänyt hyvin alkuperäiset ominaispiirteensä. Maisemallisesti merkittävällä paikalla Kirkkoharjun päällä, valtakunnallisesti merkittäväksi rakennetuksi ympäristöksi 1998 luetteloidulla alueella.
Historiallinen	X	
Maisemallinen	X	
Arvoluokka	1	

8. Lähteet

Kangasalan kunnan ympäristöpalvelut, rakennusvalvonta ja -luvut
Kangasala-Seura ry. 1992. Kangasalan kirkon seutu vuosisadan vaihteesta 1950-luvulle.

9. Suullisia ja kirjallisia tietoja ovat antaneet

10. Lomakkeen täyttäjät

Pauliina Tiusanen 22.12.2004

RAKENNUSKULTTUURIN KOHDEINVENTOINTILOMAKE	Kohdenumero 15.
--	---------------------------

1. Kohde	Ponsi
2. Kylä, rekisterinumero ja koordinaatit	Tarpila 1:154
3. Osoite	Kangasalantie 1134
4. Omistaja ja omistajan osoite	Ponsi Kirsti; Kangasalantie 1134, 36200 Kangasala
	Pettinen Risto; Vasamakatu 2 B, 04230 Kerava

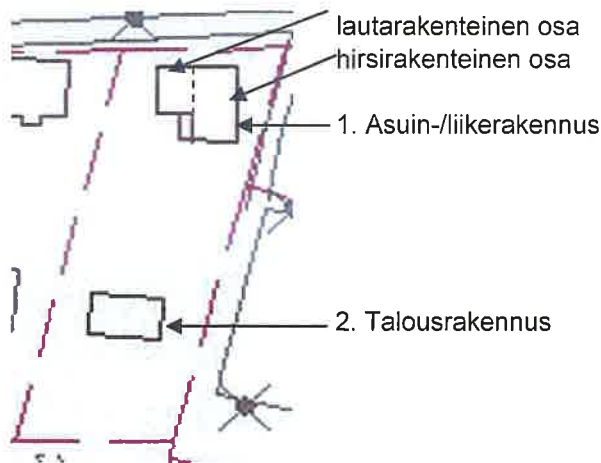
5. Rakennuskanta ja historia

Tontin on vuokrannut Tarpilasta leipuri Emil Lindström, myöhemmin Lehmusvirta, joka piti talossa leipomoa. Siinä toimi myös kahvila. Leipomon mentyä konkurssiin, opettaja Eino Tarpila osti tilan. Häneltä talon osti nykyisen omistajan vanhemmat lokakuussa 1914. Tontti oli vuokralla aina 1950-luvulle saakka, jolloin Tapila myi sen. Vilho Ponsi jatkoi talossa leipomotoimintaa, myöhemmin hän piti sähköliikettä. Talossa on ollut myös muuta liiketoimintaa, mm. parturi. Jatkosodan aikana lotat leipoivat vanhassa pakarissa armeijalle ruisleipää. Nykyisin talo on ainoastaan asuinkäytössä

Pihapiiriin kuuluu entisen liike- ja asuinrakennuksen lisäksi talousrakennus, jossa nykyisin sauna ja liiteri.

Talo sijaitsee Kangasalantien varressa, lähellä kirkkoa. Vastapäätä on entinen seurahuone, vieressä toinen vanha liike- ja asuinrakennus.

6. Rakennusten kuvaus

Rakennuksen n:o	1.Asuin-/liikerakennus	2.Talousrakennus	
Nyk.käyttö	asuinkäyttö	sauna + liiteri	
Rak.aika	1904-05	1904-05	
Suunnittelija			
Kerrosluku	1 + 1 + ullakko	1	
Perusta	lohkottu harmaagraniitti (betoni)	betoni	
Runko	hirsi	hirsi / puu	
Kattomuoto	satula kahteen suuntaan	satula	
Kate	sementtitiili	sementtitiili	
Vuoraus	pysty/vaaka/pystypaneeli	peiterimalauta	
Ulkovärit	maalarin valkoinen / valkoinen	punainen / valkoinen	
Ikkunat	T-ikkunat	2-osaiset, pystypuu	
Sisätilat		sauna + liiteri	
Kunto	hyvä	hyvä	
Erityispiirteet	sisäpintojen vanhat materiaalit		

1. Asuin-/liikerakennus on laajennettu 1920-luvun alussa L-malliseksi, puurakenteisella osalla. Vanha osa on hirsirakenteinen. Hirsirakenteisen osan kirkon puoleinen huone on toiminut liikehuoneena, josta on johtanut raput alapuolella olleeseen pakariin. Hirsiosa on ollut punamullan värinen, laudoittamaton, ja päätykolmiot ovat olleet keltaiset. Panelointi ja vaalea väritys on tehty laajennuksen jälkeen. Rakennukseen on tehty 1968 viimeisimmät muutokset. Kaikkia julkisivuja muuttavia muutoksia, mm. ikkunoiden vaihtoa ei ole toteutettu. Alakertaan vievät rappuset on muu-

tettu, piippu purettu ja rakennettu yläkertaan wc. Alakerrassa on keittiön seinää siirretty ja pakarin iso leivinuuni purettu. Uunista saadut tiilet on käytetty pesutilan seiniin, kellarin puolelta otetun keittiön lisätilaan tiskipöytänurkkaan, sokkelin luonnonkivien sisäpuolen suoristamiseen kellareissa ja saunan uuteen savupiippuun. Pönttöuuneihin on laitettu sähkövastukset ja talo liitetty vesiosuuskuntaan ja sisälle vedetty vesijohdot. Sisäkattoa on myymälän viereisessä huoneessa ja eteisessä madallettu, pinkopahvikatto on jätetty taakse. Muissa huoneissa on on vanha huonekorkeus ja katto on paneloitu. Myymälässä on seinässä enso-pahvi, muualla pinkopahvi. Myymälän viereisessä huoneessa on rintapaneeli koivuvanerista. Salin katossa on myös koivuvaneri, seinissä vanha tapetti. Lautalattiat, kynnykset ja väliovet ovat vanhat. Pohjakerroksen hirsiosa on pystyhirrestä. Hirret ja sisäkattolaudat ovat mustuneet. L:n kulmaan on tehty parveke ja patio. Talo oli n.1980-luvulla vihreä, mutta nykyisin taas vaalea. Panelointi on jaettu vaakaliistoilla. Ylempi seinäpaneeli ja rintapaneeli ovat pystyä helmiponttipaneelia, alempi seinäpaneeli vaakapaneelia. Puurakenteisessa laajennuksessa rintapaneelin alapuolella on vielä vaakapaneeli. Katto on molempiin suuntiin satula ja katteena on vanha sementtitiili, joka on puhdistettu ja pinnoitettu n.3-4v. sitten. Alla on päre. Tiiliikate on laitettu ennen sotia. Rästäs on yksinkertainen ja sitä kannattelee konsolit. T-ikkunoiden yläpuolen vuorilauta jäljittelee tympanonia. V.2003 on sisätiloissa lattian sisällä olleet käyttövesiputket uusittu ja vedetty pintaan.

1. Asuin-/liikerakennus koillisesta. Kulmahuone myymälä.

1. Asuin-/liikerakennus idästä.

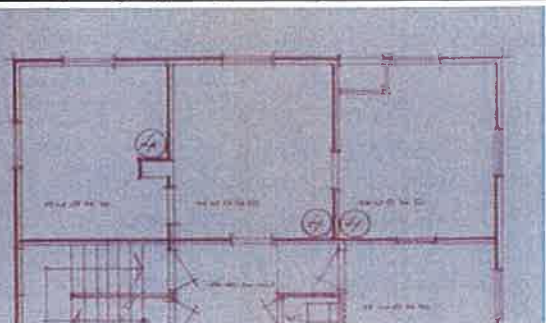
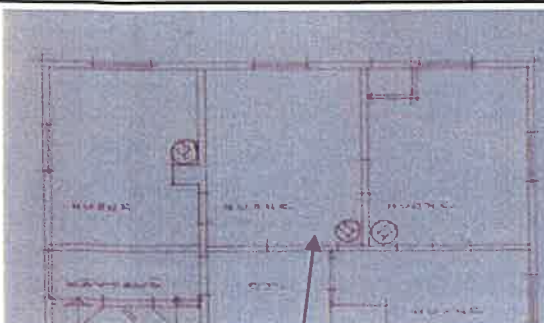
1. Asuin-/liikerakennus lounaasta.

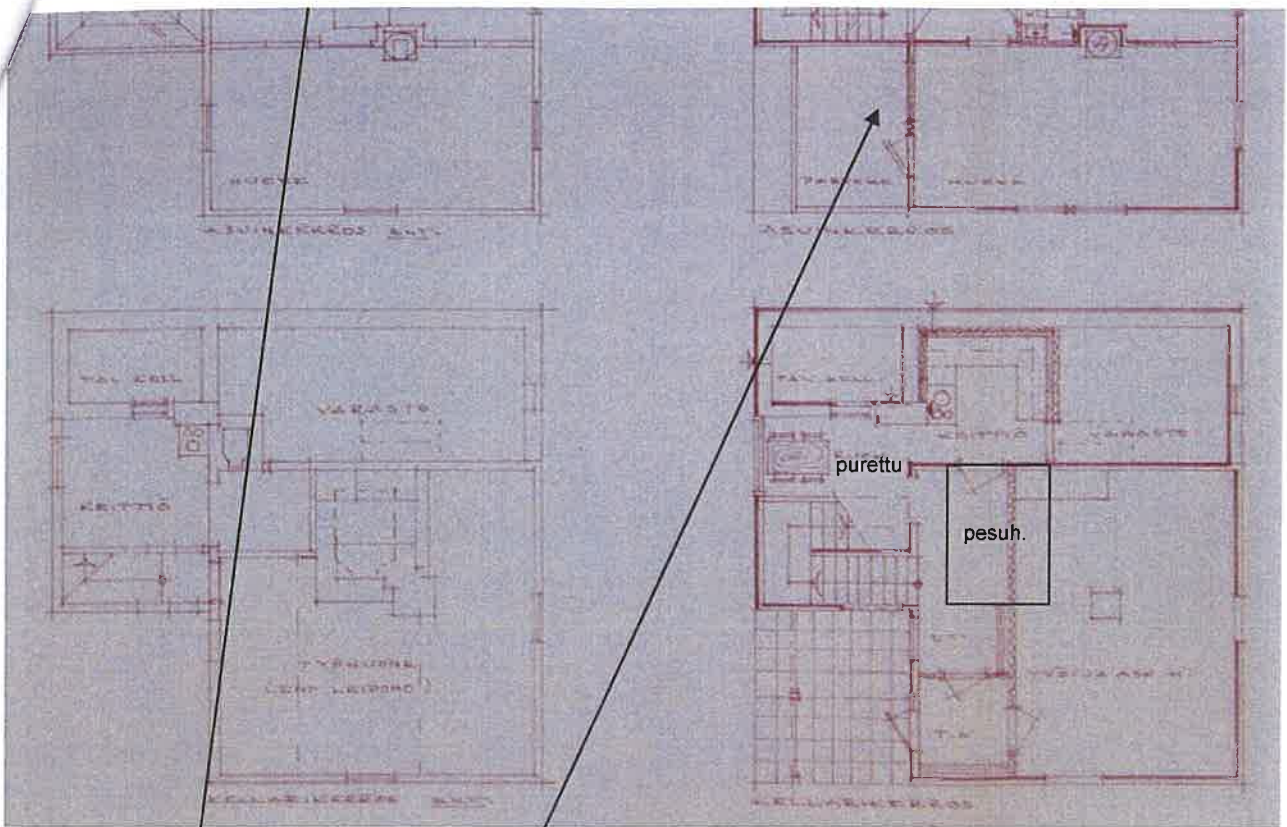

1. Asuin-/liikerakennus luoteesta

Pohjoispäädyn ikkun ja konsolit.

Alkuperäinen pohja vasemalla ja vuoden 1968 suunnitelma, joka lisäyksiin toteutunutkin, oikealla.

Entisen liikehuoneen pieni pöytäuuni.

Salin vanerikatto ja vanhaa tapettia.

2. Talousrakennuksessa on sauna ja liiteri. Siinä on ollut alun perin myös sikala ja ulkokuusi, mutta ne on purettu. Sauna on rakennuksen länsipäässä, liiteri itäpäässä. Molempiin mennään eteisen kautta, johon pariovet. Sauna on hirsirakenteinen, liiteri puurakenteinen ja todennäköisesti myöhemmin rakennettu. Rakennus on peiterimalaudoitettu ja väriltään punamullan värinen. Ikkunat vuorilautoineen, oven vuorilaudat sekä räystääs- ja nurkkalaudat ovat valkoiset. Satulakaton katteena on tiili. Perustust on betonista.

2. Talousrakennus pohjoisesta.

2. Talousrakennus etelästä.

7. Luettelointiperuste

Rakennushistoriallinen	X	Taloushistoriallisesti merkittävä vanha liikerakennus. Rakennushistoriallisesti merkittävä kertaustyylin edustaja, jossa uusrenesanssivaikutteita. Ominaispiirteet säilyneet hyvin. Maisemallisesti merkittävä osan kirkon ympäristön ja Kangasalantien vanhoja liikerakennuksia.
Historiallinen	X	
Maisemallinen	X	
Arvoluokka	1	

8. Lähteet Kangasala-Seura ry. 1992. Kangasalan kirkon seutu vuosisadan vaihteesta 1950-luvulle.

9. Suullisia ja kirjallisia tietoja ovat antaneet

Ponsi Kirsti

10. Lomakkeen täyttäjä

Pauliina Tiusanen 2.6.2005

RAKENNUSKULTTUURIN KOHDEINVENTOINTILOMAKE		Kohdenumero 16.
1. Kohde	Putero (Virastotalo 1)	
2. Kylä, rekisterinumero ja koordinaatit	Herttuala 4;296 p-681 727, i-250 4180	
3. Osoite	Kunnantie 1, 36200 Kangasala	
4. Omistaja ja omistajan osoite	Kangasalan kunta, PL 50, 36200 Kangasala	

5. Rakennuskanta ja historia

kunnanvirasto1 etelästä

Kangasalan kunta on ostanut 27.4.1914 rusti-tilallisen Samuli Heikki Tavelan ja hänen vaimonsa Eriikka Kustaava Tavelan perikunnalta Puteron verotalon nro 4 Herttualan kylästä. Tontilla oli tuolloin rakennus 1800-luvun lopulta, jossa asui maalari ja VPK:n päällikkö Nygren. Rakennus purettiin ja paikalle rakennettiin uusi kunnantalo arkkitehti Arvo Eräsen suunnitelman mukaan v. 1938. Arkkitehdin kanssa tuli erimielisyyksiä ja ainoastaan pääjulkisivu on hänen käsialaansa. Muut on rakennettu pohjapiirustuksen perusteella. Kunnanviraston lisäksi rakennukseen tuli mm. palopääliskön asunto, tilat paloautoille. Siinä on ollut myös kunnanlääkärin asunto ja vastaanottotilat aina 1970-luvun alkuun. Uuden paloaseman valmistuttua 1980-luvun alussa, rakennukseen tehtiin muutoksia, jonka jälkeen siinä on ollut ainoastaan toimistotiloja. Päätös uudelleenjärjestelystä on tehty vuonna 1986.

Virastotalo 1:ssä toimii kunnan hallinnon virastotoimet. Talo sijaitsee keskustassa, päätien varrella.

letkutorni

Kunnanvirasto 1. idästä

6. Rakennusten kuvaus

Rakennuksen n:o	1. Kunnanvirasto 1
Nyk.käyttö	Virastotalo 1
Rak.aika	1936
Suunnittelija	arkkitehti Arvo E. Eräsen
Kerrosluku	(1) + 3
Perusta	betoni
Runko	betoni
Kattomuoto	auma
Kate	saumattu pelti
Vuoraus	revitty rappaus
Ulkovärit	keltainen / valkoinen
Ikkunat	mm. 2- ja 4-ruutuisia
Sisätilat	toimistotiloja
Kunto	hyvä
Erityispiirteet	letkutorni

1. Virastotalo 1. on edelleen vanhan paloaseman letkutorni maamerkinä. Muutoinkin ulkoasu on säilynyt hyvin alkuperäisenä. Muutokset ovat tapahtuneet lähinnä sisätiloissa. Etelän puoleisella julkisivulla on pääsisäänkäynti, jonka molemmiin puolin kukkapenkit jotka on tehty lohkotusta harmaagraniitista. Sisäänkäyntejä on myös kaikilla muillakin julkisivuilla. Ikkunat on jaoteltu pysyvuulla kahteen osaan, jotka alaosastaan vaakapuulla erotettu pieniksi ruuduiksi. Ikkunoiden puitteet ovat valkoiset. Rappaus on vaalean keltainen.

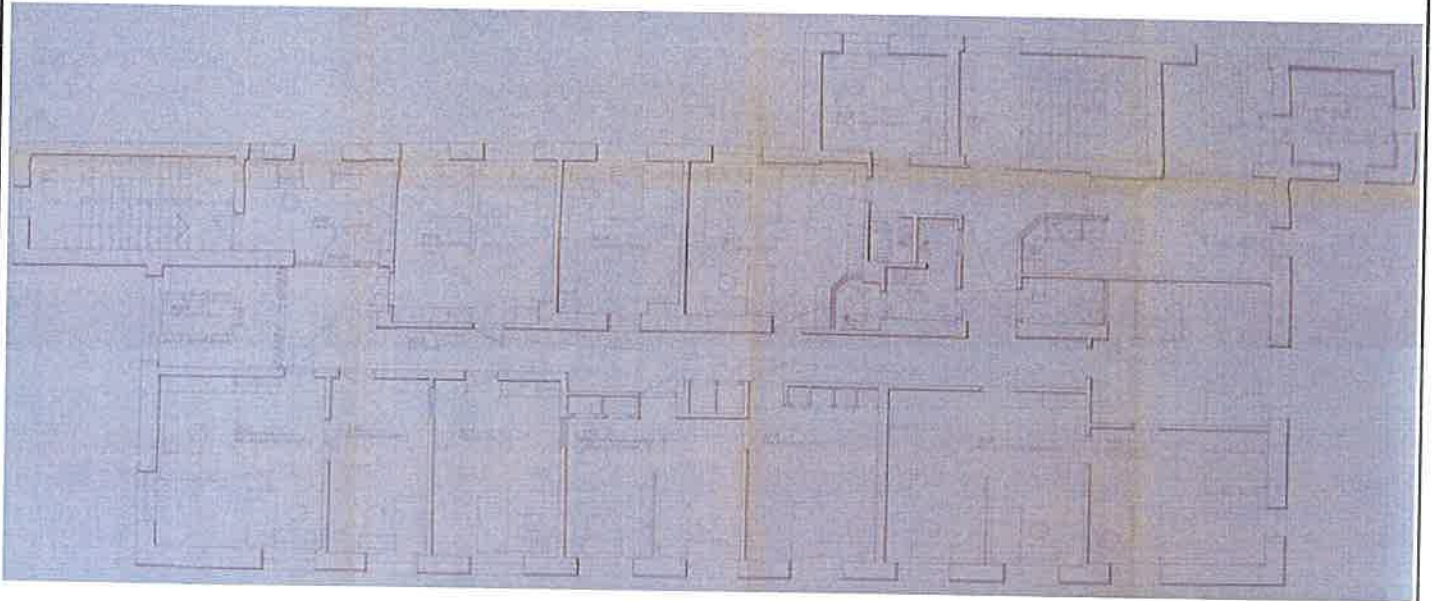

Kunnanvirasto 1 pohjoisesta

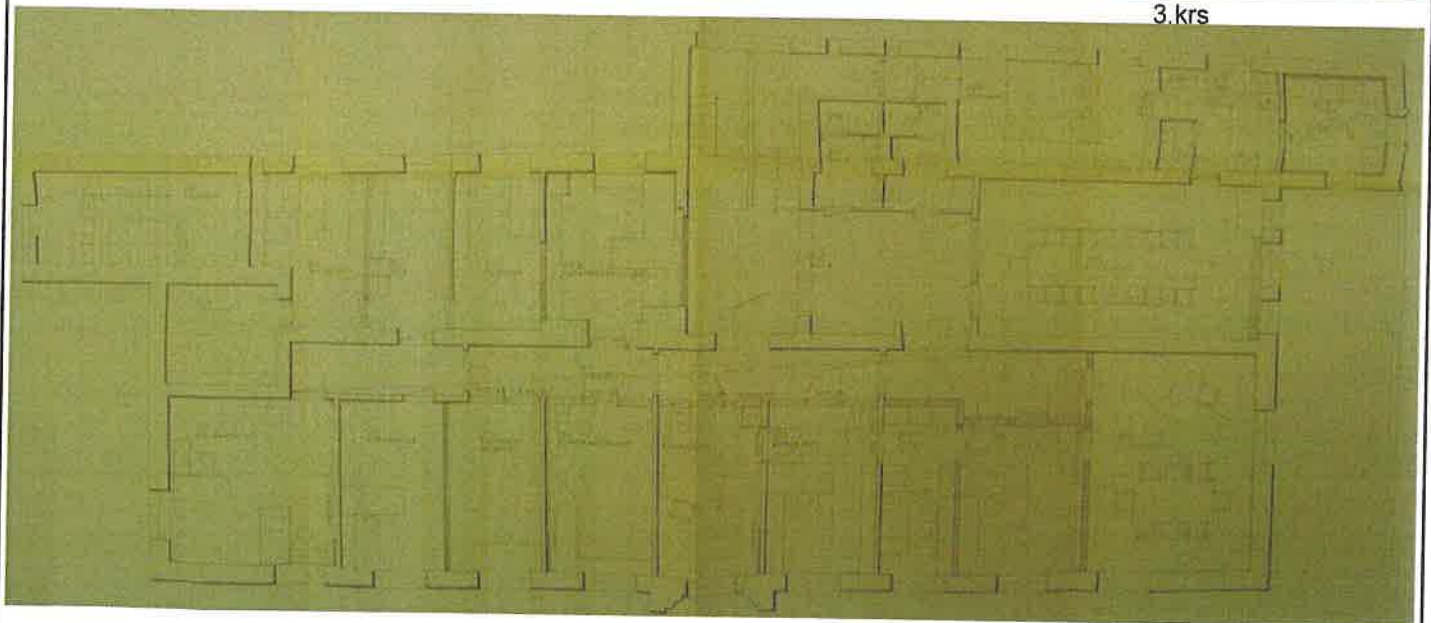

Kunnanvirasto 1 lännestä

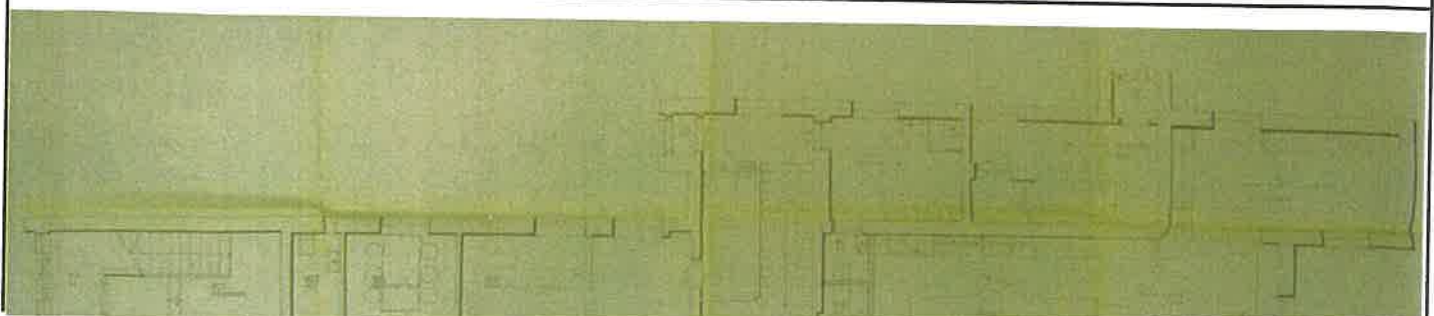
Sisätilojen muutospiirustukset vuodelta 1986:

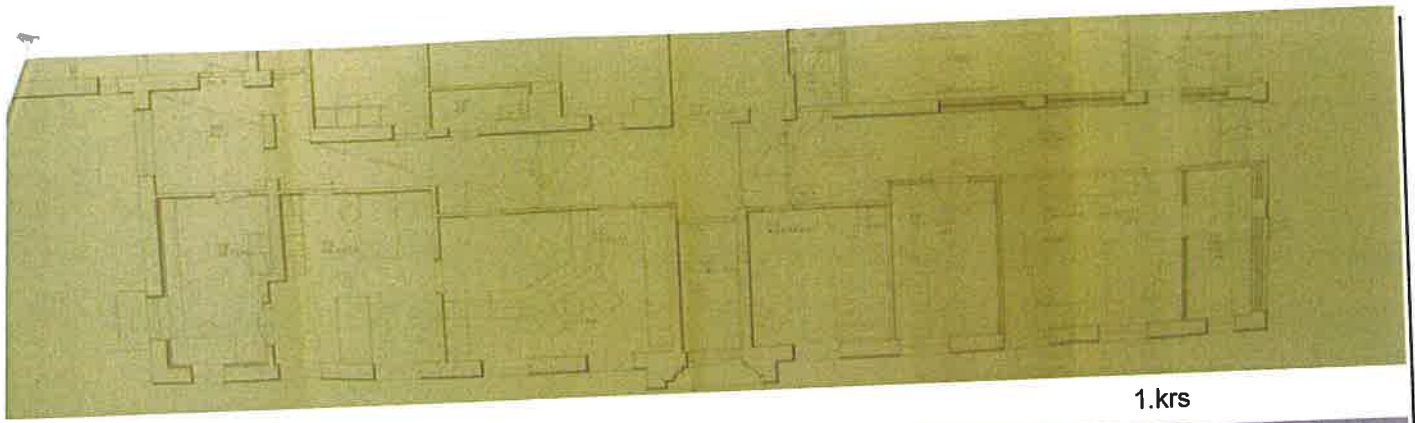

3.krs

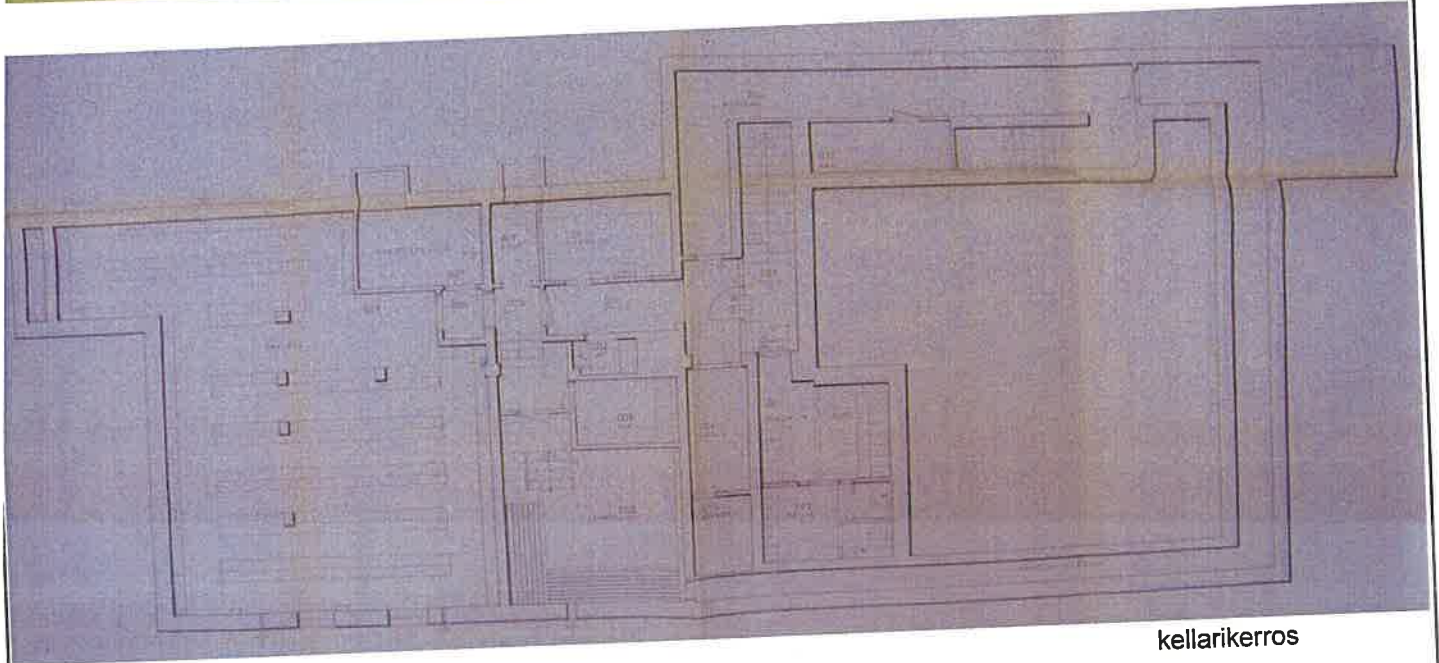

2.krs

1.krs

kellarikerros

7. Luettelointiperuste

Rakennushistoriallinen	X	Rakennus on hyvin säilyttänyt alkuperäiset klassistiset piirteensä. Historiallisesti merkittävä kunnan ensimmäisenä virastotalorakennuksena. Maisemallisesti merkittävä keskellä kirkonkylän keskustaa päätien varrella.
Historiallinen	X	
Maisemallinen	X	
Arvoluokka	1	

8. Lähteet

Kangasalan kunnan tekniset palvelut, rakennusvalvonta. Kangasalan Sanomat 27.6.1980/Markku Teräsmaan luento Kangasala-Seura ry.1992.Kangasalan kirkon seutu vuosisadan vaihteesta 1950-luvulle.

9. Suullisia ja kirjallisia tietoja ovat antaneet

10. Lomakkeen täyttäjät
Pauliinta Tiisanen 22.12.2004

RAKENNUSKULTTUURIN KOHDEINVENTOINTILOMAKE
Kohdenumero
17.

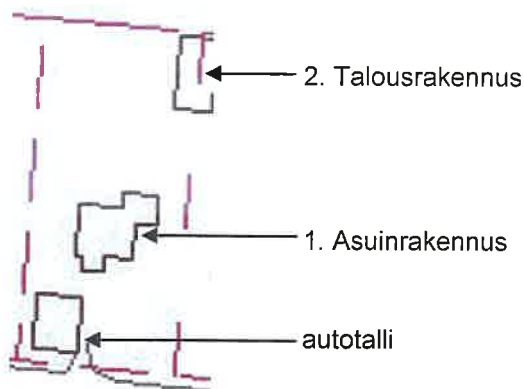
1. Kohde	Päivärinne
2. Kylä, rekisterinumero ja koordinaatit	Herttuaala 2:173
3. Osoite	Kiertotie 13, 36200 Kangasala
4. Omistaja ja omistajan osoite	Heinonen Markku ja Ritva

5. Rakennuskanta ja historia

Talo on Sulo Pulkkilan itselleen rakennuttama talo. Veli rakensi viereen samanlaisen. He ovat olleet töissä urkutehtaalla ja myöhemmin perustaneet oman harmoonitehtaan. Veljekset Pulkkilan puusepänverstas sijaitsi talojen itäpuolella. Talo on ollut perikunnan omistuksessa vuoteen 1999, jolloin sen ostivat Juha ja Tiia Henttinen. Heiltä talon on ostanut nykyiset omistajat joulukuussa 2004.

Pihapiiriin kuuluu asuinrakennus ja talousrakennus, joka osittain viereisellä tontilla, sekä uusi autotallirakennus.

Talo sijaitsee omakotitaloalueella, jossa monen ikäisiä taloja. Ympäristöön on valmistumassa uusiakin taloja. Itäpuolella talo, joka on rakennettu samaan aikaan, samoilla piirustuksilla, sekä vanha Veljekset Pulkkilanpuusepänverstaan rakennus, joka rakennettu v. 1951.

Talo uutena keskimmäisenä. Oikean puoleinen talo on nro 18. Ranta-Aho, vasemman puoleinen on purettu ja tilalle rakennettu uusi 1970-luvulla. Talot ovat olleet alueen ensimmäisiä 1930-luvulla rakennettuja asuinrakennuksia.

6. Rakennusten kuvaus

Rakennuksen n:o	1. Asuinrakennus	2. Talousrakennus		
Nyk.käyttö	asuinkäyttö			
Rak.aika	1934	1930-luvun loppu		
Suunnittelija	Pulkkila			
Kerrosluku	1½	1		
Perusta	betoni	betoni		
Runko	hirsi	hirsi / puu		
Kattomuoto	satula	satula		
Kate	profiloitu pelti, tiilijälj.	aaltopelti		
Vuoraus	pysty-/vaakapaneeli	pohjoispää pystylauta		
Ulkovärit	keltainen / valkoinen	punainen / valkoinen		
Ikkunat	2+4=6-ruutuiset			
Sisätilat				
Kunto	hyvä	hyvä		
Erityispiirteet				

1. Asuinrakennus on alun perin ollut noppamainen. Sitä on laajennettu vuoden 1999 jälkeen Henttisten toimesta koilliskulmaan sauna- ja pesutiloilla. Tällöin on uusittu mineriittikate tiiltä jäljittelevään peltiin ja maalattu rakennus. Talo on aiemminkin ollut saman värinen. Länsipäätyyn on rakennettu parveke.

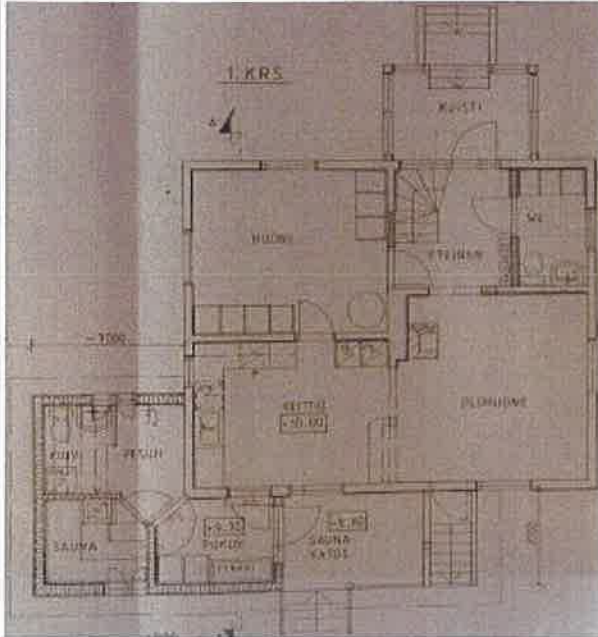
Talo 1970-luvulla

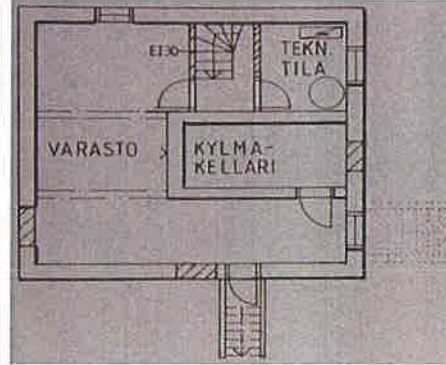
Talo 2005

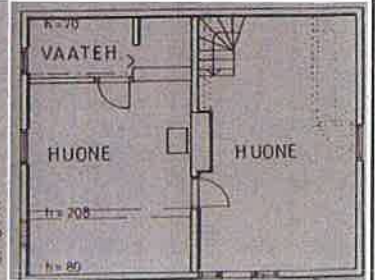
1. Asuinrakennus pohjoisesta

1.krs

kellari

ullakko

2. Talousrakennus on yhteinen naapuritalon, nro 17. Ranta-Aho, kanssa. Se on puoliksi molempien tontilla. Eteläpäässä on hirsirakenteinen sauna, pohjoispää on pysty-laudoitettu, puurunkoinen. Rakennuksessa on varastoja.

7. Luettelointiperuste

Rakennushistoriallinen	X	Alueensa vanhinta asutushistoriaa edustava kohde. Historiallisesti merkittävä harvoja säilyneitä urkutehtaan työntekijöiden asuntoja. Vanha osa rakennushistoriallisesti tyypillinen 1930-luvun asuinrakennus keskusta-alueella. Maisemallisesti merkittävä osana viereisen talon ja Veljekset Pulkkilan puusepänverstaan muodostamaa alueen vanhaa kokonaisuutta.
Historiallinen	X	
Maisemallinen	X	
Arvoluokka	2	

8. Lähteet Kangasala-Seura ry. 1992. Kangasalan kirkon seutu vuosisadan vaihteesta 1950-luvulle.

9. Suullisia ja kirjallisia tietoja ovat antaneet
Heinonen Ritva

10. Lomakkeen täyttäjä
Pauliina Tiusanen 8.6.2004

RAKENNUSKULTTUURIN KOHDEINVENTOINTILOMAKE
Kohdenumero
18.

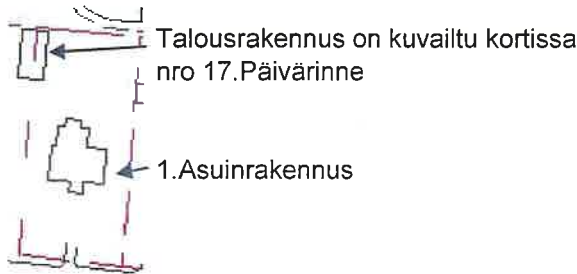
1. Kohde	Ranta-Aho
2. Kylä, rekisterinumero ja koordinaatit	Herttua 2:174
3. Osoite	Kiertotie 15, 36200 Kangasala
4. Omistaja ja omistajan osoite	Mäkirintala Riitta ja Tero

5. Rakennuskanta ja historia

Talo on Yrjö Pulkkilan itselleen rakennuttama talo. Veli rakensi viereen samanlaisen. He ovat olleet töissä urkutehtaalla ja myöhemmin perustaneet oman harmonitehtaan. Veljekset Pulkkilan puusepänverstas sijaitsi talojen itäpuolella. Talo on ollut vuokrattuna 1986-1998, jonka jälkeen tyhjillään vuoden. Nykyiset omistajat olivat vuokralla vuoteen 2004, jolloin ovat marraskuussa ostaneet sen.

Pihapiiriin kuuluu asuinrakennus ja talousrakennus, joka osittain viereisellä tontilla.

Talo sijaitsee omakotitaloalueella, jossa monen ikäisiä taloja. Ympäristöön on valmistu. - massa uusiakin taloja. Molemmiin puolin vanhat rakennukset, joista länsipuolen talo rakennettu samaan aikaan samoilla piirustuksilla. Itäpuolella vanha Veljekset Pulkkilan puusepänverstaan rakennus, joka rakennettu v. 1951.

Talo uutena 1930-luvulla

6. Rakennusten kuvaus

Rakennuksen n:o	1. Asuinrakennus		
Nyk.käyttö	asuinkäyttö		
Rak.aika	1932-36		
Suunnittelija	Yrjö Pulkkila		
Kerroslukku	1½		
Perusta	betoni		
Runko	hirsi		
Kattomuoto	satula		
Kate	tiili		
Vuoraus	pysty- / vaakapaneeli		
Ulkovärit	valkoinen		
Ikkunat	2+4=6-ruutuiset, vanhat		
Sisätilat			
Kunto	hyvä		
Erityispiirteet	marmoroidut pönttöuunit		

1. Asuinrakennus on alkuperäiseltä osaltaan noppamainen, 1½-kerroksinen talo. Sitä on laajennettu lisäsiivillä länteen ja pohjoiseen luoteiskulmasta. Alkuperäisen osan ikkunat ovat vanhat, alkuperäiset, samoin panelointi, joka on vain maalattu. Ensimmäinen kerros on vaakapaneloitu, yläkerran osuus on pystyä helmiponttipaneelia. Talo on kokonaan valkoinen. Satulakaton katteena on uusi tiili. Etelän puoleiselle lappeelle on rakennettu uusi frontoni. Talon on rakentanut Artturi Saario Yrjö ja Aino Pulkkilalle ja se valmistui 1936, jolloin heidän häät vietettiin talossa.

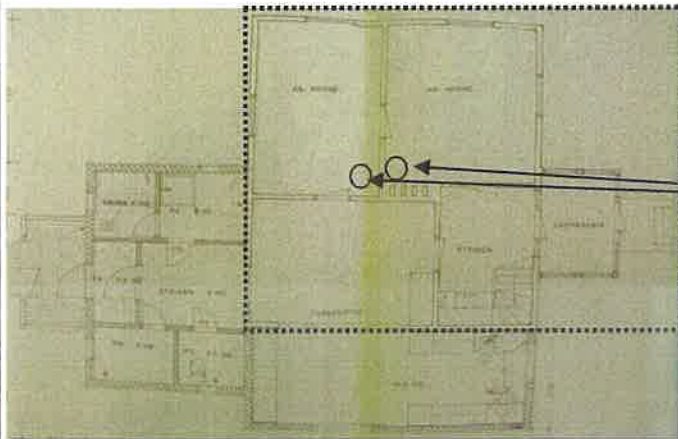
Kuisti valmistui myöhemmin. Suunnittelu on tehty tulitikkuaskin kanteen. Taidemaalari Kustaa Salminen on maalanut olo- ja makuuhuoneiden pöytäuunien marmoroinnit. Yläkerta on alkuun ollut kylmää vintttilaa jossa on ollut yksi kylmä kesähuone. Huone on rakennettu lämpimäksi n.1952-54. Nykyinen omistaja on aloittanut talon kunnostamisen v.1999, jolloin huoneista on poistettu pinkopahvit.Keittiön leivinuuni on purettu jo 1970-luvulla.

1. Asuinrakennus kaakosta

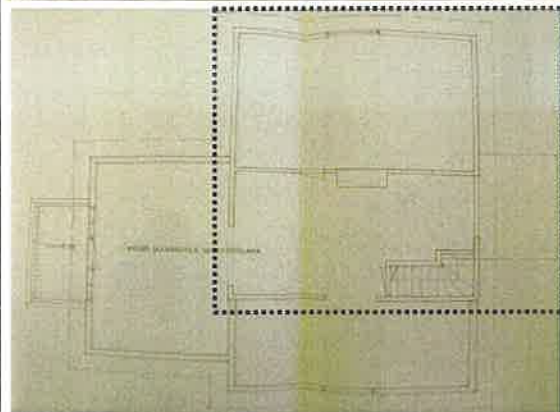

1.Asuinrakennus pohjoisesta

marmoroidut uunit

1.krs

vanha osa katkoviivalla

2.krs

olohuoneen uuni

7. Luettelointiperuste

Rakennushistoriallinen	X	Alueensa vanhinta asutushistoriaa edustava kohde. Historiallisesti merkittävä harvoja säilyneitä urkutehtaan työntekijöiden asuntoja. Vanha osa rakennushistoriallisesti tyypillinen 1930-luvun asuinrakennus keskusta-alueella Maisemallisesti merkittävä osana viereisen talon ja Veljekset Pulkkilan puusepänerstaatin muodostamaa alueen vanhaa kokonaisuutta.
Historiallinen	X	
Maisemallinen	X	
Arvoluokka	2	

8. Lähteet Kangasala-Seura ry.1992.Kangasalan kirkon seutu vuosisadan vaihteesta 1950-luvulle.

9. Suullisia ja kirjallisia tietoja ovat antaneet
Mäkrintala Riitta ja hänen äitinsä

10. Lomakkeen täyttäjät
Pauliina Tiusanen 3.5.2005

RAKENNUSKULTTUURIN KOHDEINVENTOINTILOMAKE	Kohdenumero 19.
--	---------------------------

1. Kohde	Ranta-Ukkila
2. Kylä, rekisterinumero ja koordinaatit	Sorola 1:118
3. Osoite	Ruutanantie 14, 36200 Kangasala
4. Omistaja ja omistajan osoite	Männistö Aino ja Veikko

5. Rakennuskanta ja historia

1. Vanha apteekki kaakosta

1. Vanha apteekki

Kangasalan ensimmäinen apteekki on avattu v.1899 nykyisen Osuuspankin paikalla olleeseen taloon. Apteekki toimi siinä useita Apteekkareina toimivat 1899-1911 Emil Helelius, 1911-1915 Karl Melartin ja 1916-1944 Oskar Allèn.Allènin kuoltua apteekkariksi tuli Helvi Veijola. Toiminta jatkui vanhoissa tiloissa kunnes rakennus siirtyi kokonaan pankin käyttöön 1952.Helvi Veijola muutti tällöin rakennuttamaansa uuteen apteekkiin Ukkijärven rantaan.Apteekin on suunnitellut arkkitehtitoimisto Inkeri ja Erkki Linnasalmi Helsingistä ja sen on rakentanut rakennusliike Salo. Veijola oli erikoislaatuinen, boheemi persoona, joka ei välittänyt omasta pukeutumisesta ja siisteydestään.Hän oli älykäs muttei empaattinen eikä tullut toimeen toisten ihmisten kanssa.Ystäviin kuului kuitenkin Lepokodin Maritta Aarnikotka.Veijola kuoli apteekkarin asunnossa sattuneen tulipalon yhteydessä 4.5.1968.Veijolan kuoltua apteekkariksi tuli Göte Löwing, joka piti apteekkia Ukkijärven rannassa vain pari vuotta. Hän siirsi apteekin keskelle kylää uuteen liiketaloon 1971. Nykyinen omistaja osti rakennuksen marraskuussa 1971.Siinä toimii lakiasiaan toimisto.

Apteekki sijaitsee Ruutanantien varressa, Ukkijärven rannalla, lähellä Lepokotia, vanhaa postia ja kirjakauppaa.

6. Rakennusten kuvaus

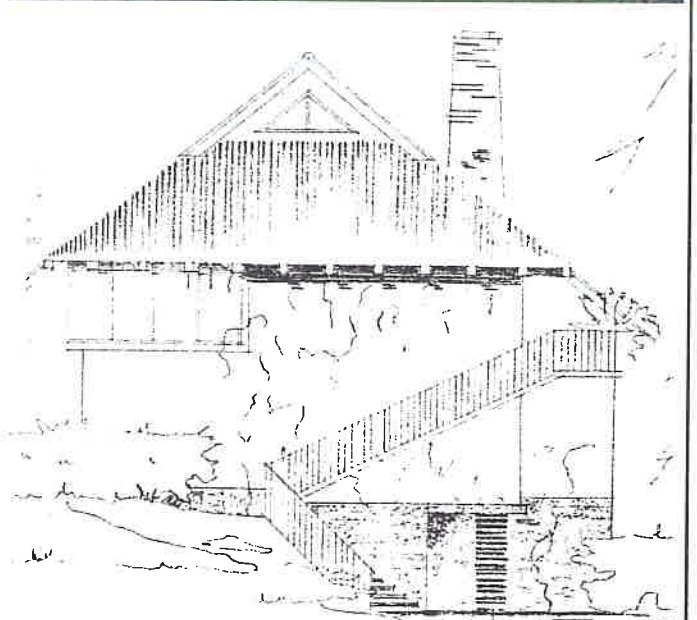
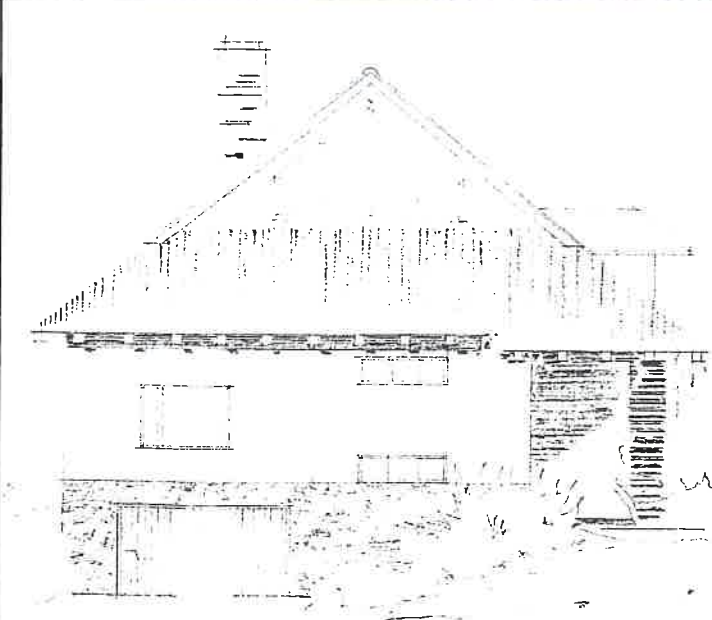
Rakennuksen n:o	1. Vanha apteekki		
Nyk.käyttö	toimisto-/asuinkäyttö		
Rak.aika	1952		
Suunnittelija	arkkitehtitoimisto Inkeri ja Erkki Linnasalmi		
Kerrosluku	(1) +2 + (1)		
Perusta	betoni		
Runko	tiili		
Kattomuoto	auma		
Kate	savitiili, ruukku		
Vuoraus	rappaus / liuskekivi		
Ulkovärit	keltainen		
Ikkunat	alkuperäiset		
Sisätilat	toimisto- / asuintiloja		
Kunto	hyvä		
Erityispiirteet	alkuperäisessä asussaan		

1. Vanha apteekki valmistunut keväällä -52. Loppukatselmus on pidetty 1.4.1952. Katselmuksen on tehnyt rakennuttajan puolesta arkkitehti Erkki Linnasalmi ja arkkitehti P.Tala. Nykyiset omistajat ovat ostaneet rakennuksen Helvi Veijolan perikunnalta. Rakennus on pääasiassa asuinkäytössä mutta siinä toimii myös lakiasiaan toimisto Männistö. Sisätiloissa on tehty lähinnä pintaremonttia. Tarjoiluhuoneesta on poistettu väliseinät ja 1.krs rakennettu yksi kevytrakenteinen väliseinä. Muita muutoksia pohjaratkaisuun ei ole tehty. Vanhoja vesijohtoja on uusittu ja uudet on

vedetty pintavetoina, vanhojen ollessa seinien sisässä. Saunan kertalämmitteinen kiuas on poistettu ja tilalle on laitettu sähkökiuas. Pukuhuoneen lattiaa on uusittu. Ulkopuolella ei ole tehty julkisivuja muuttavia korjauksia. Rakennusta on korjattu perinteisillä materiaaleilla, mm. kalkkimaali on tehty itse. Maalaus on tehty v.1999.

Vanhat ikkunat on korjattu perinteisesti. Järven puolella ruukkutiilikatetta on uusittu, mutta samanlaisilla Ormaxin tiilillä. Alkuperäiset tiilet ovat Perniön savitiilitehtaan tiiliä.

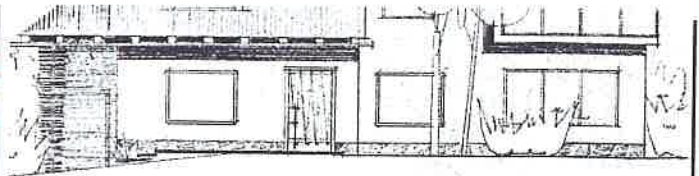
Kivijalka on päällystetty liuskekivillä. Lounaispuolen katosta kannatteleva pilari on tehty liuskekivistä. Vaakatasoiset kivet on muurattu yhteen. Nykyiset omistajat ovat laittaneet katoksen alle maahan liuskekivilaattoja ja tehneet matalan muuratun kiveytyksen suojaamaan tieltä valuilta vesiltä. Tiilirunko on rapattu harja-/kamparappauksella ja maalattu keltaiseksi. Ikkunoiden pokat on tummanruskeat. Katto on päädyistä aumattu, mutta siinä on kuitenkin harja. Harjan muodostamissa kolmioissa on ikkunat. Lounaan puoleisella julkisivulla lape jatkuu muodostaen katoksen oven päälle.

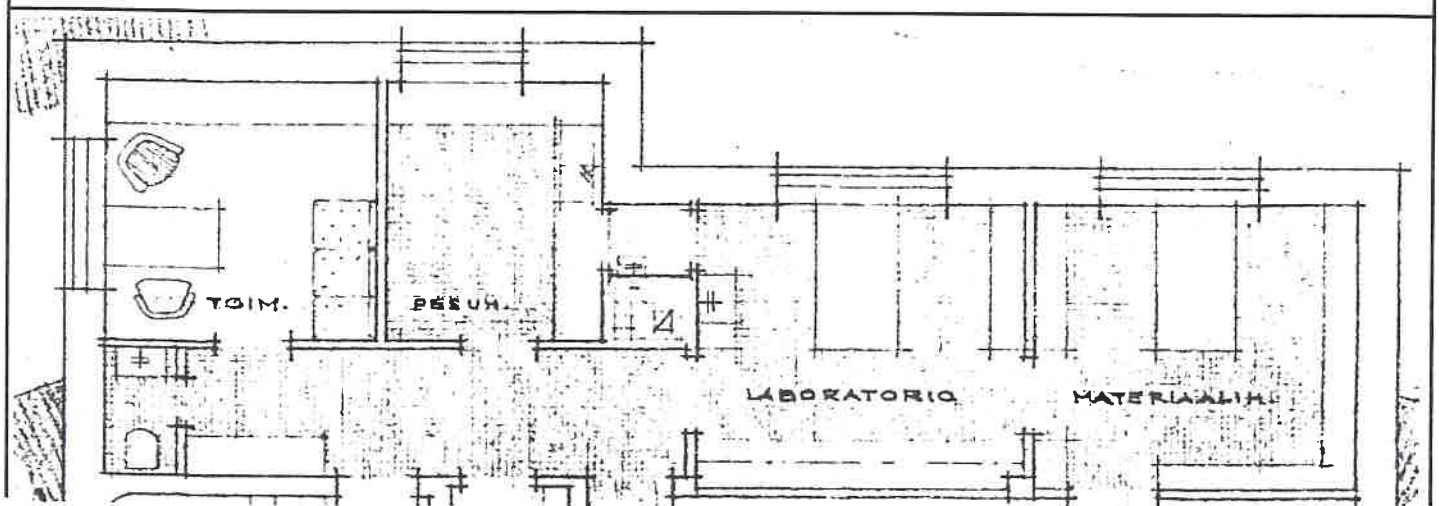
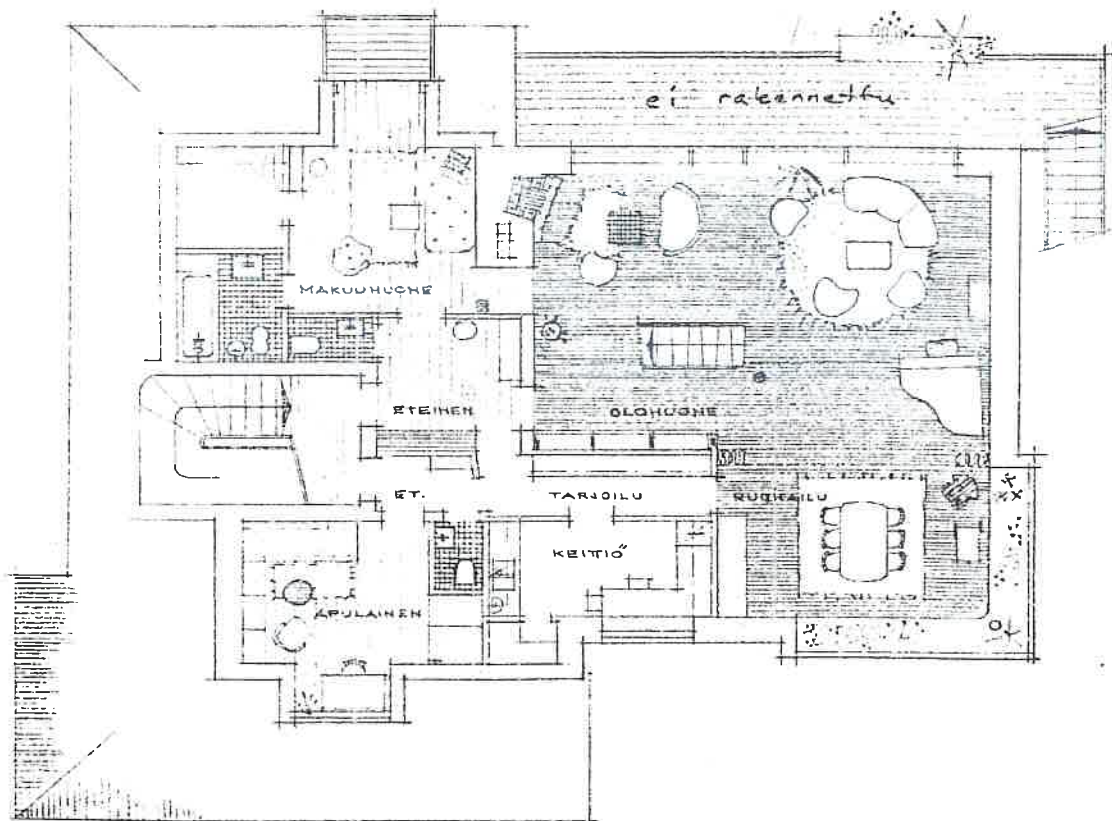
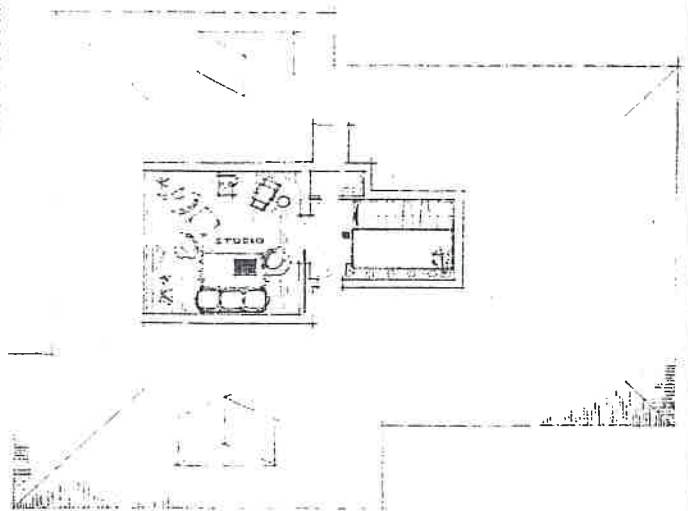
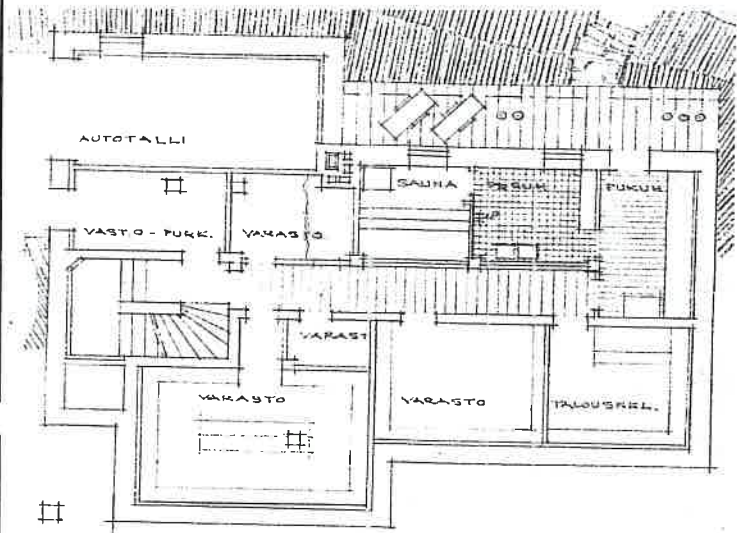
Luoteen puoleinen julkisivu. Yläkerran ikkunan ylimmäinen, kolmiomainen osa ei ole toteutunut.

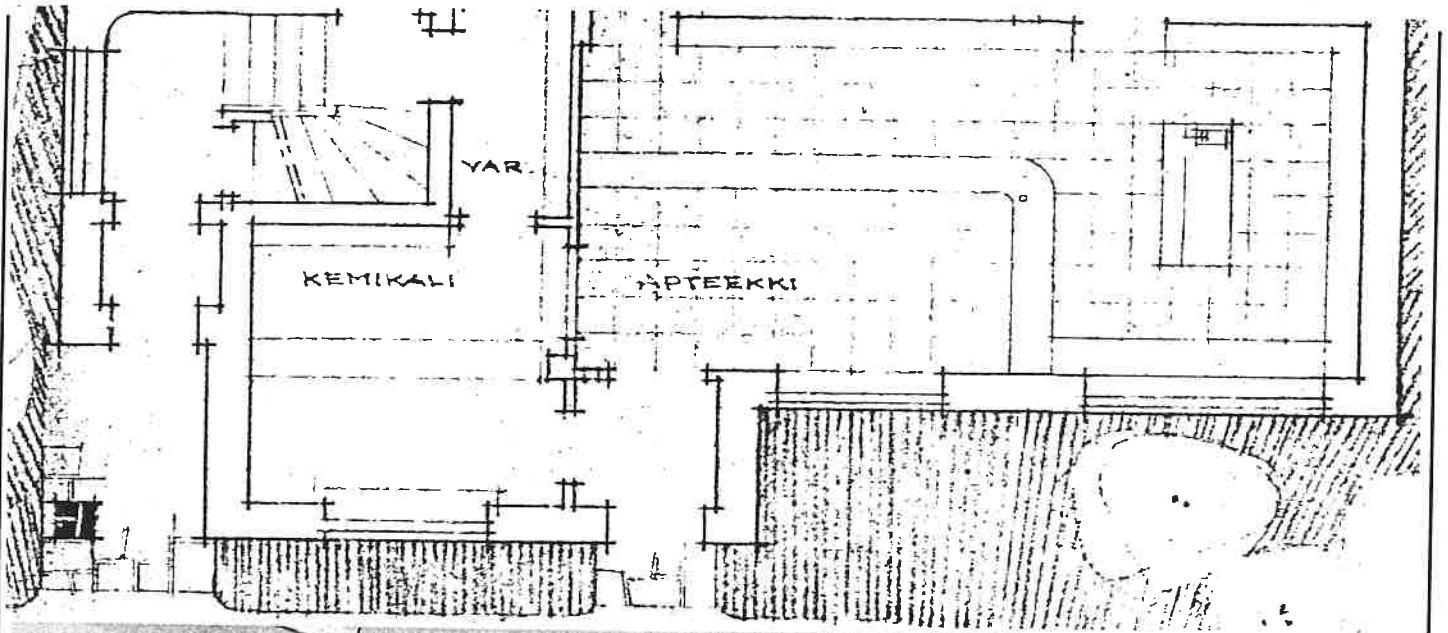
Kaakon puoleinen julkisivu. Parveke ja sieltä johtavat rappuset eivät ole toteutuneet. Myös ikkunoita vähemmän.

Lounaan puoleinen julkisivu on toteutunut suunnitelman mukaan, eikä siinä ole tehty muutoksia.

Kuva apteekin sisätiloista.
Lähde: Alla mainittu.
Kuva: Suomen apteekkariliitto

7. Luettelointiperuste

Rakennushistoriallinen	X	
Historiallinen	X	
Maisemallinen	X	
Arvoluokka		1

8. Lähteet | Raitio Raine 1999; Tietoa ja tinktuuraa. Apteekkipalvelua 100 vuotta Kangasalla.
Gummerus Kirjapaino Oy.

9. Suullisia ja kirjallisia tietoja ovat antaneet
Männistö Veikko

10. Lomakkeen täyttäjä
Pauliina Tiusanen 30.5.2005

RAKENNUSKULTTUURIN KOHDEINVENTOINTILOMAKE
Kohdenumero
20.

1. Kohde	Rauhamäki
2. Kylä, rekisterinumero ja koordinaatit	Tarpila 1:35 p-681 7323, i-250 3712
3. Osoite	Kangasalantie 1127
4. Omistaja ja omistajan osoite	Saarinen Niilo, Kangasalantie 1127 AS 1, 36200 Kangasala

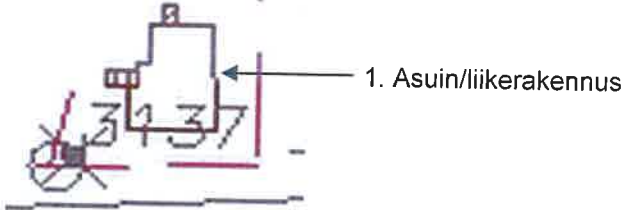
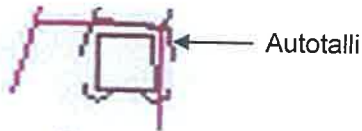
5. Rakennuskanta ja historia

Tällä paikalla on ollut talo jo 1800-luvulla. Talon asukkaita ovat olleet urkutyöntekijä J. P. Pettersson, entinen talollisen tytär Maria (Matilda) Pikkola, joka vuokrasi ko. tontin 50 vuodeksi Liini ja Eemeli Tarpilalta vuonna 1918, ja neidit Östman 1910-20-luvuilla. Rakennus purettiin ja nykyinen rakennus rakennettiin samalle paikalle 1930-luvulla.

Talossa on ollut monenlaista liiketoimintaa. Se tunnetaan ns. Landstörmin talona. Landström piti talossa kangaskauppaa. Sen jälkeen siinä on toiminut mm. Kangasalan Putkilämpö, Kodinkoneliike, Viinikan pesula, Tsad-vaatekauppa, laukkuliike, antiikkiliike ja kioski. Nykyisin siinä on nykyisen omistajan toimesta hammaslääkärin toimitilat kahdeksatta vuotta. Nykyinen omistaja on ostanut talon äidiltään n. 1978. Tämä oli ostanut talon kiinteistönvälittäjän myymänä vuonna 1968.

Talo sijaitsee aivan Kangasalantien varressa, ollen merkittävä osa kirkon ympäristön "kylänraitin" jäljellä olevaa vanhinta rakennuskantaa.

Pihapiiriin kuuluu asuin/liikerakennuksen lisäksi autotallirakennus.

6. Rakennusten kuvaus

Rakennuksen n:o	1. Asuin/liikerak.			
Nyk.käyttö	asuin/liikekäyttö			
Rak.aika	1930-luku			
Suunnittelija				
Kerrosluke	1 + 2			
Perusta	betoni			
Runko	hirsi			
Kattomuoto	satula			
Kate	käsin saumattu pelti			
Vuoraus	peiterimalauta			
Ulkovärit	beige / valkoinen			
Ikkunat	6-ruutuinen			
Sisätilat				
Kunto				
Erityispiirteet	lunetti-ikkuna katolla			

1. Asuin / liikerakennus on rakennettu rinteeseen siten, että kellarikerroksen on saatu liikehuoneisto ja pesutilat. Talo on melko jyrkkäharjainen. Satulakaton katteena on käsin saumattu pelti. Kate on alkuperäinen, sitä on vain maalaamalla huollettu. Talo on ollut 1960-70-lukujen taitteessa sinertävä, mutta tämä väri on lähellä alkuperäistä, joka on saattanut olla kuitenkin hiukan vaaleampi. Taloon on laitettu keskuslämmitys v. 1968, ikkunat vaihdettu 1970-luvun lopulla, jolloin on rakennettu sauna. Viime talvena on vaihdettu lämmituskattila. Laitakin väliseiniä on suojattu ja

ovia poistettu, muutoin asuintiloissa on tehty lähinnä pintaremonttia.

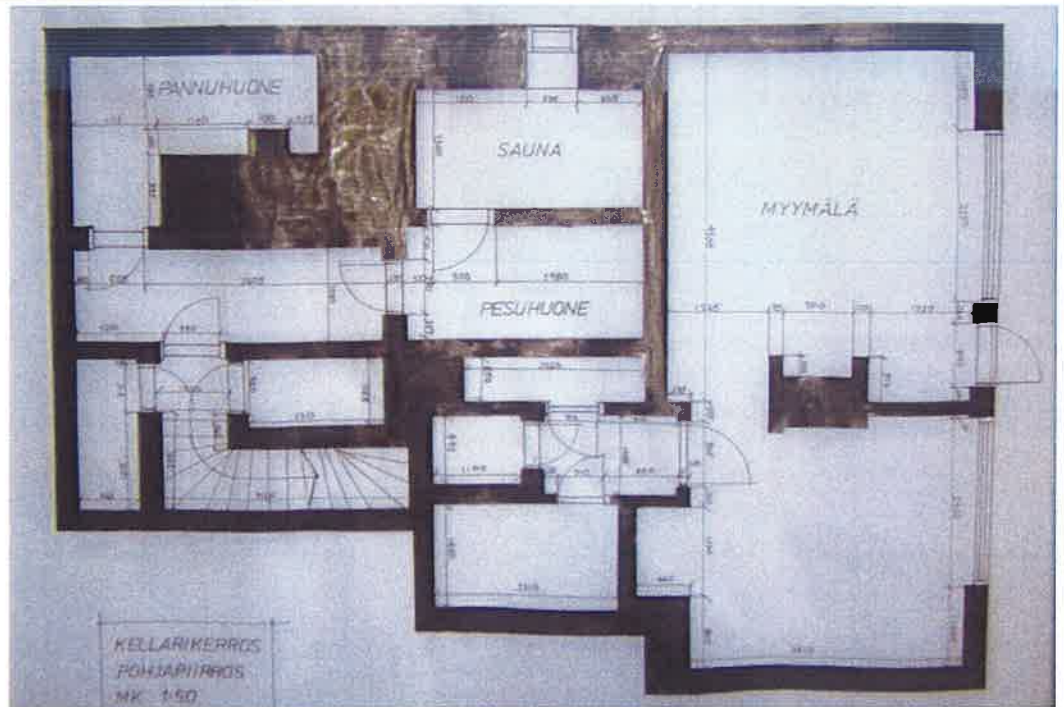
Liike- ja saunatilat sijaitsevat kellarikerroksen betonisessa sokkelissa. Talo on peiterimalaudoitettu, rimat on profiloitu. Alkuperäistä laudoitusta on vielä pohjoisen puoleisella julkisivulla. Vaikuttaisi siltä, että pohjois-eteläsuuntaista osaa on laajennettu länteen päin eikä alkuperäistä taloa olisikaan purettu. Lännen puoleisessa päätykolmioissa on pulipyö-

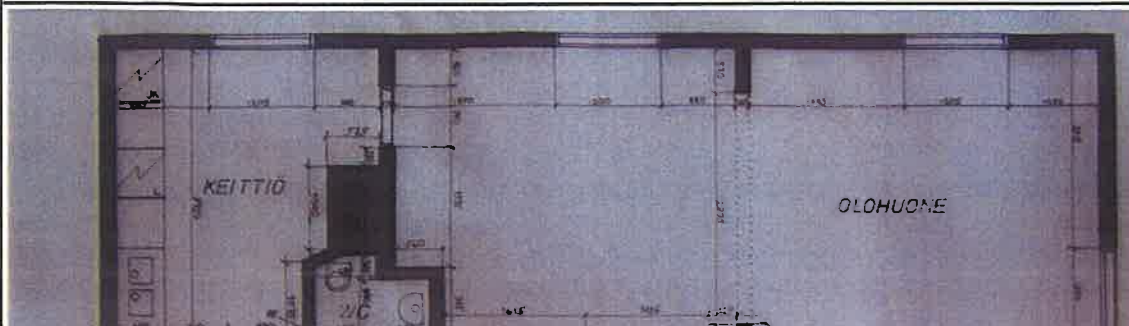
1. Asuinrakennus etelästä

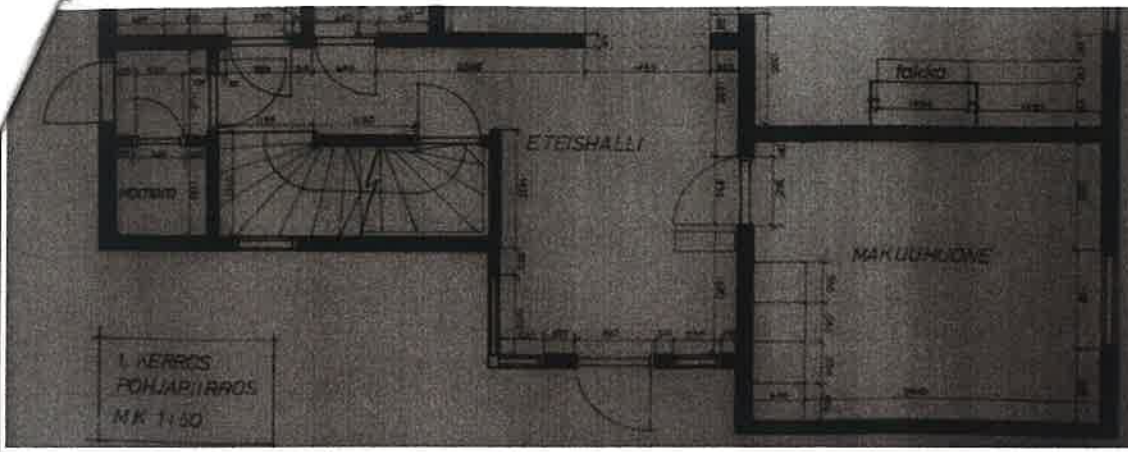

1. Asuinrakennus idästä

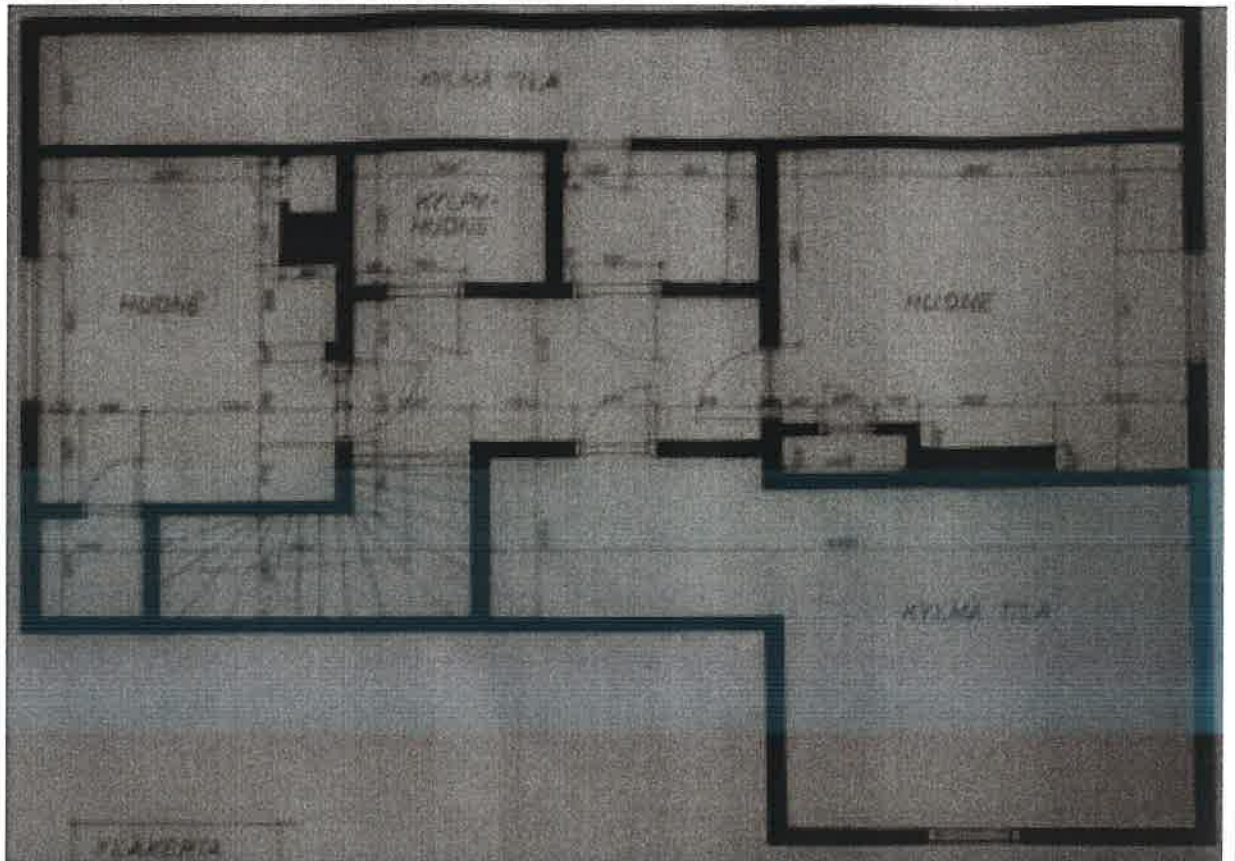

kellarikerros

1.kerros

yläkerta

7. Luettelointiperuste

Rakennushistoriallinen	X	Taloushistoriallisesti arvokas vanha liikerakennus. Rakennushistoriallisesti merkittävä hyvin ominaispiirteensä säilyttänyt harvinaista rakennustyyliä Kangasalla edustava kohde. Maisemallisesti merkittävä osana vanhinta liikerakentamista kulttuurihistoriallisesti arvokkaassa kirkon ja urkutehtaan ympäristössä.
Historiallinen	X	
Maisemallinen	X	
Arvoluokka	1	

8. Lähteet Kangasala-Seura ry. 1992. Kangasalan kirkon seutu vuosisadan vaihteesta 1950-luvulle.

9. Suullisia ja kirjallisia tietoja ovat antaneet
Saarinen Niilo

10. Lomakkeen täyttäjä
Pauliina Tiusanen 2.5.2005

RAKENNUSKULTTUURIN KOHDEINVENTOINTILOMAKE	Kohdenumero 21.
--	---------------------------

1. Kohde	Seurahuone
2. Kylä, rekisterinumero ja koordinaatit	Tarpila 1:48 p-681 7329, i-250 3785
3. Osoite	Kangasalantie 1133, 36200 Kangasala
4. Omistaja ja omistajan osoite	Marttila Irma ja Reino

5. Rakennuskanta ja historia

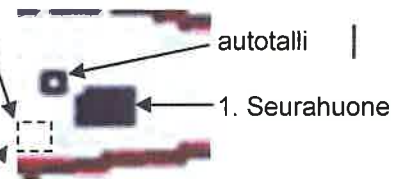

1. Seurahuone etelästä

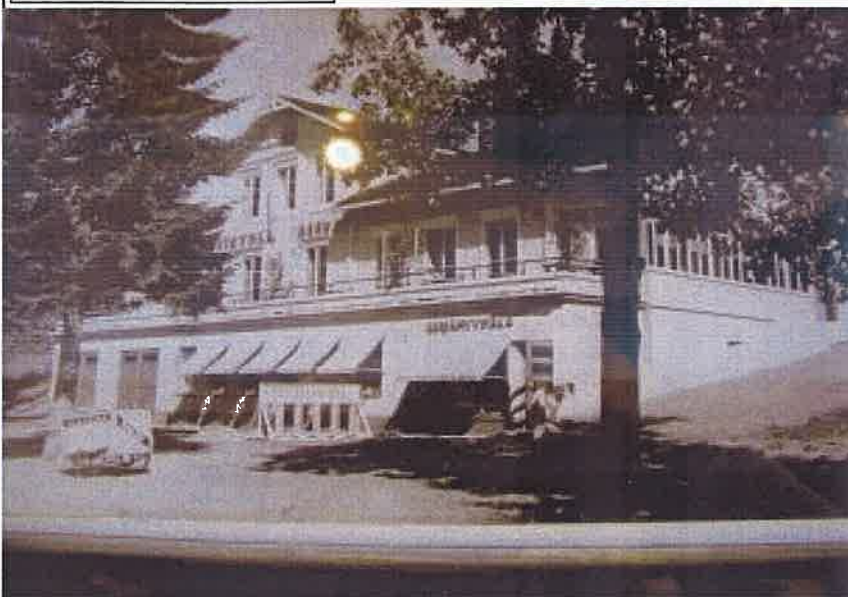
Kangasalan Seurahuone on toiminut matkailijoille ravintolana ja asuntona. Alkuperäinen rakennus oli 1800-luvun lopulta, ravintolahuoneisto ja ravintoloitsijan asunto rakennettiin 1912. Seuranhuoneen entimmäinen pitäjä oli neiti Mattson. Hänen jälkeensä Hans Adler 1905-, Maikki Stenlund n.1909-20, entinen tallollinen Heikkilä, urkutyöntekijä Kalle Sipilän omistuksessa. Ravintolaa pitivät vuokralla neiti Jarva sekä Reino ja Inkeri Manner, jotka pitivät ruokalaa ja kahvilaa toisen maailmansodan aikana. He asuivat tuolloin talon yläkerrassa. Talossa on ollut myös Kangasalan Osuuskauppa, leipomo ja osuusravintola. Nykyisin talossa alakerrassa parturi-kampaamo Mirjami Marttila, Airin puoti, joka on kahvi- ja karkkipuoti sekä Posliinisalonki Mariko. Yläkerrassa on asuinhuoneisto sekä valokuvaamo.

Adlereiden aikaan ravintolarakennuksen ja tien välissä oli rakennuksen mittainen perunamaa ja tien laidassa kuusiaita.

Samalla tontilla tien laidassa oli 1884 rakennettu VPK:n kalustovaja ja torni. Se purettiin 1930-luvun alussa, kun VPK oli jo aiemmin siirtynyt Kuohun entiseen meijeriin.

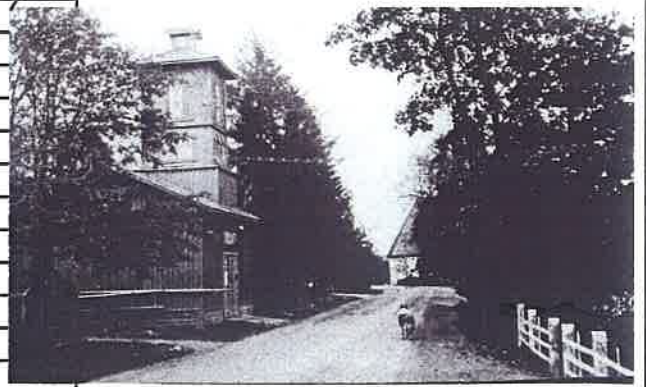

Seurahuone sijaitsee keskustan päätien varrella, lähellä kirkkoa ym. valtakunnallisesti merkittäväksi rakennetuksi ympäristöksi v.1998 luokiteltua aluetta.

6. Rakennusten kuvaus

Rakennuksen n:o	1. Seurahuone
Nyk.käyttö	asuin- ja liikehuoneisto
Rak.aika	1800-luvun loppu, 1950-luku, 1980-luku?
Suunnittelija	-
Kerros-luku	1 + 1 + (1)
Perusta	betoni
Runko	betoni
Kattomuoto	satula
Kate	aaltopelti
Vuoraus	karaattilevy
Ulkovärit	harmaa
Ikkunat	
Sisätilat	
Kunto	hyvä
Erityispiirteet	

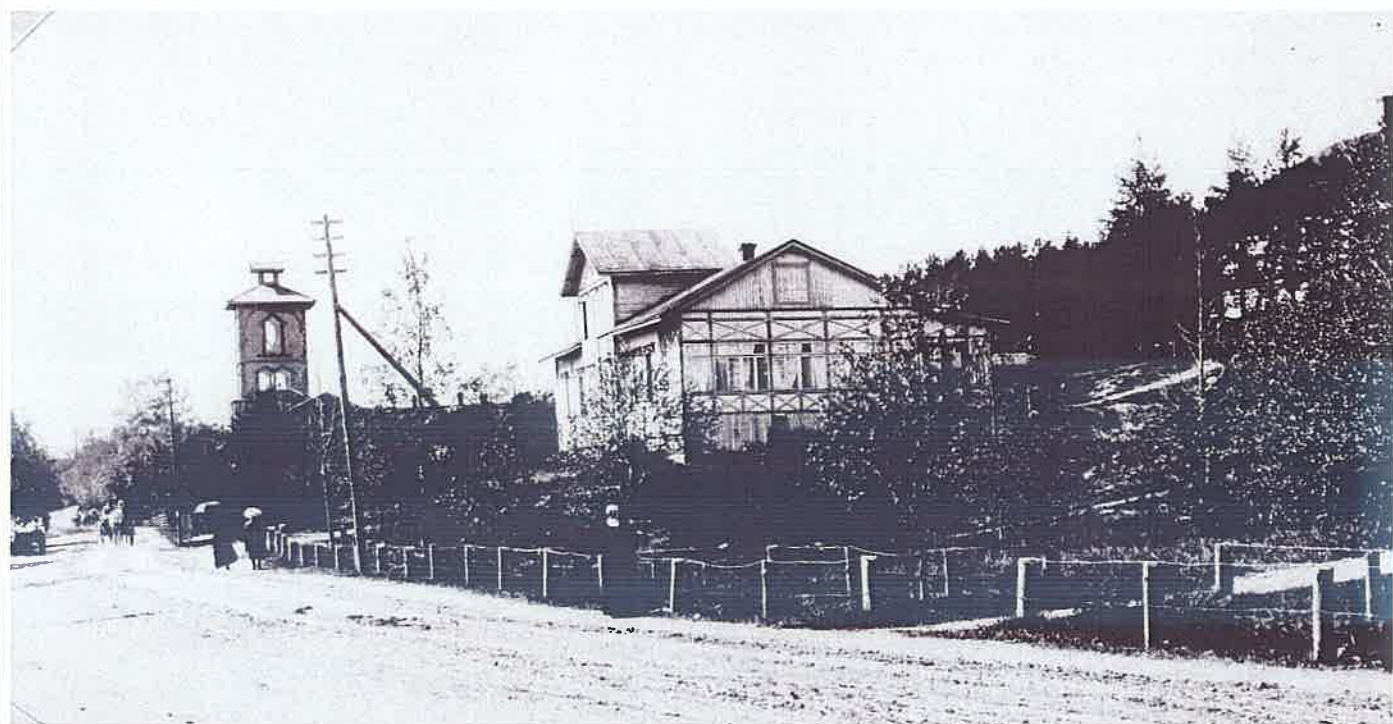
1. Seurahuone uusittiin 1950-luvulla. Merkittävin muutos on tapahtunut toisen kerroksen puurakenteisen ravintolaoisan uusiutumisessa. Nykyisen ulkoasunsa se on saanut vuonna 1984, jolloin mineriitti vaihdettu karaattilevyyn. Tällöin on tehty perusteellinen saneeraus, jossa on uusittu mm. LVI ja sähköt, sekä tehty sisäpintojen uusimista. Airin puodin ikkunat ja ovi vaikuttaisivat olevan samanlaiset kuin vanhassa valokuvassa, samoin nykyisen posliinisalongin. Kampaamon päädyssä on tapahtunut muutoksia. Kaksi ovea ovat vaihtuneet liikkeen oveksi ja ikkunaksi.

1. Seurahuone lännestä.

1. Seurahuone lounaasta.

7. Luettelointiperuste

Rakennushistoriallinen	
Historiallinen	X
Maisemallinen	
Arvoluokka	3

Tapahtumahistoriallisesti merkittävä entinen seurahuone.

8. Lähteet

Kangasala-Seura ry. 1992. Kangasalan kirkon seutu vuosisadan vaihteesta 1950-luvulle.

Lehtinen Marja-Liisa 1976. TTKK A-os, Arkkitehtuurin hist.harjoitustyö 5. Kangasalan kirkonkylä, rak.miljöön historia.

9. Suullisia ja kirjallisia tietoja ovat antaneet

Marttila Reino

10. Lomakkeen täyttäjä

Pauliina Tiusanen 27.12.2004

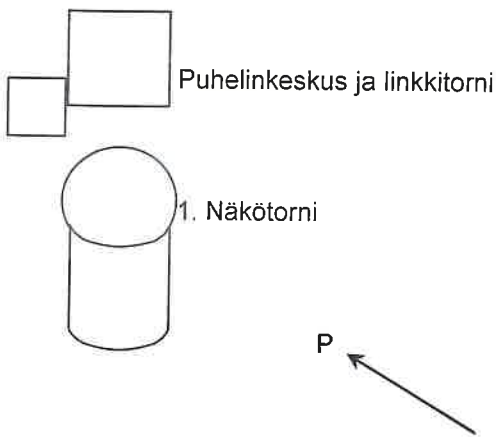
RAKENNUSKULTTUURIN KOHDEINVENTOINTILOMAKE
Kohdenumero
22.

1. Kohde	Sorolantorni (Kirkkoharjun näkötorni)
2. Kylä, rekisterinumero ja koordinaatit	Sorola 1:272
3. Osoite	
4. Omistaja ja omistajan osoite	Kangasalan kunta, PL 50, 36201 Kangasala

5. Rakennuskanta ja historia

"Jerttanplanssille" rakennettiin puinen näkötorni v.1882 yksityisten toimesta. Aloitteen tekijänä oli ollut G.A.Finne. Se purettiin lahonneena ja tilalle tehtiin uusi korkeampi teräs-betoninen. Tornin suunnitteli Heikki Tiitola ja se valmistui v. 1931. Harjun laella oli VPK:n tanssilava ja ravintola.1930-40-luvuilla paikalla järjestettiin kesäisin lippu- ja palokuntajuhlia. Toiminta hiipui 1960-luvulla ja rakennukset näkötornia lukuun ottamatta purettiin. Tornista on suoritettu ilmavalvontaa. V.1982 Tampereen Puhelinosuuskunta rakennutti tornin juurelle linkkiaseman mastoineen. Näkötornille ei oltu tehty mitään korjauksia eikä muutoksia sen rakentamisen jälkeen, ennen kuin pahoin rapautunutta rakennusta alettiin korjaamaan vuonna 1999. Korjauksen suunnitteli arkkitehti Ritva Lahtinen. Saneeraus valmistui v.2000 ja näkötornin vihittiin näkötornikäyttöön 2.6.2000

Näkötorni sijaitsee Kirkkoharjun itäpäässä, keskustan tuntumassa. Harju toimi vuosina 2001-2004 musiikkifestari-paikkana, mutta näillä näkymin toiminta on päättynyt.

6. Rakennusten kuvaus

Rakennuksen n:o	1. Näkötorini
Nyk.käyttö	näkötorni
Rak.aika	1936
Suunnittelija	arkkitehti Heikki Tiitola
Kerrosluku	1 + 5
Perusta	betoni
Runko	teräsbetoni
Kattomuoto	tasakatto
Kate	
Vuoraus	revitty rappaus
Ulkovärit	keltainen / punaruskea
Ikkunat	vihreät 4-ruutu
Sisätilat	
Kunto	hyvä
Erityispiirteet	

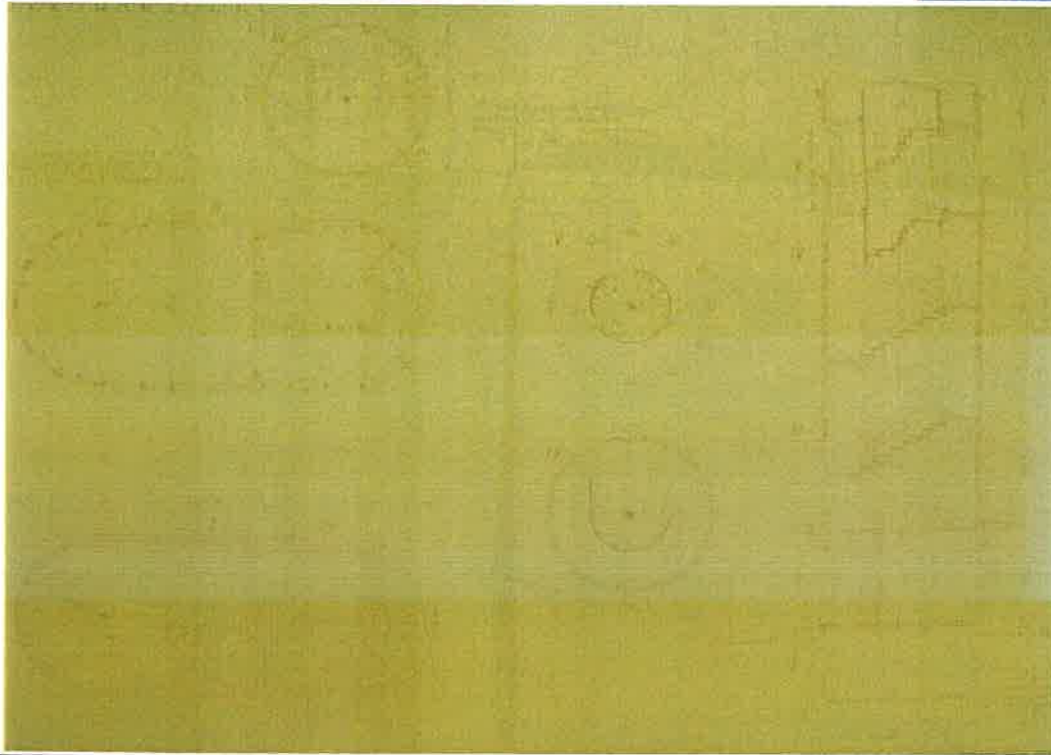

1. Näkötorni kunnostettiin aktivistien aloitteesta ja kunnan toimesta vuosina 1999-2000. Vuonna 1999 tehtyjä korjauksia olivat: Kellarikerros; puurakenteisten väliseinien purku. Kahvilaosa: vanhojen betoniholvirakenteiden ja ikkunapiilarien ja -palkkien purku, uusien betonirakenteiden valu, ulko- ja sisäseinien painepesu ja ruiskubetonointi, katon puurakenteiden ja peltikatteen uusiminen, ikkunoiden ja ovien uusiminen. Torniosa: tornin perusmuuriseinän alaosan piikkaus/purku ja uuden betoniseinän valu, tornin ulko- ja sisäseinien painepesu ja ruiskubetonointi vanhojen puurakenteiden purku.

taiden purku ja uusien puuportaiden rakentaminen, uuden teräskierreportaan rakentaminen, välitasojen kunnostus, ikkunoiden ja ovien uusiminen. Katselutasot: tornin yläosan kantavien betonirakenteiden purku ja uusiminen, tasojen vesieristys, tasojen vedenpoistoputket, RST-kaiteiden uusiminen, ylätason "tuulikaapin" uusiminen. Vuonna 2000 tehtyjä korjauksia olivat julkisivujen maalaus ja vesipeltien uusiminen.

Vasemmalla näkötorni luoteesta, oikealla etelästä.

Alkuperäiset piirustukset vuodelta 1931.

7. Luettelointiperuste

Rakennushistoriallinen	X	Puhdaspiirteinen funkkistyyliä edustava näkötorni, joka on ollut ensimmäinen Suomessa. Historiallisesti merkittävä osana Kangasalan näkötorrien kokoelmaa ja toinen Suomen kahdesta funkis-näkötorinistä.
Historiallinen	X	
Maisemallinen	X	
Arvoluokka	1	

Maisemassa merkittävä kiintopiste josta pääsee ihailemaan valtakunnallisestikin merkittäväksi luokiteltuja kulttuurimaisemia.

8. Lähteet

Kangasalan kunnan tekniset palvelut, tilapalvelu-arkistointi ja ympäristöosasto, rakennusvalvonta
Eitsi, Lahtinen, Tiusanen; Kangasalan maaseutualueiden kulttuuriympäristöohjelma

9. Suullisia ja kirjallisia tietoja ovat antaneet

Kangasalan tekniset palvelut, tilapalvelu; toimistosihteeri ja arkistointi
Jaana Virtanen-Laitinen

10. Lomakkeen täyttäjä

Pauliina Tiusanen 22.12.2004

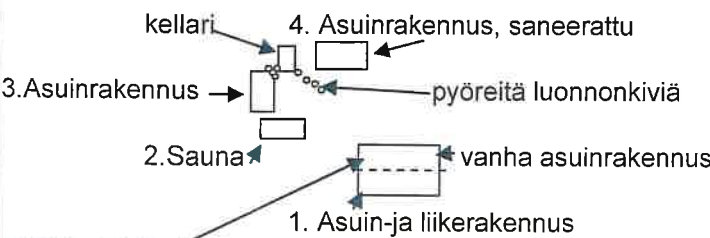
RAKENNUSKULTTUURIN KOHDEINVENTOINTILOMAKE		Kohdenumero 23.
1. Kohde	Syrjälä (Kiviruusun talo)	
2. Kylä, rekisterinumero ja koordinaatit	Tarpila 1:12 p-681 7337, i-250 3741	
3. Osoite	Kangasalantie 1129, 36200 Kangasala	
4. Omistaja ja omistajan osoite	Kiviruusu Antti ja Pirkko	
	Nostoväenkatu 19 C48, 20360 Turku	

5. Rakennuskanta ja historia

Paikalla on ollut talo jo 1800-luvun jälkipuoliskolla. Vanhan rakennuksen hirsikehikko on uuden "sisällä" eli uusi on rakennettu sen ympärille.

Paikka on annettu vuokralle satulaseppä ja verhoilija Juho (Johan) Saloselle sekä hänen ensimmäiselle vaimolleen n.v. 1890. Vuokranantaja oli Kalle Kustaanpoika Ala-Tarpila ja sopimus tehtiin 50 vuodeksi. Tilaan on silloin otettu kiinnityksiä ja niitä on uusittu ainakin vuosina 1899 ja 1908. Kun Juho Salosen ensimmäinen vaimo kuoli, meni hän muutaman vuoden päästä uudelleen naimisiin. Tästä liitosta syntyi tytär Saga, Antti Kiviruusun äiti, v. 1911. Isä kuoli v. 1920 ja omaisuus jaettiin ensimmäisestä avioliitosta syntyneen tyttären sekä toisen vaimon ja tyttären kesken. Myöhemmin 20-luvulla Sagan äiti Aleksandra Salonen osti tilan omakseen eläen siellä 1950-luvulle saakka. Sandra ja Saga Salosella on ollut ruoka- ja kesävieraita täysihoidossa tilallaan.

Asuinrakennus uudistettiin 1950-60 lukujen vaihteessa. Uuden rakennuksen suunnitteli ja rakennutti Dir. Cant. Martti Kiviruusu, Sagan aviomies. Sokkelikerroksessa on kaksi liikehuoneistoa. Asuintiloissa on kaksi asuntoa sekä ylä-että alakerrassa.

Pihapiiriin kuuluu yhteensä kolme asuinrakennusta, kellari ja sauna/verstas-rakennus, jonka Martti Kiviruusu omin käsin rakensi 1940-luvulla.

Talo sijaitsee Kangasalan keskustaan vievän päätien varrella Kirkkoharjun rinteessä.

6. Rakennusten kuvaus

Rakennuksen n:o	1. Asuinrakennus	2. Sauna/verstas/puu-	3. Asuinrakennus	4. Asuinrakennus
Nyk.käyttö	asuin- ja liikehuoneisto	cee myös nykyisin	loma-asunto	loma-asunto
Rak.aika	1950-60-lukujen vaihde	1940-luvulla	1800-l. loppu (1940)	1800-l. loppu?(1940)
Suunnittelija	Martti Kiviruusu	Martti Kiviruusu		
Kerros-luku	1 + 1½	2	1	1
Perusta	betoni	betoni	kivi + tiili	tiili + kivi
Runko	puu ja hirsi	puu	hirsi	hirsi
Kattomuoto	satula + frontoni	satula	satula	satula
Kate	kolmiorimahuopa	palahuopa	aaltopelti (huopa)	aaltopelti (huopa)
Vuoraus	peiterimalauta	vaakapaneeli, keilap.	osittain peiterimalauta	peiterimalaudoitus
Ulkovärit	luonnonvalkoinen/valk.	punainen / valkoinen	punainen / valkoinen	punainen / valkoinen
Ikkunat	2- ja 3-os.pystyjaoitus	6- ja 8-ruutuiset	2-os. pystyjaoitus	2-os. pystyjaoitus
Sisätilat		3 huonetta	huone + keittiö	huone + keittiö
Kunto	hyvä	hyvä	hyvä	hyvä
Erityispiirteet				

1. Asuin- ja liikehuoneisto on rakennettu rinteeseen siten että alarinteen kivijalka on niin korkea, että siinä on kaksi huonetta, jotka ovat liiketiloina. Asuintiloihin on sisäänkäynti pohjoisen puolelta, ylärinteestä.

2.-4. Rakennukset ovat kaikki punaisia. Ikkunat vuorilautoineen, nurkkalaudat ja räystäslaudoitukset ovat valkoiset. Rakennukset sijaitsivat tontin ylälaidan kahdella tasanteella. Rinne on pengerrytetty pyöreillä luonnonkivillä.

Samanlaisia kiviä on myös rakennuksen 3 ja kellarin perustuksena sekä niiden välissä. Rakennuksissa 3 ja 4 on

rustuksessa käytetty myös käsin lyötyjä tiiliä, rakennuksessa 3 tiilillä on täytetty isokojen luonnonkivien välit.

1. Asuinrakennus pohjoisesta

2. Sauna koillisesta

3. Asuinrakennus kaakosta

3. Asuinrakennuksen ja kellarin välistä kiveytystä.

4. Asuinrakennus lounaasta

Yläkuvassa 4. Asuinrakennus idästä, vasemmalla v.1927.

7. Luettelointiperuste

Rakennushistoriallinen	X	Osa rakennuksista iäkkäitä, kapearunkoisia. Käytetty rakennusteknisesti alueelle harvinaisia ratkaisuja. Asutushistoriallisesti merkittävä keskustan käsityöläisten asunto. Maisemallisesti merkittävällä paikalla osana keskustaan johtavan päätien vanhinta rakennuskantaa.
Historiallinen	X	
Maisemallinen	X	
Arvoluokka	2	

8. Lähteet

Kangasala-Seura ry.1992.Kangasalan kirkon seutu vuosisadan vaihteesta 1950-luvulle.

9. Suullisia ja kirjallisia tietoja ovat antaneet

Antti ja Pirkko Kiviruusu

10. Lomakkeen täyttäjät

Pauliina Tiusanen 29.12.2004

RAKENNUSKULTTUURIN KOHDEINVENTOINTILOMAKE
Kohdenumero
24.

1. Kohde	Tasala
2. Kylä, rekisterinumero ja koordinaatit	Tarpila 1:26
3. Osoite	Eevantie 4, 36200 Kangasala
4. Omistaja ja omistajan osoite	Aaltonen Ulla

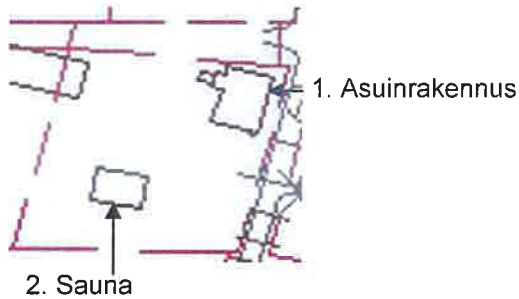
5. Rakennuskanta ja historia

Talon on rakentanut muurari Otto Palokoski vuonna 1928. Hän osti puolivalmiin talon Vihtori Luodolta muuttaessaan Tampereelta Kangasalle. Luoto oli rakentanut taloa omaan käyttöön, mutta myi kuitenkin pois.

Talo sijaitsee kävelytien varressa, lähellä vanhaa seurahuonetta ja Kangasalantien varren vanhoja puutaloja, muodostaen niiden kanssa viehättävän kokonaisuuden ympärillä olevista kerrostaloista huolimatta.

Pihapiiriin kuuluu asuinrakennus ja saunarakennus. Tontti on suurehko ja sillä kasvaa mm. omenapuita.

1. Asuinrakennus kaakosta

Olohuoneen kaakeliuuni

6. Rakennusten kuvaus

Rakennuksen n:o	1. Asuinrakennus	2. Sauna		
Nyk.käyttö	asuinkäyttö	sauna + liiteri		
Rak.aika	1928	1928		
Suunnittelija	Vihtori Luoto ?	Vihtori Luoto?		
Kerrosluvu	1½	1		
Perusta	betoni	betoni		
Runko	hirsi	puu		
Kattomuoto	satula + frontoni	satula		
Kate	profiloitu pelti, tiilijälj.	profiloitu pelti		
Vuoraus	vaakapaneeli	peiterimalauta		
Ulkovärit	vaal.vihreä / vihreä	punainen / valkoinen		
Ikkunat	2+4=6-ruutuiset+9-r.	2-jakoinen+yksiruutu		
Sisätilat				
Kunto	hyvä	hyvä		
Erityispiirteet				

1. Asuinrakennus on kokonaisuudessaan vaakapaneloitu. Ullakon osuutta erottaa vaakalista. Satulakaton katteena on tiiltä jäljettelevä pelti. Päädyissä on räystäään alla kissanpenkit. Alakerran ikkunat ovat alkuperäiset. Yläkerrassa on uudempi pystytuulla kaksiosaiseksi jaettu ikkuna. Perustus on betonia. Keittiön alla on kellari. Panelointi on väriään mintunvihreä, nurkka-, räystääs- ym. laudoitukset sammalen vihreät. Ikkunoiden pokat ovat valkoiset. Nykyinen kate on laitettu v.1986. Alla on mineriitti ja sen alla huopa. Rakennus on aiemmin ollut melkein valkoinen,

nykyinen maalaus on vuodelta 1994.

Sisätiloissa on olohuoneessa Otto Palokosken muuraama uuni. Uuni on murattu 1995 Tursolan koululta yli jääneistä kaakeleista. Aiemmin kaikissa huoneissa oli pönttöuunit. Muut uunit purettiin 1969 kun laitettiin sähkölämmitys. Vesi taloon on vedetty omasta kaivosta 1957. 1986 on rakennettu sisävessa ja spoileri eteiseen sekä uusittu osa vesijohdoista. Sisäpintoja on uusittu, mm. muovimatto laitettu vanhan lautalattian päälle 1987. Yläkerran huoneet on rakennettu 1956. Sitä ennen se oli vinttiätilaa.

2. Sauna on ollut aiemmin pienempi. Sitä on laajennettu saunan eteisellä ja liiterillä 1950-luvulla. Satulakaton katteena on vuosi sitten vaihdettu pelti. Aiemmin oli huopa. Rakennus on matala, kapearunkoinen ja peiterimalaudoitettu. Peiterimalaudoitus on punainen, nurkka- ym. laudoitukset ovat valkoiset.

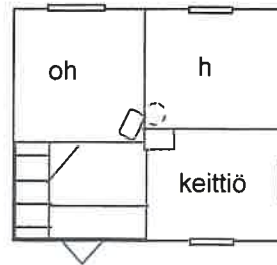
1. Asuinrakennus koillisesta

1. Asuinrakennus luoteesta

2. Sauna pohjoisesta

1.krs

7. Luettelointiperuste

Rakennushistoriallinen	X	Tyypillinen 1930-luvun keskusta-alueen asuinrakennus. Maisemallisesti arvokas osana kirkon seudun vanhaa rakennuskantaa ja erityisesti pienmaisemassa osana Kangasalanatien varren vanhoja puutaloja.
Historiallinen		
Maisemallinen	X	
Arvoluokka	2	

8. Lähteet

9. Suullisia ja kirjallisia tietoja ovat antaneet
Aaltonen Ulla

10. Lomakkeen täyttäjä
Pauliina Tiusanen 30.5.2005

RAKENNUSKULTTUURIN KOHDEINVENTOINTILOMAKE		Kohdenumero 25.
1. Kohde	Tontti n:o 38	
2. Kylä, rekisterinumero ja koordinaatit	Sorola 1:94	
3. Osoite		
4. Omistaja ja omistajan osoite	Aronen Einari kp.	

5. Rakennuskanta ja historia

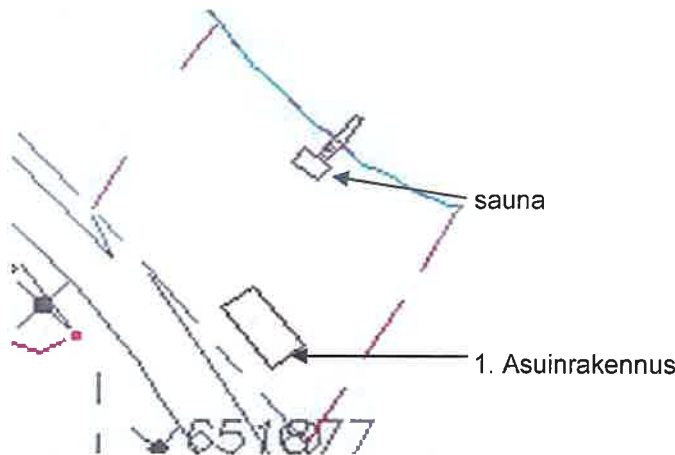

Rakennus 1900-luvun vaihteen tienoilta. Vaaturi Siimes (ent.Lindström). Myöhemmin Eino Aronen ja Eino Arosen sisar Anni Immonen tämän jälkeen.

Talo sijaitsee vanhan kirjakaupan vieressä, vastapäätä vanhaa postia, Ruutanantien varressa.

Pihapiiriin kuuluu vanha asuinrakennus ja uudehko sauna.

Pihapiiri pohjoisesta

6. Rakennusten kuvaus

Rakennuksen n:o	1. Asuinrakennus			
Nyk.käyttö	loma-asunto			
Rak.aika	1900-luvun vaihde			
Suunnittelija				
Kerrosluku	1 + ullakko			
Perusta	kivi, lohko+ luonnon			
Runko	hirsi			
Kattomuoto	satula			
Kate	kolmiorimahuopa			
Vuoraus	vaaka- / pystypaneeli			
Ulkovärit	vihreä / valkoinen			
Ikkunat	2-jakoiset			
Sisätilat				
Kunto				
Erityispiirteet				

1. Asuinrakennus on kapearunkoinen paritupatyypinen. Pitkät nurkat on koteloitu, samoin följarit. Päätykolmioissa on pystypaneeli, muuten vaaka. Perustuksena on joitakin lohkoituja kiviä, joiden väleissä pyöreitä, lohkomattomia. Välejä on täytetty myös sementillä. Ikkunat on vaihdettu pystypaneelilla kahteen osaan jaetuiksi. Vuorilaudat kuitenkin ovat todennäköisesti alkuperäiset, ainakin vanhan mallin mukaan tehdyt. Rakennus on vihreä, nurkkalaudat ja följariden laudoitukset sekä ikkunoiden vuorilaudoitukset ovat valkoiset. Ikkunoiden vuorilautojen koristeaiheet, vinoneliöt

ja neliöt, ovat vihreät. Satulakaton katteena on musta kolmiorimahuopa. koillisen puoleisella lappeella on kattoikkuna , joka on todennäköisesti tehty jälkeempään.

1. Asuinrakennus vasemmalla ylhäällä pohjoisesta, alakuvassa kaakosta. Yläkuvassa ikkunat koillisen puoleiselta julkisivulta.

7. Luettelointiperuste

Rakennushistoriallinen	X	Vanhimpia keskustan jäljellä olevia rakennuksia. Tyypillinen kapea runkoinen paritupatyyppinen 1900-luvun taitteen käsityöläisasunto. Maisemallisesti merkittävä osana Ruutanantien vanhojen rakennusten kokonaisuutta. Osa raittimaista tunnelmaa muodostavasta kokonaisuudesta.
Historiallinen		
Maisemallinen	X	
Arvoluokka	2	

8. Lähteet

Kangasala-Seura ry. 1992. Kangasalan kirkon seutu vuosisadan vaihteesta 1950-luvulle.

9. Suullisia ja kirjallisia tietoja ovat antaneet

10. Lomakkeen täyttäjät

Pauliina Tiusanen 31.5.2005

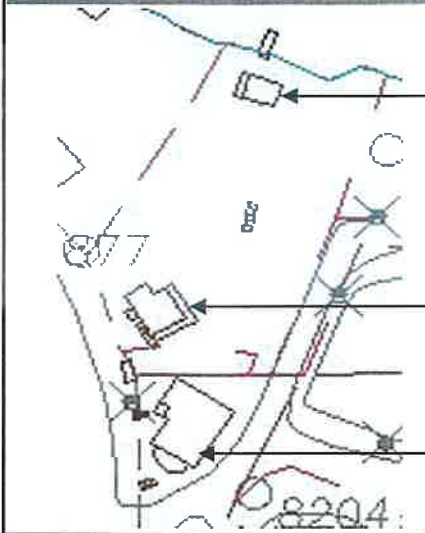
RAKENNUSKULTTUURIN KOHDEINVENTOINTILOMAKE	Kohdenumero 26.
--	---------------------------

1. Kohde	Ukinsola (vanha kirjakauppa)
2. Kylä, rekisterinumero ja koordinaatit	Sorola 1:4
3. Osoite	Vesijärventie 1, 36200 Kangasala
4. Omistaja ja omistajan osoite	Asunto Oy Villa Ukki

5. Rakennuskanta ja historia

Tontilla on ollut rakennus jo 1800-luvulla mutta se on purettu kun samalle paikalle rakennettiin Kangasalan kirjakauppa 1914 (K.A.Heino). Heino oli aloittanut kirjakaupan pidon viereisessä talossa, joka puretti ja paikalla nykyinen varastorakennus. Kirjakaupan pitoa jatkoi Heino veljen pojanpoika Ilkka Pikkola, 1950-luvulta 1980-luvun alkupuolelle. Kirjakaupan lopetettua toimintansa, Pikkola asui yläkerrassa ja alhalla, kirjakaupan tiloissa oli vuokralainen. Nykyinen omistaja on ostanut v.1985 rantatontin ja -87 kirjakaupparakennuksen. Siinä toimi Rakennusyhtymä A. % J. Malmin konttori sekä arkkitehtuuritoimisto Pirjo Malm kevääseen 2004. Nykyisin talo on ainoastaan asuinkäytössä.

2. Sauna

uusi varasto / autotallirakennus rakennettu 1989, alta purettu vanha rakennus, jossa Heino aloitti kirjakaupan

1. Vanha kirjakauppa

Pihapiiriin kuuluu vanhan kirjakaupan lisäksi uusi varastorakennus vieressä ja sauna rannassa.

Ukinsola sijaitsee aivan Kangasalan keskustassa, valoristeyksen tuntumassa, Ruutanantien varressa.

6. Rakennusten kuvaus

Rakennuksen n:o	1. Vanha kirjakauppa	2. Sauna
Nyk.käyttö	asuinkäyttö	sauna
Rak.aika	1914	1930-luku
Suunnittelija		
Kerrosluku	3	1
Perusta	lohkottu harmaagraniitti	betoni
Runko	kivi + hirsi	hirsi
Kattomuoto	auma / mansardi	satula
Kate	käsin saumattu pelti	kolmiorimahuopa
Vuoraus	rappaus / peiterimalaudoitus	
Ulkovärit	keltainen / valkoinen	punainen / valkoinen
Ikkunat	T-ikkuna, yläosa jaettu 4 ruutuun	6-ruutuiset, matalat ja leveät
Sisätilat		
Kunto	hyvä	hyvä
Erityispiirteet	koristelaudoitukset, peiterima puolipyöreä	

1. Vanha kirjakauppa on toiminut pohjakerroksessa. Myymälään johtanut ovi on poistettu. Kaarevan osan päällä on alun perin ollut avoparveke, joka on muutettu 1930-luvulla umpinaiseksi. Talo on jossain vaiheessa ollut vaaleansininen ja sillä kaarevan huoneen entinen ulkoseinä on sininen. Myymäläkerros on kivistä joka on rapattu, asuinkerrokset hirrestä ja peiterimalaudoitettu. Rimat ovat puolipyöreät. Luoteisseinällä on laudoitukseen tehty kehistetty koriste, joka muodostuu kolmioriveistä. Koillisen puoleiselle julkisivulle on tehty uusi sisäänkäynti, joka myös kaareva muodol-

taan. Oven päällä oleva katos on vanha joka on siirretty kaareen seinästä kaaren alta. Uuden sisäänkäynnin päälle on tehty parveke 1980-luvun lopulla. Vanhan kaarevan osan ikkunat on vaihdettu. Sisätiloissa on tehty myymäläkerrokseen muutama seinämuutos ja WC keskelle. 2.krs huoneratkaisu on vanha. Kylpyhuone on lohkaistu asuinhuoneesta. Keittiössä oli ollut kylpyhuone, johon oli käynti portaikosta. Se on poistettu. Kaarevasta osasta on tehty lämmin tila. Sisälle on tehty lämmöneristystä ja pinnat uusittu. Olohuoneessa ja makuuhuoneessa on alkuperäiset kakluunit. Portaikko on muutettu ylös saakka avoimeksi ja ullakko otettu asuinkäyttöön. Ullakko oli aiemmin kokonaan avoin, purupohjainen kylmä tila. Se on lämmöneristetty ja sinne on tehty asuinhuoneet. Kellari oli ollut aiemmin osittain maapohjalla, osittain betoni. Siellä oli hiilikellari ja kirjavarasto. Niistä on tehty pesutilat, vanha pannuhuone säilyi tuolloin ennallaan. Sekin on muutettu n.5v. sitten vaatehuoneeksi.

1. Asuinrakennus
kaakosta

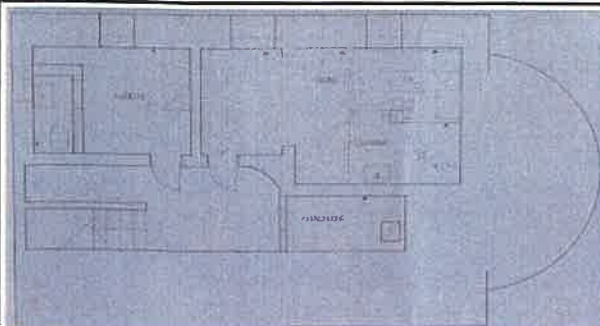
1. Asuinrakennus
lännestä

1. Asuinrakennus
luoteesta

2. Sauna on pieni, yksinkertainen rakennus, jossa ikkunat ainoastaan etelän puoleisella julkisivulla ja ne ovat julkisivuun nähden suurikokoiset. Sauna on vuoraamaton, hirsinen ja punamullan värinen. Päätykolmiot on pystyä helmi-ponttipaneelia, joka väriltään valkoinen. Valkoiset ovat myös ikkunat vuorilautoineen sekä nurkkalaudat ja jälkepäin rakennettua katosta kannattelevat tolpat. Katos on rakennettu n.5v. sitten. Kiuas on uusittu, samoin betonilattiaa.

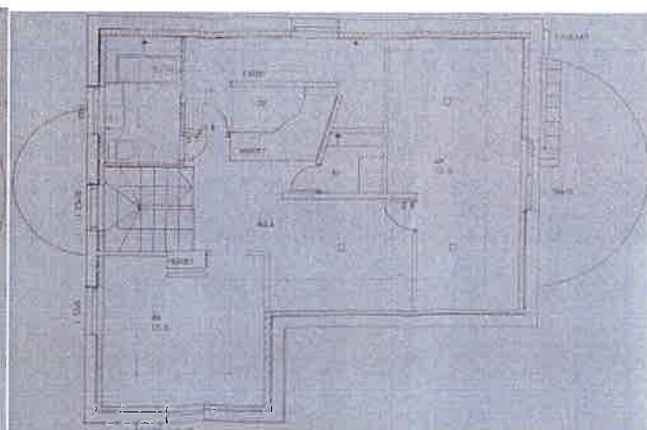
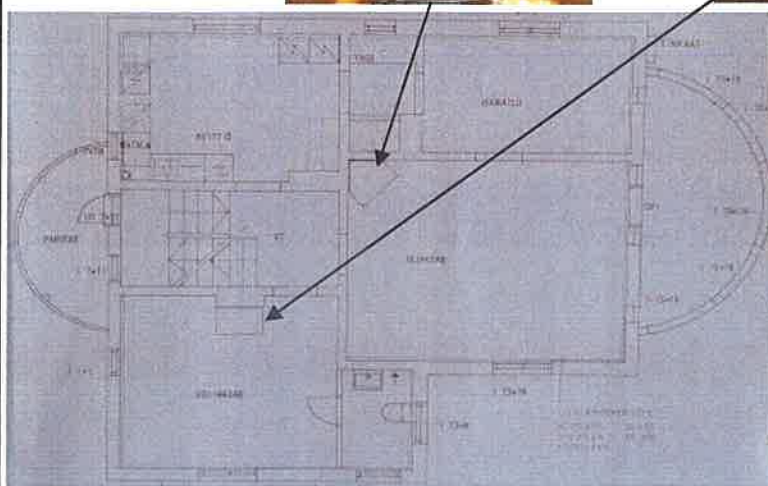
2. Sauna koillisesta.

kellari

1.krs

Vasemmalla 2.krs, yläpuolella ullakko

7. Luettelointiperuste

Rakennushistoriallinen	X	Taloushistoriallisesti merkittävä keskustan vanha liikerakennus. Jugend-tyylinen liikerakennus, joka hyvin säilyttänyt alkuperäiset ominaispiirteensä. Maisemallisesti merkittävä osana Ruutanantien varren vanhaa raittunnelmaa sekä maamerkkimäisenä kohteena keskustan risteyksessä avoimella paikalla.
Historiallinen	X	
Maisemallinen	X	
Arvoluokka	1	

8. Lähteet Kangasala-Seura ry. 1992. Kangasalan kirkon seutu vuosisadan vaihteesta 1950-luvulle.

9. Suullisia ja kirjallisia tietoja ovat antaneet
Malm Jorma

10. Lomakkeen täyttäjä
Pauliina Tiusanen 8.6.2005

RAKENNUSKULTTUURIN KOHDEINVENTOINTILOMAKE		Kohdenumero
		27.
1. Kohde	Vanha-Petäjikkö	
2. Kylä, rekisterinumero ja koordinaatit	Tarpila 2:0435 p-681 7409, i-250 3631	
3. Osoite	Koulutie 5, 36200 Kangasala	
4. Omistaja ja omistajan osoite	Apajalahti Minna, Koulutie 5 AS 1, 36200 Kangasala	
	Tulenheimo Tapio, Koulutie 5 AS 2, 36200 Kangasala	
5. Rakennuskanta ja historia		

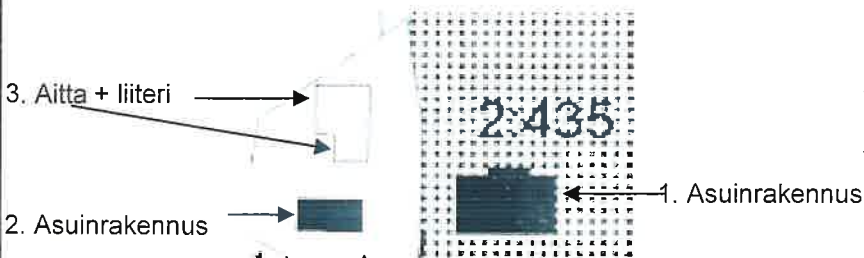

Kun urkujenrakentaja Bror-Axel Thule` 1880-luvun puolivälissä hankki omistukseensa tehdastaan ympäröivät Yli-Tarpilan viljelykset, puuttui tilalta varsinainen päärakennus. Sen sijaintipaikaksi tuli harjun laki vanhasta kansakoulusta viistoon ylös. Rakennuksen suunnitelti sittemmin Kangasalle asumaan asettunut arkkitehti, tuon ajan uutterin kirkkorakennusten remontööri, Josef Stenbäck v.1889.

B.A.Thule`n kuoltua 1911 jäivät taloon asumaan leski Minna Thule` os. Meurman ja urkutehtaan jatkajaksi ryhtynyt poika Martti Tulenheimo. Rakennus oli asuinkäytössä vuoteen 1919, jolloin Martti muutti perheineen omaan taloonsa. Rakennus jäi suvun haltuun, joskin sen käyttötarkoitus muuttui. Kun Kangasalan Yhteiskoulu aloitti toimintansa 1921, sijoitettiin se ensin pariaksi vuodeksi tähän rakennukseen. Samalla talo oli myös koulun rehtorin asunto. Kun yhteiskoulu ja rehtori olivat lähteneet, muuttui talo urkutehtaan harmooniversaaksi.

Talo koki muodonmuutoksen 1930-luvulla.

Martti Tulenheimon kuoltua, asuivat leski Eva ja poika Pertti talossa vuodesta 1945. urkutehtaan konttori muutti sinne 1947 ja toimi talossa aina vuoteen 1983 Pertti Tulenheimon kuolemaan saakka. Tällöin konttori muutti tehtaan omistajanvaihdoksen takia muualle. Talo jäi kokonaan suvun asuinkäyttöön ja on sitä edelleenkin.

Pihapiiriin on kuulunut päärakennuksen lisäksi toinen asuinrakennus ja aitta/liiterirakennus, jotka nykyisin on erotettu.

Kohde:

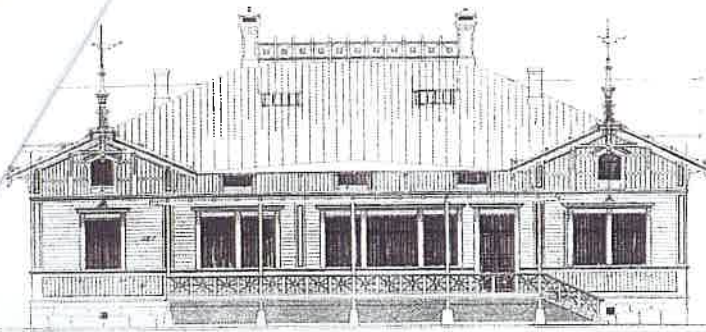
Reksiterinro on

Omistaja ja osoite:

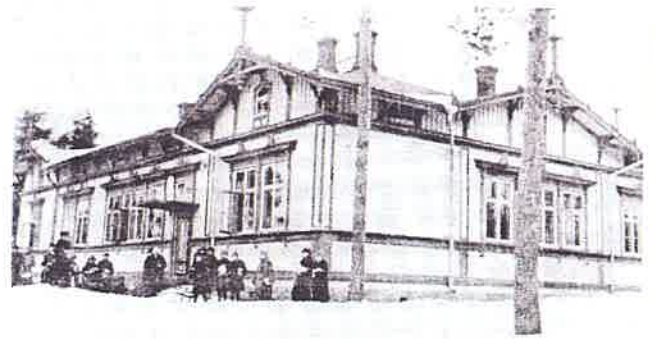
6. Rakennusten kuvaus

Rakennuksen n:o	1. Asuinrakennus	2. Asuinrakennus	3. Aitta + liiteri
Nyk.käyttö	asuinkäyttö	tyhjiällä	
Rak.aika	1880-luvun puoliväli (1930-luvun puoliväli)	1800-luku	1800-l. 1940-l.
Suunnittelija	arkkitehti Josef Stenbäck (arkkitehti A.Eränen)		
Kerrosluvu	2	1 + ullakko	1 + ota 1 korkea
Perusta	lohkottu harmaagraniitti	kivipilarit	nurkkakivet
Runko	hirsi, pystyhirsirakenne	hirsi	hirsi puu
Kattomuoto	mansardi	satula	satula
Kate	profiloitu pelti, tiilijäljitelmä	aaltopelti / huopa	huopa
Vuoraus	vaakapaneeli / pystypaneeli	pysty/vaakapaneeli	- peiterimal.
Ulkovärit	vaalean vihreä / tummempi vihreä	punainen / valkoinen	punainen
Ikkunat	4-ruutu, yläosa jaettu vaakapuulla. Osa uusittu	6-ruutu	yksi luukku 2-os.pystyj
Sisätilat	asuintiloja		liiterin ikk.
Kunto	hyvä	kunnostetaan	kohtalainen valk.
Erytispiirteet	vaakalistan lehväkoriste		

1. Asuinrakennus on alun perin ollut pitsikoristeinen, 1-kerroksinen. Koska B.A. Thule` ei omistanut lainkaan metsää, rakennus tehtiin purkutavarasta pystyhirsirakenteisena. Perimätiedon mukaan ainakin osa hirsistä on peräisin jostakin Liuksialan kartanon ladosta.

J. Stenbäckin skissipiirros talosta v. 1889

Rakennus yhteiskoulun toimintavuosien aikana 1920-l alussa.

Arkkitehti A. Eränen suunnitteli 1930-luvun puolivälissä rakennuksen saneerauksen. Taloon tehtiin toinen asuinkerros muuttamalla kattokonstruktio mansardikatoksi. Samalla ensimmäisen kerroksen detaljirikkautta yksinkertaistettiin ja sisäänkäyntejä uudistettiin. Mm. pääsisäänkäynnin eteistila rakennettiin uudestaan. Huonekohtaisesta uunilämmityksestä siirryttiin vesikeskuslämmitykseen, jolloin osa palomuuureista purettiin. Myös sisäpintojen koristeelliset pinnat on peitetty ainakin katoista jo tuolloin.

1947 länsipään kaksi huonetta otettiin urkutehtaan konttorikäyttöön. Sitä ennen niissä oli toiminut Eva Tulenheimon lääkärin vastaanotto. Myöhemmin konttori laajeni kolmanteenkin huoneeseen. 1940-50-lukujen vaihteessa toisen kerroksen asuintilat laajennettiin erilliseksi asunnoksi.

Talo on jaettu v. 1991 kahteen asuntoon. Huonejako ei ole muuttunut vaan jako on tehty ovia sulkemalla. Länsipäähän on rakennettu uusi sisäänkäynti kuisteineen 1990-luvun lopulla. Yläkertaan on rakennettu sauna 1995. Nykyinen eteinen on vanha keittiö ja siitä on purettu iso hella, jossa on ollut iso vesikiertojärjestelmä. Entiset lääkärinvastaanotto-, sittemmin urkutehtaan konttorin tilat, on muutettu makuuhuoneeksi ja työhuonetiloiksi. Sisäseinä on levytetty, lattioita on uusittu joka huoneessa ja ikkunoita vaihdettu 1990-luvun puolesta välistä sen loppuun. Ulkomaalaus ja kattoremontti on tehty 1990-luvun lopulla.

Itäpäässä on alakertaan tehty keittiö entiseen urkutehtaan työnjohtajan huoneeseen ja yläkerran yhteen huoneeseen kylpyhuone n. 1990. Salin oviaukkoon, joka on -30-luvulla muutettu avoimeksi, on laitettu eteisen puolelle ovi joka aiemmin johti saliin toiselta seinustalta. Se aukko on laitettu umpeen. Pääsisäänkäynnin ovet on siirretty toisesta reunasta keskelle. Muutoin itäpäähän ei ole tehty muutoksia. Ikkunat, sisäovet ja pinnat ovat pääasiassa vanhoja. Osa on alkuperäistä kuten sisäkattojen koristemaalaukset, osa on 1930-luvun muutoksesta ja esim. salin tapetti n. 1970-luvulta.

1. Asuinrakennus kaakosta yläkuvassa. Oikella ylhäällä länsipääty, alhaalla itäpääty.

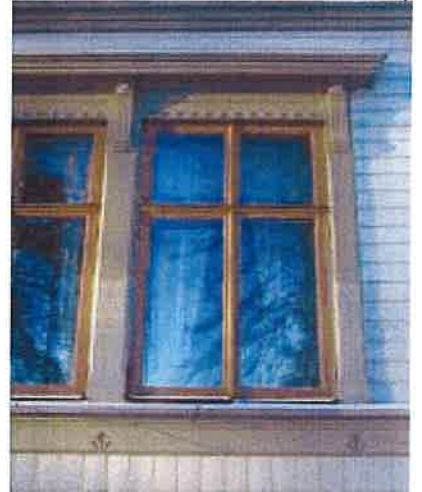

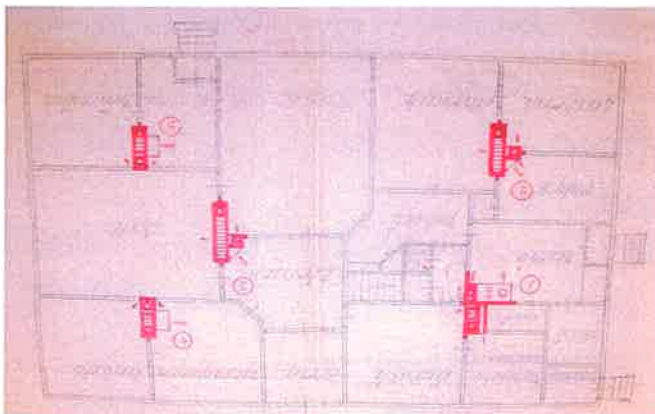
Vasemmalla länsipään kattokoriste salissa ja oikealla rosetti.

Vasemmalla itäpään salin kattomaalaus. Oikealla itäpään ikkuna.

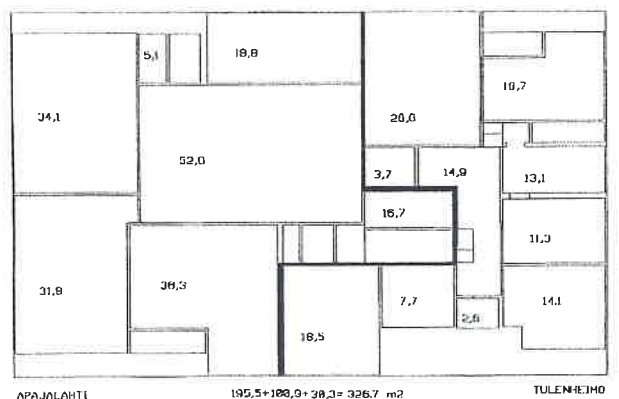
Vasemmalla näkymä salista eteiseen 1920-luvulla, oikealla nykyisin (itäpää).

1. Asuinrakennus vanha pohja ja suunnitellut muutokset.

1. Asuinrakennus nykyinen pohja 1.krs

1. Asuinrakennus nykyinen pohja 2.krs

2. Asuinrakennus pohjoisesta

2. Asuinrakennus idästä

3. Aitta ja liiteri idästä

3. Aitta ja liiteri lounaasta

7. Luettelointiperuste

Rakennushistoriallinen	X	Rakennusteknisesti merkittävä pystyhirsirakenteinen rakennus. Talous- ja tapahtumaistoriallisesti erittäin merkittävä urkutehtaan perustajan asuinrakennuksena ja tehtaan konttorina.
Historiallinen	X	
Maisemallinen	X	
Arvoluokka	1	

8. Lähteet Kangasala-Seura ry. 1992. Kangasalan kirkon seutu vuosisadan vaihteesta 1950-luvulle.

9. Suullisia ja kirjallisia tietoja ovat antaneet

Tulenheimo Pirjo ja Apajalahti Anssi

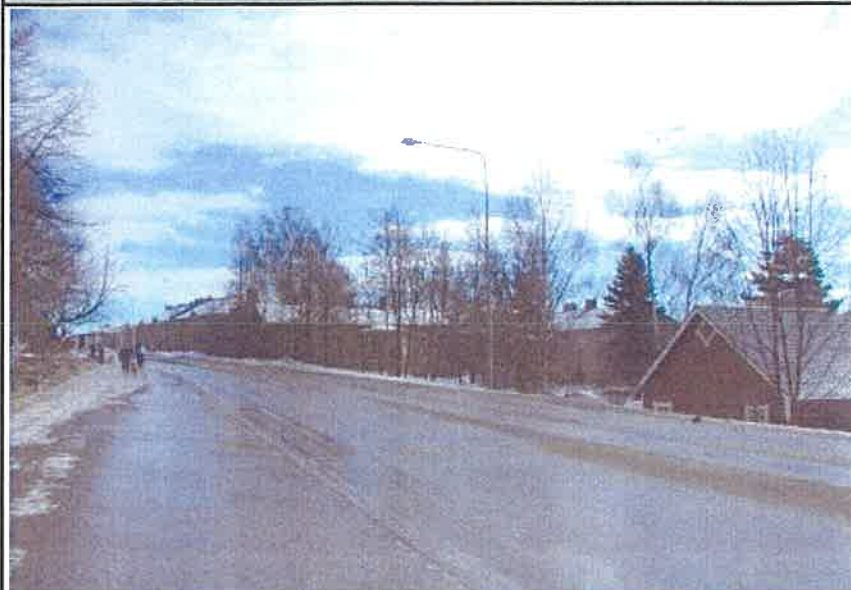
10. Lomakkeen täyttäjä

Pauliina Tiusanen 31.12.2004

RAKENNUSKULTTUURIN KOHDEINVENTOINTILOMAKE		Kohdenumero 28.
---	--	--------------------

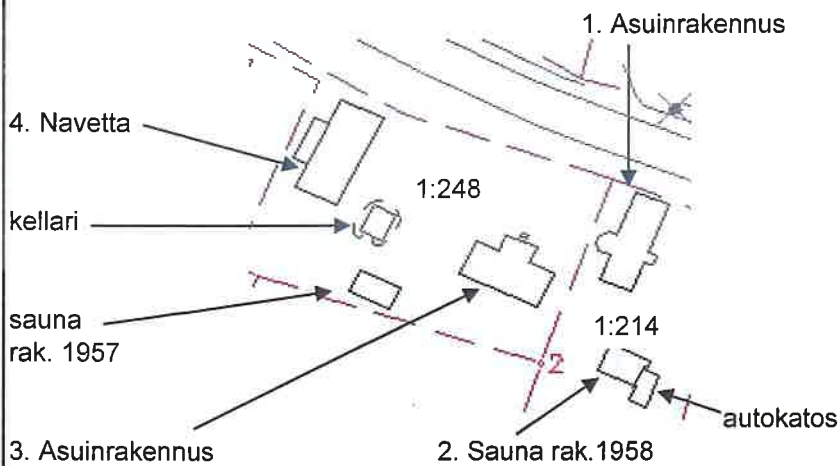
1. Kohde	Vanha-Tarpila ja Tarpila
2. Kylä, rekisterinumero ja koordinaatit	Tarpila 1:214 ja 1:248
3. Osoite	Kangasalantie 1100, 36200 Kangasala
4. Omistaja ja omistajan osoite	Saarinen Toini (Vanha-Tarpila) Tarpila Lasse; Alatie 6, 36200 Kangasala

5. Rakennuskanta ja historia

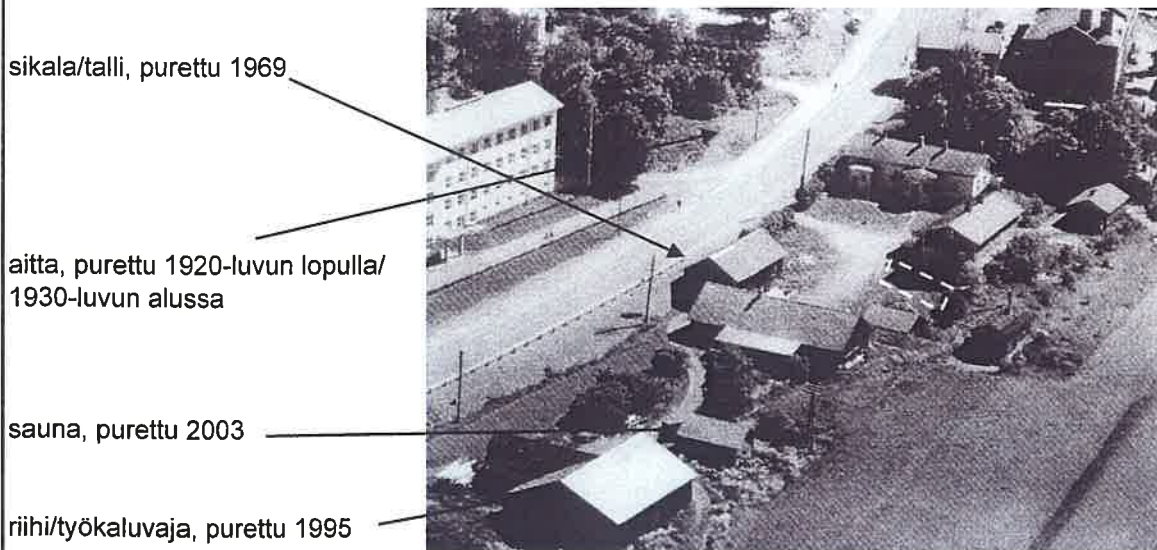
Tarpilan kylässä on ollut kaksi taloa jotka mainitaan 1540 maakirjassa nimillä Ylinen ja Alanen. Talot ovat sijainneet v. 1638 maakirjakerän mukaan, silmämääräisesti arvioiden, näillä paikkeilla.

Myöhemmin talot mainitaan nimillä Ylä-Tarpila ja Ala-Tarpila. Ylisen eli Ylä-Tarpilan omistajaksi on tullut v. 1699 Hannu Heikinpoika Keson Aatiselta. Tila on ollut samalla suvulla vuoteen 1883, jolloin 21.4. talo paloi kivijalkaan asti. Palo sai alkunsa talon päädyssä olleen kauppapuodin keittiöstä. Vaikka vasta perustettu VPK yritti parhaansa, taloa ei saatu pelastettua. Viereessä sijainnut urkutehdas saatiin pelastettua. Kaksi viikkoa palon jälkeen 2.5. 1883 Kalle Tarpila osti herrastuomari Mathias Ala-Tarpilan leskeltä Marialta Ala-Tarpilan tilan. 18.12.1886 tehdyllä kauppakirjalla Kalle Tarpila myi Yli-Tarpilan urkujenrakentaja Anders Thulè:lle.

Pihapiiri on nykyisin jaettu kahtia. Yhteensä pihapiiriin kuuluu kaksi kulmittain sijaitsevaa asuinrakennusta, navetta, kellari sekä kaksi saunaa, joista toinen on ollut tyhjiään ja käyttämättömänä useita vuosia. Molemmat saunat on rakennettu 1950-luvun lopulla.

Tila sijaitsee vanhalla kylätontilla Kangasalantien varrella, urkutehtaan vieressä. Ympäristöön on rakenteilla uusia kerrostaloja. Vastapäätä on Kirkkoharjun koulu.

6. Rakennusten kuvaus

Rakennuksen n:o	1. Asuinrakennus	2. Sauna	3. Asuinrakennus	4. Navetta
Nyk.käyttö	asuinkäyttö	sauna	asuinkäyttö (tilap.ei)	varasto ja autotalli
Rak.aika	n.1830	1958	1886 (1963)	n. 1916-17

Arkkitehti				
Perustukset	1 + ullakko	1	1 + 1	1 + ylinen
Perusta	lohkottu harmaagr.	betoni	betoni	lohkottu harmaagr.
Runko	hirsi	puu	hirsi	puu / hirsi?
Kattomuoto	satula	satula	satula	satula
Kate	sementtitiili	aaltopelti	sementtitiili	profiloitu pelti, tiilijälj.
Vuoraus	pysty/vaakapaneeli	peiterimalauta	lomalauta	lomalauta
Ulkovärit	vihertävä beige/ruskea	vihreä	beige	punainen/valkoinen
Ikkunat	T-ikkunat		2-jako pystypuulla	
Sisätilat		s-+ s-tupa, pukuhuone, liiteri		
Kunto	hyvä	hyvä	hyvä	hyvä
Erityispiirteet			vanha lasikuisti	

1. Asuinrakennus on paritupatyyppinen, ns. vaarinpirtti, jota on jatkettu v.1910. Ikkunat on vaihdettu 1997 vanhan mallin mukaan. Taloon on tehty peruskorjaus 1974, jolloin sisätiloja on uudistettu. Tällöin on keittiö on erotettu väliseinällä. Myös pintoja on uudistettu, seinien on mm. laitettu levyt, mutta alla on vanhat, alkuperäiset materiaalit. Samaan aikaan on tehty myös ulkomaalaus. Väri on valittu muistikuvien perusteella vanhan värityksen mukaan. Tällöin on purettu etupuolen toinen kuisti ja tehty takaovi ikkunan tilalle. Nykyinen sementtitiilikate on laitettu v.1937. Alla on edelleen päre. Tällöin aikaisemmin nurkkakivien varassa olleen talon perustus on uusittu ja laitettu lohkottu umpinainen harmaagranniittisokkeli. Sen on tehnyt kivenhakkaaja Herttualasta. Rakennuksen alla on kaksi kellaria, toinen tiiliholvattu, toinen kivistä. Julkisivut on jaettu yksinkertaisilla, profiloimattomilla vaakalistoilla kolmeen osaan. Rintapaneeli on pystysuunnassa, ensimmäisen kerroksen osuus vaakatasossa ja ullakon osuus taas pystysuunnassa. Panelointi on väriltään vihertävä beige, vaakalistat, ikkunoiden vuorilaudat ym. koristelaudoitukset ruskeat. T-ikkunat ovat valkoiset, ainoastaan kuistin suurikokoiset ikkunat ovat vanhat ja ruskeat. Kuisti on malliltaan kuusikulmainen mutterikuisti. Sen sisäänkäyntiä ei enää käytetä, vaan pääsisäänkäynti on idän puoleiselta julkisivulta, ikkunan tilalle tehdystä katoksellisesta ovesta.

Talon pohjoispäässä on toiminut posti vv. 1910-12. Siinä on myös asunut ranskalaisia kesäasukkaita 1910-luvulla.

Talossa on pidetty Ahlman:n koulua 1840-1841 ja pidetty Kangasalan kuntakokous v 1865.

Päädyn isompi huone on myös ollut koulukäytössä 1940 ja 1950 luvuilla

Myös muita asukkaita on ollut, mm. Juho Ahtinen-Karsikko v. 1938.-51.

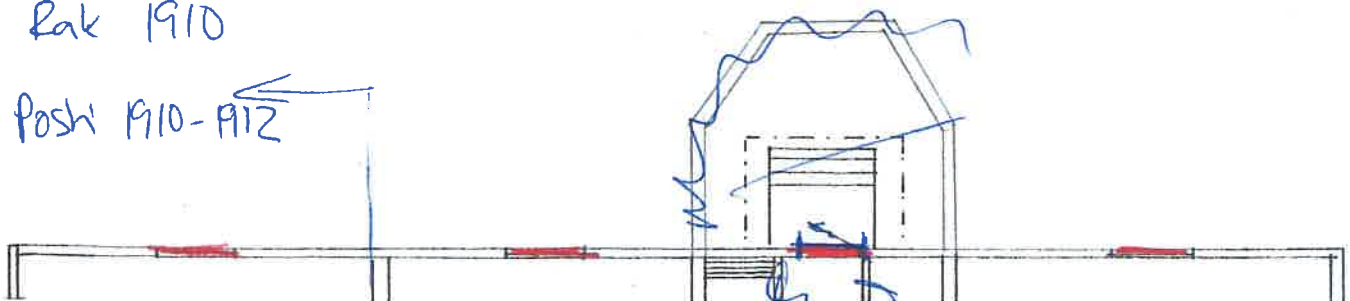
1. Asuinrakennus yläkuvassa vasemmalla luoteesta, oikealla kaakosta.

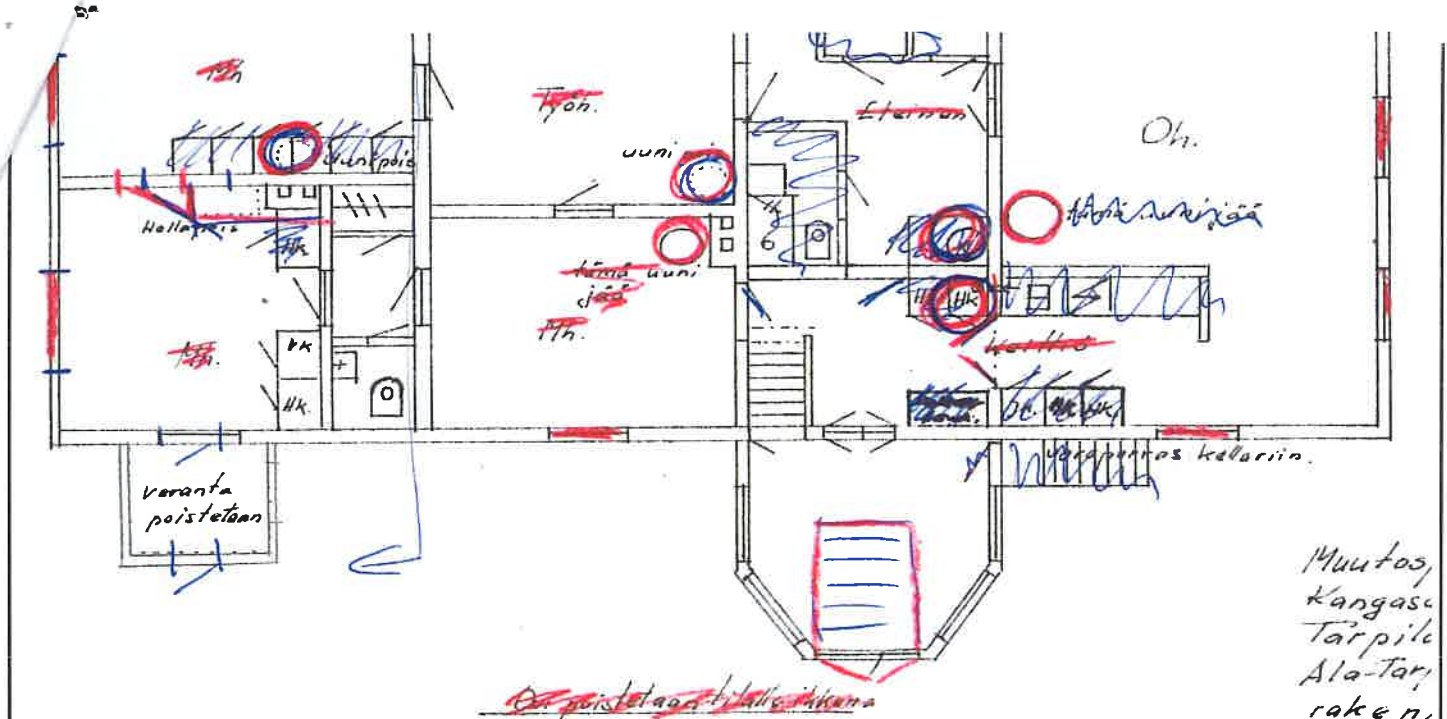

1. Asuinrakennus 1930-luvun alussa.

Rak 1910

Posti 1910-1912

Olohuoneen kaakeliuuni on purettu v.1951. Kaikkiaan uuneja on purettu neljä; 2 pönttöuunia ja 1 kaakeliuuni. Pohjapiirustukseen on punaisella piirretty alkuperäinen pohjapiirustus vuoden 1974 muutospiirustuksiin, sinisellä nykytilanne.

2. Sauna on rakennettu vuonna 1958. Rakennuksessa on sauna, saunatupa, pukuhuone ja liiteri. Rakennus on kokonaan peiteriamlaudoitettu ja väriltään vihreä. Satulakaton katteena on aaltopelti joka on punainen. Rakennuksessa on ainoastaan yksi pystypuulla kahtia jaettu ikkuna. Sisäänkäynti on pohjoisen puoleiselta julkisivulta. Sisäänkäynti on kuistiton.

3. Asuinrakennus on uudistettu kokonaan vuonna 1963. Tällöin on kaivettu kellarikerros, uusittu ikkunat ja ulkovuoraus ja maalaus. Sen jälkeen ei talolle ole tehty mitään suurempia. Keittiön rappu, joka oli rakennettu 1920-luvun alussa, oli purettu 1950-60-luvuilla. Myös kuisti on uudistettu. Vanhassa talossa kuisti on ollut pienempi, eivätkä ikkunat ole olleet näin koristeelliset.

Rakennus on hahmoltaan korkeahko paritupatyypinen asuinrakennus. Se on kokonaan peiterimalaudoitettu ja väriltään beige. Uusitut ikkunat ovat syvällä, sillä ulkopuolelle on laitettu lisälämmön eristystä. Ikkunoissa on pystypuulla jaettu tuuletusluukku, muuten yksiruutuiset. Ikkunoiden pokat on valkoiset, myös koristeellisissa kuistin ikkunoissa. Alakerta on sokkelikerroksessa ja valettu betonista. Satulakaton katteena on sementtitiili.

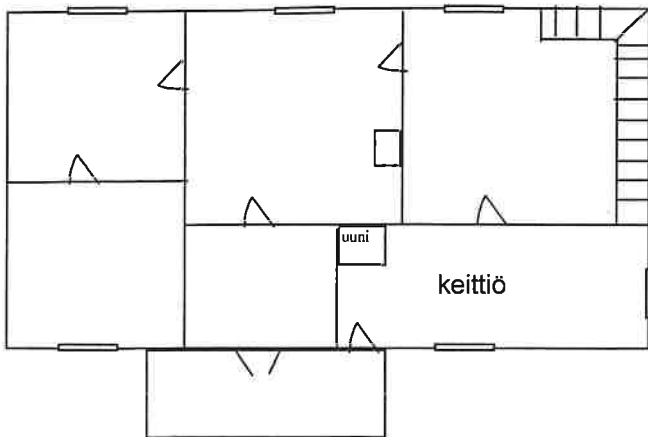

3. Asuinrakennus koillisesta.

3. Asuinrakennus vuonna 1914.

4. **Navetta** on nykyisin varastona ja autotallina. Satulakaton tiiltä jäljittelevä, profiloitu peltikate, on laitettu v. 1999. Aikaisemmin oli ollut tiili. Kaksi ikkunaa on laitettu umpeen ja tehty kaksi kippiovea autotalleihin.

Navetta idästä.

7. Luettelointiperuste

Rakennushistoriallinen	X	Asutushistoriallisesti merkittävä kantatila alkuperäisellä paikalla. Tapahtumahistoriallista merkitystä postirakennuksena. Rakennushistoriallisesti merkittävä talonpoikaista rakennustapaa edustava pihapiiri, jossa kerroksellisuutta. Maisemallisesti merkittävä vanhimmasta asutuksesta ainoana säilynyt kohde kirkonkylällä, avoimella paikalla tienvarsimaisemassa. Pihapiiri muodostaa oman maisemallisen kokonaisuuden.
Historiallinen	X	
Maisemallinen	X	
Arvoluokka	1	

8. Lähteet

Kangasala-Seura ry.1992.Kangasalan kirkon seutu vuosisadan vaihteesta 1950-luvulle.

9. Suullisia ja kirjallisia tietoja ovat antaneet

Ilkka Saarinen

10. Lomakkeen täyttäjä

Pauliina Tiusanen 12.4.2005